

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Pedagógiai Kar – Levelező Tagozat

**A gyermekek motivációforrása az
alapfokú művészeti iskolák
klasszikuszenei hangszeres szakjain**

Konzulens: Dr. Orgoványi-Gajdos Judit, adjunktus

Készítette: Bidoul Arielle Jacqueline
Neveléstudomány MA

Eger
2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
1.1 A téma bemutatása	1
1.2 A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája	1
1.3 A dolgozat felépítése	2
2. Szakirodalmi áttekintés	3
2.1 A kezdő szándék vizsgálata	3
2.2 A szülők szerepe	4
2.3 A közösségi élmények	6
2.4 Motiváció és tehetség	7
3. A kutatás	11
3.1 Problémafelvetés	11
3.2 Hipotézisek	13
3.3 Vizsgálati módszer	15
3.4 Vizsgálati minta	15
3.5 Eredmények bemutatása: a kérdőív	16
3.5.1 Felvételi szokások a zeneiskolákban	16
3.5.2 A tanárok oktatásszervezési szokásai	17
3.5.3 A tanárok követelményrendszerei és értékelési módszerei	18
3.5.4 A legrégebb óta tanuló növendékek	19
3.5.5 A legrégebb óta tanuló növendékek családi háttere	21
3.5.6 A legrégebb óta tanuló növendékek másokkal való zenélési szokásai	22
3.5.7 A legrégebb óta tanuló növendékek vizsgálata tanáruk nézőpontjából	22
3.6 Eredmények bemutatása: az interjúk	25
3.7 Következtetések	27
4. Összefoglalás	31
5. Irodalomjegyzék	34
6. Függelékek	37
6.1 A kérdőív kérdései	37
6.2 Az interjú fő kérdései	43
6.3 Első interjú átirata (P1)	44
6.4 Második interjú átirata (P2)	49
6.5 Harmadik interjú átirata (P3)	54
6.6 Negyedik interjú átirata (P4)	57
6.7 Ötödik interjú átirata (P5)	61
6.8 A kérdőív kiegészítő grafikonjai	65
6.9 Köznevelési statisztika grafikonjai	75

1. Bevezetés

1.1 A téma bemutatása

Magyarországon minden adott ahhoz, hogy egy gyerek, aki szereti a zenét, tanulhasson hangszeren játszani. Egy korábbi kutatásom (v.ö.: Bidoul, 2021) kimutatta, hogy az alapfokon dolgozó zongoratanárok egyik leggyakoribb problémája, amellyel szembesülnek a tanterv szerinti haladásban a kitartás hiánya, a motiválási nehézségek. Feltételeztem, hogy a többi hangszernél hasonló a helyzet, ezért választottam aktuális kutatási témaként a motivációforrások feltárása az alapfokú művészeti iskolák klasszikuszenei hangszeres szakjain.

1.2 A kutatás elméleti és gyakorlati relevanciája

Ezzel a munkával az a célom, hogy feltérképezsem az alapfokú zeneoktatásban résztvevő tanulók motivációs hátterét a zenetanárok meglátásán keresztül. Az eredmények beforgathatók lennének az alapfokú művészeti oktatási rendszer fejlesztésébe, ami által az jobban megfelelhette a XXI. századi nevelési-oktatási igényeknek: a life-long-learning, a tágértelemben vett másság tiszteletben tartása, a stressz kezelésének képessége (nyugtatók, alkohol és egyéb drogok nélkül), az új ismeretek iránti vágy keltése és fenntartása, a kommunikációs készségek, az együttműködési képességek és a kreativitás fejlesztése. A zeneoktatás mind ezekre alkalmas lenne, ha összehangoljuk a szereplők céljait. A jelenlegi alapfokú művészeti oktatási rendszer több sebből vérzik. Egy szigorú követelmény- és vizsgarendszer alapján működik, törzslapokat kell minden évben, minden növendékről kiállítani, havonta kell értékelni minden tanulót, bizonyítványokat adunk, alapvizsgáztatunk és záróvizsgáztatunk (Oktatási Hivatal, 2022 b, pp. 76.-79.). De minek? Zenetanár kollégákkal való kötetlen beszélgetésből kiderül, hogy 4-est, 5-öst kap majdnem minden növendék, hogy ne kelljen többet fizetnie (4,5 átlag alatt egyre drágább a térítési díj), az alapvizsga/záróvizsga megléte nem ad semmilyen jogosítványt, nem számít semmilyen felvételi vizsgánál, nem ad plusz pontokat sem a gimnáziumi felvételi vizsgánál sem az egyetemi jelentkezéskor. A másik probléma az, hogy sem a pályán lévő, sem a leendő tanárok nem kapják meg a megfelelő tudást és eszköztárat ahhoz, hogy hatékonyan tudjanak az egyéni tanulói szükségletekre reagálni (pl. SNI).

Célom ezért jelen kutatással, feltárni és összegyűjteni mindazt, ami motiválja a mai gyerekeket arra, hogy a szükséges munkát fektessék bele egy hangszerkezelésének elsajátításához. Ez az első lépés ahhoz, hogy a megfelelő tanterveket, tanítási módszereket,

tankottákat fejleszthessék és alkalmazhassák a tanárok, és hogy a szülőknek is jobb tanácsokat adhassanak. Hiszen, ha egy gyerek abbahagyja a hangszer tanulást azelőtt, hogy elemi szinten képes legyen ezt megfelelően, önállóan, élvezetesen kezelni, nem fogja az aktív zenélésének előnyeit élvezni, és vagy azt fogja érezni, hogy idővesztesség volt az addigi zeneiskolába járás, vagy meg fogja bánni később, hogy nem volt kitartóbb.

1.3 A dolgozat felépítése

Az aktív zenélés iránti motivációról szóló, magyar és külföldi szakirodalom elemzése után az aktuális magyarországi törvényi háttérrel röviden mutattam be, hogy világossá váljon, mi a zenetanulás célja a törvényalkotók nézőpontjából, kik kerülhetnek be az alapfokú művészeti iskolai rendszerbe és milyen feltételekkel, valamint mit nyújt a tanulóknak ez a rendszer és mit vár el tőlük. Hipotéziseket fogalmaztam meg arra vonatkozóan, hogy mivel lehet fenntartani a motivációt és ezáltal csökkenteni a lemorzsolódást pedagógus szinten, intézményi szinten és rendszer szinten. Mindezt az alapfokú művészeti iskolák klasszikus hangszeres szakjain oktató tanárok nézőpontjából vizsgáltam meg egy széleskörű kérdőív segítségével, valamint félig strukturált interjúkkal. Ezáltal nem egy hangszer specifikus jó gyakorlatok gyűjteményét állítottam össze, hanem egy ötletek tárházát azoknak a tanároknak és intézményvezetőknek, akik úgy érzik, valamit kellene tenni azért, hogy többen akarjanak az alapvizsgáig eljutni és egy valódi zenei alaptudást szerezni, hogy az aktív zenélés egyre több fiatal életének szerves részévé váljon.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A zenetanulási szándék vizsgálata

A hangszeres oktatás jellegzetesen egyéni tanítás formában zajlik. A gyerek tanulásra ösztönzéséhez, a gyakorlásra motiválásához a tanár nem számíthat az osztály húzóerejére. E miatt a hangszerstanulás szándékának vizsgálata régóta foglalkoztatja a szakmát, mivel pusztán az a tény, hogy egy jelentkezőnek jók a zenei adottságai, ez önmagában nem lesz elég ahhoz, hogy elvégezhesse a zeneiskolát, a követelményeket teljesítse.

A zeneiskola nem egy kötelező képzés. Legalább hivatalosan. Nagyon szomorú, ha egy szülő kötelezővé teszi a hangszertanulást. Inkább úgy kellene alakítania az otthoni légkört már a baba születésétől kezdve – vagy már jóval azelőtt, hiszen Kodály szerint a zenei nevelés nem a gyermek, hanem az anyja születése előtt kilenc hónappal kezdődik (Kodály és Bónis, 1964, p. 246.) –, hogy a hangszerek és az igényes zene iránt érdeklődővé válhasson. Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja klasszikus zenére vonatkozó második melléklete hangsúlyozza a zenetanulás fejlesztő szerepét, de kiemeli, hogy *„az érdeklődő és fogékony tanulók képességeinek fejlesztésére”* (Oktatási Hivatal, 2022 a, p. 13.) ad alkalmat. Így most már a felvételizőket nem szükségszerűen a zenei adottságai alapján kell válogatni. Úgy gondolom, a gyerek alapvető zenélési vágya egy tényező – és talán az egyetlen –, amely érdemes megvizsgálni a felvételin.

Szende Ottó (1965) olyan kísérletet dolgozott ki, amellyel lehet következtetni a gyerekek a zenével, és azon belül egy-egy hangszerrel való foglalkozási szándékára, vagy ennek hiányára. Elemzésében kimutatta, hogy *„ha a gyerekek szándékát mind a szülők, mind az iskola hiányosan ismeri, vagy figyelmen kívül hagyja, akkor ez egyfelől a hangszerstanulás esetleges elmulasztását, másfelől a hangszer hibás megválasztását és ezzel a nem kielégítő tanulmányi eredményt vonja maga után”*. Arra a megállapításra jutott, hogy az akkori *„kezdőfelvételi vizsga nem eléggé egzakt és differenciált. Pusztán az, hogy a gyerekek kielégítő hallása és ritmusérzéke van és ő meg a mama azt mondja, hogy pl. „zongorázni fog” nem elégséges ok arra, hogy eredményesen tanuljon hangszer”* (Szende, 1965 a). Felmerül a kérdés, manapság vajon egzaktabbak és differenciáltabbak a felvételi meghallgatások a zeneiskolákban? Aligha. Egy 2021-ben zajlott saját kutatás (v.ö.: Bidoul, 2021) során százhuszonkettő alapfokon oktató zongoratanárt kérdeztem, hogy van-e lehetőség válogatni a jelentkező gyerekek közül. Csak egyötöde válaszolta, hogy össze tudott állítani és fenntartani egy jó tanszakot. Csaknem a fele azt írta, hogy *„mindenkit fel kell venni”*, és *„a válaszadók 12,3%-a írta, hogy csak a lelkes*

hozzállást veszi figyelembe a felvételinél, mert megszokta, hogy a zongoraórákon kell mindent megtanítani a gyerekeknek (hallásfejlesztést, kottaolvasást, később stílus ismeretet, összhangzattant és zeneelméletet, zenetörténetet is)”. (Bidoul, 2021, pp. 5.-6.)

2.2 A szülők szerepe

Szende (1965 b) kutatásában az egy éve hangszer tanuló gyerekeket vizsgálva (N=24) megfigyelte, hogy a válaszadók egy része valamelyik szülőjét nevezte meg, akinek az akaratából, illetve kedvéért tanul. A kutató nem tudott egyértelműen következtetni, a szülői akarat pozitív vagy negatív hatású-e: *„egyeseket jó eredményre ösztönöz, másokat megakadályoz a kívánt hangszer tanulásában”*. Egy 2015-ös kanadai kutatás (Comeau és Huta) zongorát tanuló fiatalok (N=173) és szüleik körében megállapította, hogy a szülők úgy tudnak pozitívan hatni a gyermekükre, ha korán íratják be hangszeres órákra (hétéves kor előtt), ha beülnek az órákon és ha segítik őket a gyakorlásban. A választott oktatási módszer viszont nincs hatással a gyermek motivációjára, a jutalmazás a gyakorlásért pedig kifejezetten negatívan hat. A vizsgált hatások a következők voltak: a motiváció típusa (amotiváció, azaz nincs motiváció; autonóm motiváció, azaz önazonosulás és intrinzik motiváció; kontrollált motiváció, azaz külső irányítás és introjekció), az erőfeszítés a valódi gyakorlás iránt, a gyakorlási idő hetente, az érdeklődés a kreatív feladatok és az előadási lehetőségek iránt, a kompetencia érzése. Egy másik kanadai kutatás (King, 2016) összehasonlított 55 gyereket, akik nemrég hagyták abba a zongoratanulást, 153 másikkal, akik még folytatják. Ez a tanulmány kimutatta, hogy a korai kezdés és a jó gyakorlási szokások kialakítása nagyon fontos ahhoz, hogy kitartó legyen a gyerek, de az, hogy segít a szülő a gyakorlásban és jelen van az órákon sokszor inkább akadályozza a gyereket abba, hogy megtalálja a folytatáshoz szükséges intrinzik motivációt. A család zenehallgatási szokásai viszont egy erősen befolyásoló tényező, úgy, mint a komolyzenei hangversenyek látogatásainak gyakorisága. Egy érdekes konklúzióhoz jutott King: míg az apák zenei hattere hasonló volt a két csoportban, a nem-dolgozó és zenéhez nem-értő anyák gyerekei kitartóbbak és tovább tanulnak, míg a dolgozó és zenét tanult anyák gyermekei hamarabb hagyják abba a zongora tanulását. Ezt a meglepő negatív összefüggést a zenész családi háttér és a zenei tanulmányok sikeressége között Laurent Guirard (2022) is említi az *Abandonner la musique?* című könyvében. Referál Howe és Sloboda 1991-ben lezajlott kutatására, amely során a kutatók a fiatal hangszeres tanulók családjait elemezték. Két csoportba osztották: az aktívan, akár hivatásszerűen is zenélő családokat, és a zenéhez nem értő családokat. Azt figyelték meg, hogy a zenészek gyermekei kevésbé sikeresek és kitartók a hangszeratanulásban,

mint a nem zenész családban élő társai, akik így módon a „család zenésze” válnak. Ezt a nem várt eredményt azzal magyarázták, hogy a nem zenész szülőktől a kezdő gyerek több csodálatot kap minden kisebb produkciójáért, a zenész szülő viszont többet várna el a saját gyerekeitől, nem fog lelkesedést tanúsítani, ha a gyermeke nem rendkívüli tehetség (Guirard, 2022, pp. 90.-91.).

Jennifer Driscoll egy 2009-ben megjelent tanulmányában figyelmeztet arra, hogy a 11. életév egy gyermek zenetanulási folyamatában egy kritikus kor. Nyolcszázhusz 13-14 éves fiatal harminchárom különböző angliai iskolából töltötte ki a kérdőívét. 57%-uk tanult valaha hangszerezen játszani, vagy járt magánének órára, és 58%-uk a kérdőív kitöltésekor járt továbbra is zenei órákra. Azok közül, akik abbahagyták, a legtöbben 11 évesen döntöttek így, főleg azért, mert unalmasnak találták az órákat, vagy nem érezték fejlődést. Ellentmondásnak tűnik azt, hogy abban a korban kezdtek el a legtöbben is hangszerezen órákra járni. Ez azt mutatja, hogy akkor tudják a gyerekek a legjobban érvényesíteni a saját akaratukat. E tanulmány alapján a legjobb eredményeket azok érik el, akik 6-7 éves korban kezdték meg a hangszerezen tanulmányt. Valószínűleg azért, mert amikor elérik a kritikus 11 éves kort, olyan darabokat képesek már játszani, amelyek nem tűnnek számukra unalmasnak. Azok közül a fiatalok közül viszont, akik soha nem tanultak hangszerezen játszani, 35%-uk jelentette ki, hogy szeretett volna. Ezek alapján ez a kutatás is mutatja, hogy a szülői szerep a hosszú távú motiváció fennmaradásáért az lehet, hogy korán íratja a gyermekét órákra, valamint figyelemmel kíséri azt, hogy megfelelő ütemben fejlődjön.

Egy friss magyar kutatás (Földi és mtsai, 2022) vizsgálta a Csongrád megyei szülők befolyását a gyermekük hangszerezen tanulására. 9-19 évesek vettek részt benne (n=138). A következő adatok keletkeztek: kisiskoláskorban több a szülői biztatás és/vagy szidás a gyakorlás kapcsán; az iskolás korosztály (és azon belül a fiúk) inkább szülői nyomásra tanulnak hangszert; a lányok és a gimnazista korosztály szívesebben játszanak a hangszereükön és többet is járnak hangversenyekre. Minél idősebb a gyerek, annál inkább belülről motivált. Sajnos ez a kutatás egyoldalú, mert nincs összehasonlítási alapja, nem vizsgálta meg azokat a fiatalokat, akik elkezdtek a hangszertanulást, de pár év után abbahagyták. Evidensnek mondható, hogy aki 19 évesen jár hangszerezen órára egy nem kötelező képzési formában, ez azért van, mert ő akarja, azaz nem szülői nyomásra történik. Érdekes lenne viszont megtudni, hogy, ha egy gyermek abbahagyja a zenetanulást, abban milyen szerepe volt a szülőnek. Azért fordul el a hangszerejétől, mert túl erős volt a szülői nyomás? Vagy éppen túl gyenge volt a szülői biztatás, amikor szükséges lett volna, hogy egy átmeneti mélyvölgyön átlendüljön? Vagy hiányzott a szülői következetesség, amikor a legelején kellett volna egy jó gyakorlási rutint kialakítania? Andrea

Creech (2010) 263 angol hegedűtanárt kérdezett meg, 352 szülőt és 337 gyereket (6-18 évesek). Az interperszonális kapcsolatokra volt kíváncsi (tanár-gyerek-szülő), valamint arra, hogy milyen módon támogatják a szülők gyermekeik hegedűtanulmányait. Hat kapcsolati mintát különített meg. A tanár, mint a tanulási folyamatának egyedüli irányítója (Solo Leader). A tanár-szülő irányító páros, a gyerek nézőpontja mellékes (Dominant Duo). A tanár-gyerek páros, a szülő ebben az esetben kívülálló (Dynamic Duo). Két páros (tanár-gyerek/ szülő-gyerek), a tanár és a szülő között nincs kommunikáció (Double Duo). Három különálló egyén, nincs közös cél (Discordant Trio). És végül a harmonikus trió, amelyben a szülő által tisztelt tanár türelmes és nyitott, a gyermek autonóm (Harmonious Trio). A kutató a szülői támogatást három kategóriába osztotta: az aktív támogatás, mint pl. részt vesz az órákon vagy segít a gyakorlásban (Behavioural Support); az intellektuális támogatás, mint pl. elviszi a gyermekét komolyzenei koncertekre, megfelelő hangszert, helyet és időt biztosít a gyakorláshoz (Cognitive/Intellectual Support); és az érzelmi támogatás, mint például beszél a gyerekével a zenei céljairól, megdicséri (Personal Support). Azok a szülők támogatták a legkevésbé gyermekeiket a hegedűtanulásban, akik a harmadik (Dynamic Duo) és az ötödik (Discordant Trio) csoporthoz tartoztak. Az első csoporthoz tartozók (Solo Leader) adták a legtöbb aktív (Behavioural Support) és érzelmi (Personal Support) támogatást gyermeküknek, míg a legtöbb intellektuális támogatást (Cognitive/Intellectual Support) a második csoporthoz tartozók (Dominant Duo) adták meg. A kutatás azt mutatta, hogy azok a fiatalok érték el a legmagasabb zenei szintet, akik a második (Dominant Duo) és a hatodik (Harmonious Trio) csoporthoz tartoztak, a legrosszabb zenei eredményeket viszont az ötödik csoport érte el (Discordant Trio). A legtovább azok tanultak hegedülni, akik a hatodik (Harmonious Trio), a második (Dominant Duo), és a harmadik (Dynamic Duo) csoporthoz tartoztak.

2.3 A közösségi élmények

Hadd kezdjem egy saját, személyes tapasztalattal. Egyik kistanítványom nagyóvodásként kezdett el hozzám járni zongorára. Előbb magánúton. Eleinte hangszere nem volt otthon, a szülőknek semmilyen zenei háttérük nem volt. Ötödikes korában átment egy nyolcosztályos gimnáziumba, és ott folytatta a zenélést. Amikor a tanév vége felé véletlenül találkoztam az édesapjával, megérdeklődtem, hogy érzi magát az új iskolában a kislány. Azt választotta, hogy remekül. Amikor viszont megkérdeztem, mi a helyzet a zongorázással, már nem volt olyan pozitív a válasza. Azt mondta, hogy a gyermek mindent megcsinál, ami kell, amit kérnek tőle, de már nem olyan lelkes. Miért? Mert már nincsenek ezek a „pluszok” (szó szerint idézem).

Milyen „pluszok”? Ezek a közösségi programok, csoportos foglalkozások, amiket én szoktam szervezni. Sajnos nem volt idő folytatni a beszélgetést, és kideríteni, konkrétan melyek foglalkozások voltak számára lelkesítőek, és miért, hiszen minden zeneiskolában vannak közösségi programok, így biztosan a mostani iskolájában is, de mégis úgy tűnik, a motivációforrás szempontjából számít, milyenek ezek a közösségi programok.

Egy 2014-ben Toulouse városában tartott konferencián a motiváció és a hangszerstanulás témakörében (Aguila és mtsai, 2015) több előadó járta körben a „sentiment d'appartenance” (közösséghez tartozás érzése) fontosságát, és az elméleti háttér elemzésén túl különböző megoldást is mutattak be ennek eléréséhez. A már külföldön sok helyen bevezetett, a japán Suzuki módszer alapján kidolgozott, hangszeres csoportos órákon kívül néhány különlegesebb projektekről olvashatunk, mint pl.: csoportos órák a megfelelő testtartás eléréséhez játék közben (pp. 8.); közös improvizációk (pp. 30.-32.); csoportos zeneszerzés órák, ahol a résztvevők hétről hétre támogatják egymást, mindezt a hagyományos egyéni órák kiegészítéséhez (pp. 8.-9.); saját produkciók bemutatása portfólió készítés által, amelyeket a társak is meg tudnak nézni (pp. 21.-22.). Laurent Le Chenadec mutatta be a komplex, részletekig kidolgozott módszerét a „sentiment d'appartenance” érzés eléréséhez a fagott tanszakán: van a tanszaknak saját kabalája és himnusza, rendszeresen szerveznek nyílt napokat, a nagyok órát tartanak a kicsiknek és kísérik is őket, a valamennyire zenélni tudó szülők játszanak a gyermekükkel, végül bárki bejöhet az órákra „csak úgy” vagy azért, hogy egy képregényt olvasson a tanár magán gyűjteményéből, amelyet a tantermében tart a kabala gyűjteménye mellé (pp. 46.-49.). Mindezek az újítások azért (is) jöttek létre, hogy a kétezres évek eleje óta alkalmazkodni lehessen a zeneiskolákba jelentkezők egyre markánsabb igényéhez, hogy gyors és látványos eredményhez jussanak (pp. 78.-81.). A fontosabbik cél pedig kilépni a klasszikus, egyirányú oktatási formából, ahol a mindentudó tanár a „nagy, vitathatatlan” hagyományok közvetítője, és ahol a tanuló nem kap pontos tájékoztatást a tanulási folyamatokról, ami miatt kialakul nála a Pénélopé szindróma: otthon nem lesz képes hatékonyan gyakorolni, inkább hátráltatja a haladást (p. 22.). A pedagógusnak viszont arra is kell figyelnie, hogy ne tegye kötelezővé minden közösségi foglalkozást, mert előfordulhat, hogy a gyerek ki akar lépni a csoportból, és ilyenkor rugalmasan kell ezt kezelni (p. 32.).

2.4 Motiváció és tehetség

Magyarországon az alapfokú művészeti oktatás nem kizárólag a tehetséges gyerekeknek szól, de mégsem tömegoktatásról beszélhetünk. Az általános zenei műveltség és az alapvető

zenei intelligenciának fejlesztése az ének-zeneoktatás feladata (kellene, hogy legyen) (Oktatási Hivatal, 2020). Sajnos, már nem így van. Rohamosan csökken Magyarországon az ének-zene oktatás színvonala, mintha már nem Kodály Zoltán szülőföldjén lennénk. Dr. Nemes László Norbert, a Kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet igazgatója 2014-ben a következőképpen elemezte a helyzetet: *„Hányan vannak, akik előadóművészi hitelességgel és kreatívan képesek ma az általános iskolában és gimnáziumban gyerekeket zenére oktatni? Hányan élnek a zenetanárok között zenészhez méltó életet, járnak rendszeresen koncertekre, olvassák a szakirodalmat, járnak konferenciákra, bemutatókra? Hányan vannak? Kutatómunkával sikerült már bizonyítani, hogy az ének-zene az egyik legelutasítottabb tantárgy az iskolákban. Ez borzalmasan lesújtó. Erről nem csak a médiadömping tehet, hanem a tanár is, akinek a tanítás tartalmáról és módszereiről való gondolkodása sokszor nagyon téves. A bajokat persze tetézi a zenetanításra fordítható időkeret szűkülése, de még inkább rémisztő a pedagógiai gyakorlat. „Osztály vigyázz!” – így kezdődik egy átlagos ének-zene óra a magyar általános iskolákban. S ott van a sok szánalmas dolgozat, például a zeneszerzők életrajzából, meg a zeneelméleti ismeretekből. Kis terc, nagy terc, modális meg mixolid stb. Éneklés helyett kornyikálás, nagy érdektelenség, unalom, közöny. Más problémák is vannak, lássuk be: harminc éve ugyanaz a tankönyv, ugyanaz a tananyag, harminc éve nincsen rendes hangtechnika még az ének-zenei iskolák többségében sem, nincsenek jó hangszerek, a zongora lakattal elzárva a gyerekek előtt, az átszellemültség teljes hiánya. Kodály Zoltán nem erre gondolt, amikor az iskolai ének-zenei nevelésről beszélt.”* (Csengery, 2014, p. 21.) Kodály zenepedagógiai munkássága pedig egy igazi hungaricum, amelyet méltán büszkén kellene alkalmazni minden magyar óvodában és iskolában. Kodály (és más neves zenepedagógus) elveit követve, a jó minőségű és eredményes, a jó értelemben vett zenei tömegoktatás számtalan előnnyel jár, mind értelmi, mind érzelmi fejlődés szempontjából. Kodály módszere (ha jól értelmezik és jól alkalmazzák) egyértelműen fejleszti a zenei intelligenciát (is), hiszen nagyon sok kapcsolódást hoz létre a különböző zenei elemek között. Ha sok-sok mondókát éneklünk a kis gyerekekkel, amely egy lefele menő kistercből áll, aztán a „szó-mi” szótagokkal helyettesítjük a megfelelő kézjelekkel, természetes módon fejlődik a hallása, így amikor nagyon intellektuális módon közöljük vele, hogy „terc”, fogja tudni, hogy mihez kell ezt kötni. Ez a módszer akkor eredményes, ha korán kezdjük alkalmazni nagyon nagy rendszerességgel, türelemmel és kitartással. A „tömbösített” órák erre nem alkalmasak, a „karaoke szerű” produkciók betanítása sem – bár kétségkívül mutatós tud lenni egy iskolai műsoron, mivel eltakarja a rossz intonációt és a fegyelmezettség hiányát is – mert bizonyára egy jól sikerül, gépi kíséret nélküli, a cappella, vagy hangszeres előadáshoz igen nagy fegyelem és figyelem, egymásra hallgatás szükséges).

Az intelligencia szó, a latin *intellego* szóból származik, azaz *inter+lego*: *inter* = között és *lego* = szed, felszed, összeszed, kiválaszt; átvitt értelemben pedig a fülein keresztül és/vagy a szemein keresztül összeszed, átnéz, olvas (Gaffiot, 1934, p. 737.). Az intelligens ember összekapcsolja a különböző információkat, ettől megértéshez jut. Franciaországban Emmanuel Bigand és Barbara Tillmann egy hétezer gyermek részvételével végzett kutatásuk alapján arra jutottak, hogy a (jól megtervezett) általános iskolai ének-zene órák akkora kognitív fejlődést érnek el a gyerekeknél, mint egy matematikai vagy anyanyelvi korrepetálás (Mitsch, 2022). A hangszertanulás pedig, valószínűleg a rendkívül összetett koordinációs tevékenység miatt, ami szükséges egy hangszer kezeléséhez, kimutathatóan pozitív változásokat okoz a gyerek agyában (a dorzolaterális prefrontális kéreg vastagabb lesz), és ezáltal jobb koncentráció képességet biztosít, az úgynevezett végrehajtói kontrollt fejleszti (Dehaene, 2020, pp. 159.-168.).

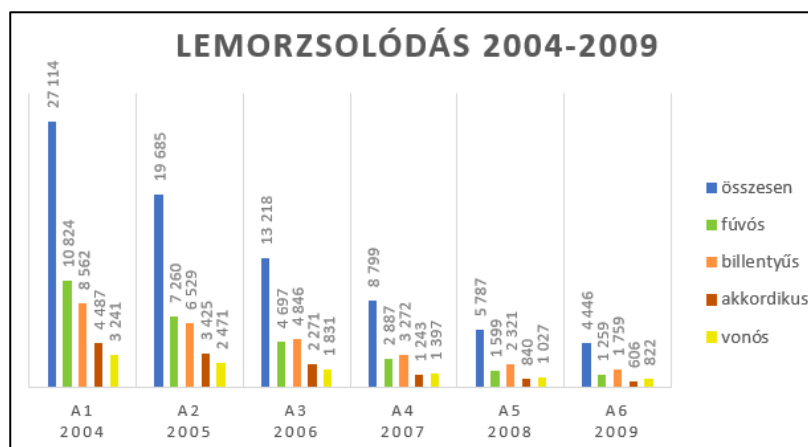
Felmerül a kérdés, hogy mikor mondható egy gyermek zeneileg tehetségesnek? Bár soha nem született általánosan használt és univerzális érvényű eredmény a zenei tehetség összetevőinek rendszerezése kapcsán (Turmezeyné Heller, 2010, p. 19.), a fentiek alapján kijelenthető, hogy attól lesznek a tanulónak jobb adottságai a zenéléshez, ha jobb a végrehajtói kontrollja, így könnyebb neki kezelni a hangszert, valamint gyorsabban tudja összekapcsolni a zenei információkat, így magasabb a zenei intelligenciája. Ettől motiváltabb és kitartóbb lesz-e? Azt gondolnánk, hogy igen, mivel könnyebben megy neki, így jobb eredményeket tud elérni kevesebb erőfeszítéssel, de valóban a motiváció és a kitartás nem a tehetségtől függ. Minden tanár tapasztalta már azt, hogy vannak „jók” - akikkel könnyű haladni - akik minden ok nélkül (indokok mindig vannak) abbahagyják a tanulást, és vannak viszont „rosszak” - akikkel nagyon lassan lehet csak haladni akármilyen „csoda” módszereket próbál alkalmazni a pedagógus - akik mégis folytatják a hangszertanulást, holott a tanár (akinek szinte fizikai fájdalmai vannak a sok, kijavíthatatlan hamis hang hallatán) azt hiszi, kínlódik a gyerek (is). A *tehetséges kézikönyve* úgy említi a motivátlanságot, mint a tehetséges fiatal gyakran előforduló gyenge oldala. Referál Csíkszentmihály munkásságára, aki szerint a motiváció kialakulásához és fenntartásához a tanuláshoz fűződő viszony a döntő: öröm, unalom vagy szorongás társul-e hozzá (Balogh, 2019, pp. 213.-216.). Ha túl nehéz feladatot adunk egy tehetséges és szorgalmas tanítványnak, lehet, hogy meg fogja tanulni az adott darabot, de szorongani fog, és ha netán koncerten, vizsgán vagy versenyen kell előadnia, még fokozódni fog a szorongás és a lámpaláz, ami megakadályozza a flow-élmény elérését. Hruska Emese cikkében (2021) referál egy elit zenészekkel és élsportolókkal végzett tanulmányra, amely kimutatta, hogy ez a kihívás-készség egyensúly nemcsak a flow-élmény eléréséhez szükséges, hanem ez hat kizárólagosan az étellel

való elégedettségre. A kihívás-készség egyensúlyon kívül még két dologra érdemes figyelni, ha esélyt akarunk adni a tanítványunknak, hogy elérhesse a flow-élményt: a tiszta, egyértelmű célok kitűzése, valamint a folyamatos visszacsatolás. De milyen is legyen a helyes tanári visszajelzés? Ha nem elégséges a tanuló eredménye gyakran hangzik el az, hogy „többet kell gyakorolnod”. Dr. Lenárt Ágota sportpszichológus szerint nem a „több” a fontos, hanem a „hatékonyabb”. Ha nem tetszik az eredmény, változtatni kell a módszeren. Az úgymond motivációs céllal alkalmazott személyiségromboló visszajelzéseket tilos használni, mert igen súlyos károkat tudnak okozni. Figyelni kell arra is, hogy a perfekcionista tanítványok hajlamosak meghátrálni, ha ők maguk nincsenek megelégedve az eredményeivel, vagy éppen fordítva, a teljesítménykényszer rabjává válhatnak. Fontos, hogy a cél mindig a „jobbá válás” legyen, és nem az, hogy megmutassuk másoknak, hogy mennyire jók vagyunk, vagy jobbak, mint a többiek (Hruska, 2020). Erről Laurent Guirard is részletesen beszél a fent említett könyvében. Ha teljesítményt várunk el a gyerektől (*performance goals*), a célja az lesz, hogy jobb legyen a többieknél (*proving*), tartani fog a hibáktól, és ez biztos kudarcélményhez vezet. Ha fejlődést várunk el (*improving*), a gyerek úgy fog tekinteni a hibákra, mint a tanulás folyamatának része, és hajlandó lesz tanulási célokat kitűzni akár kihívás formában (*learning goals*). Sajnos a zenei világban folyamatosan kötelezzük a tanulókat arra, hogy mutassák meg, mire képesek, és ezzel teljesítményorientálttá tettük a zeneoktatást (Guirard, 2022, pp. 99.-106.). Az interperszonális versenyeztetés másik hátránya, hogy hajlamossítja a tanulókat arra, hogy olyan tényezőknek tulajdonítsa a rosszabb eredményeit, amelyekre nem tud hatni, mind például a „nem elég jó adottságait” fogja említeni, és ezen „rágódni” fog. Az intraperszonális kihívások viszont arra ösztönzik a tanulókat, hogy jó tanulási stratégiákat alkalmazzanak, és ha valami nem sikerül, gyorsabban fognak „felállni” és továbbmenni (Guirard, 2022, pp. 131.-140.). A tanári visszajelzés is létfontosságú, de ahhoz, hogy pozitívan hasson a motivációra, a következő kritériumoknak kell megfelelnie: semmiképpen ne történjen büntetés formában; nagyon gyorsan következzen, mert a jó időben elhangzott dicséretet nem pótolható semmilyen későbbi jutalmazással; nagyon konkrét, pontos és egyszerű legyen, hogy a tanuló egyértelműen tudja, mire vonatkozik a tanári visszajelzés (Guirard, 2022, pp. 153.-158.).

Ezek alapján világossá válik, hogy önmagában a „tehetség” nem elég ahhoz, hogy egy tanuló motivált legyen, sőt, a jó vizsga- és versenyeredményei sem elegendők a kitartáshoz. A saját képességeiről alakított elképzelései a döntők a motiváció szempontjából, az a meggyőződése, hogy tud hatni a saját fejlődésére, valamint az az érzése, hogy a saját szempontjai alapján az elért eredményei arányban vannak a befektetett munkával.

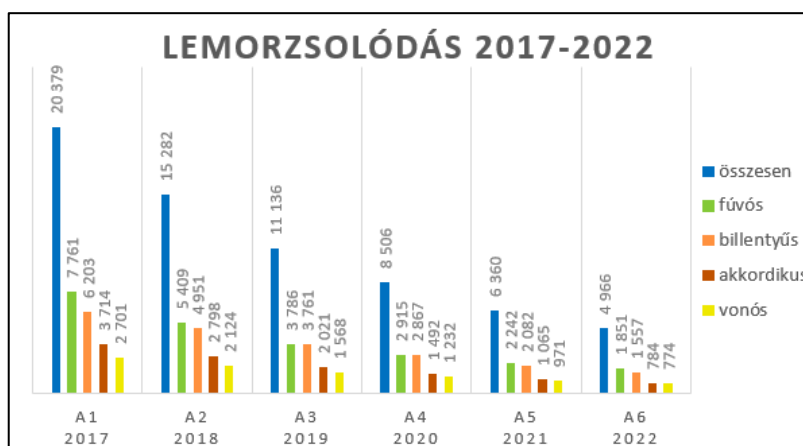
3. A kutatás

3.1 Problémafelvetés

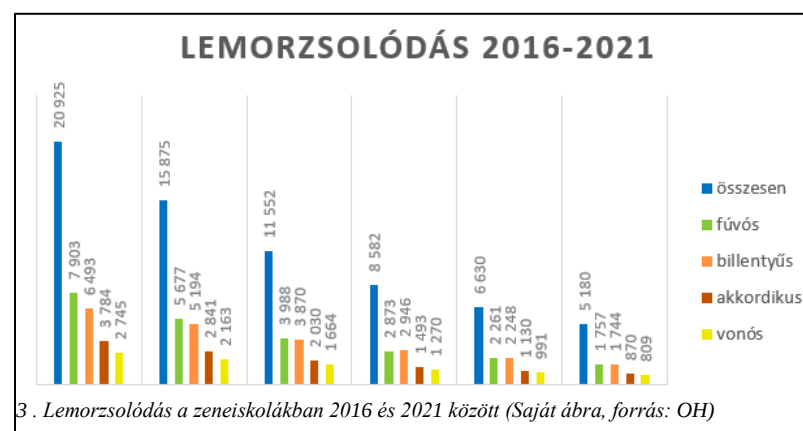
1. Lemorzsolódás a zeneiskolákban 2004 és 2009 között (Saját ábra, forrás: OH)

alapfok és továbbképző évfolyamokra vonatkozóan 2001 óta állnak rendelkezésre pontos

2. Lemorzsolódás a zeneiskolákban 2017 és 2022 között (Saját ábra, forrás: OH)

2017-ben beiratkozottaknak (2. ábra) már a 24%-a maradt az alapfok hatodik évfolyamában

3. Lemorzsolódás a zeneiskolákban 2016 és 2021 között (Saját ábra, forrás: OH)

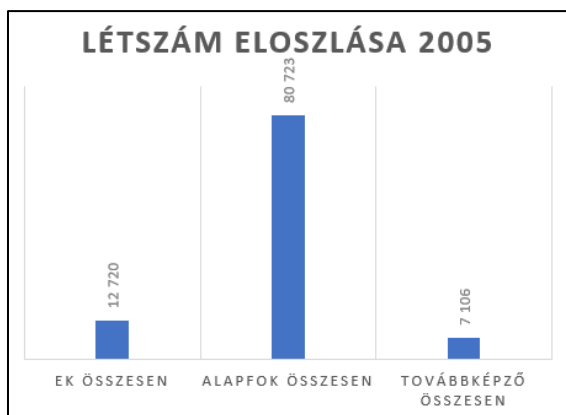
kiderüljön, a javuló tendencia megfordult-e, és újra erősödik-e a lemorzsolódás.

Első lépésként elkértem, és megvizsgáltam az Oktatási Hivatal által összegyűjtött anyagokat. Mint kiderült, az alapfokú művészet-oktatásban zeneművészeti ágban klasszikus zene ágon tanulók számát tanszak szerinti bontásban előképző,

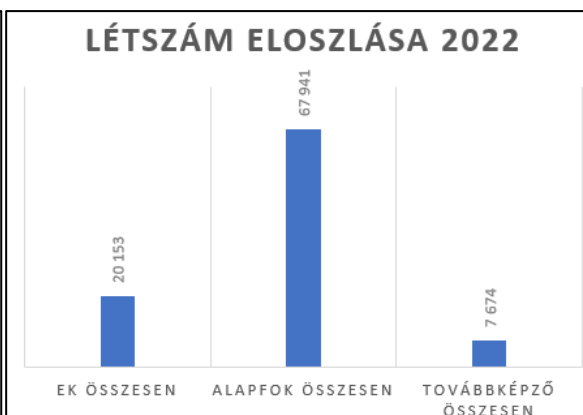
adatokat (októberi köznevelési statisztika). Ezeket elemezve, és a lemorzsolódási arányokat figyelve, észrevehető, hogy egyre több tanuló végzi el az alapfok hat évfolyamát. Míg a 2004-ben beiratkozottaknak (1. ábra) csak a 16%-a fejezte be az iskolát 2009-ben, a 2022-ben.

A legkitartóbbak (3. ábra) 2016-ban kezdték meg a hangszeres tanulmányait, mivel 25%-uk fejezte be a hat évfolyamot 2021-ben. Érdeemes lesz megfigyelni a 2023-as adatokat, hogy

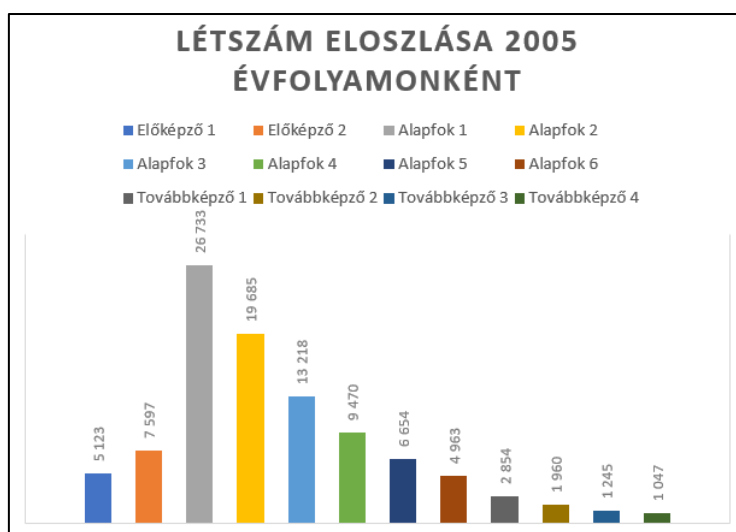
A legstabilabb tanszak a vonós: náluk a 2004-2005 tanévben kezdők 25%-a tanult tovább még a 2009-2010 tanévben, és azóta 28 és 30% között mozog a kitartók aránya. A billentyűs tanszaknál a kitartók aránya 21 és 27% között ingadozik. Az akkordikus és a fűvös tanszakoknál csak a 2018-2019 tanévtől nem esik le 20% alá az iskolát végigjárók aránya, ami a korábbi 12%-hoz képest igen nagy javulás.

4. Létszám eloszlása a zeneiskolákban előképző, alapfok és továbbképző évfolyamok között 2005-ben
(Saját ábra, forrás: OH)

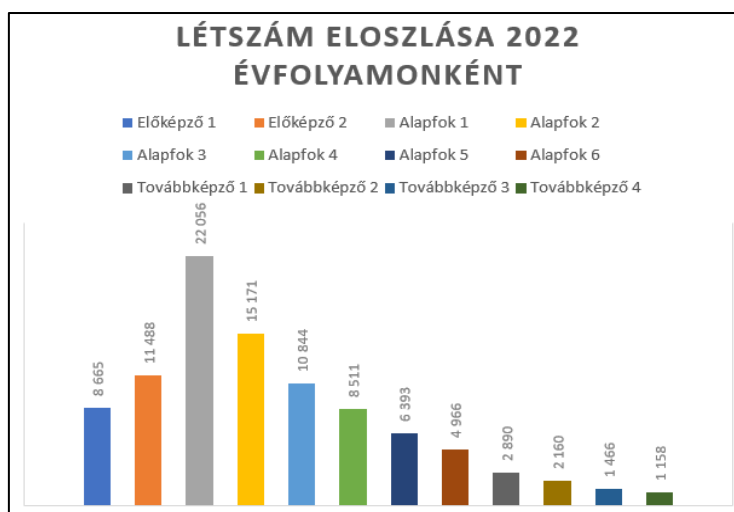

5. Létszám eloszlása a zeneiskolákban előképző, alapfok és továbbképző évfolyamok között 2022-ben
(Saját ábra, forrás: OH)

6. Létszám eloszlása a zeneiskolákban évfolyamonként 2005-ben (Saját ábra, forrás: OH)

Az összlétszám 2005-ben (4. és 6. ábrák) volt a legmagasabb, de 2022-ben is (5. és 7. ábrák) sokan igényelték az alapfokú klasszikus zenei képzést.

7. Létszám eloszlása a zeneiskolákban évfolyamonként 2022-ben (Saját ábra, forrás: OH)

A lemorzsolódás valódi okait kideríteni egy összetett feladat. Ha megkérdezzük azokat a gyerekeket, akik abbahagyják a hangszer tanulást, sokszor hallani, hogy a szolfézs miatt, vagy mert túl sok a lecke, nincs idő a zenélésre. Ha ezek valós okok, érdemes lenne e válaszok mögé nézni, mert rámutatnak egy szélesebb problémára. A szolfézs hivatott megkönnyíteni a hangszer tanulást, nem leállítani a tanulókat. Ha egy hatodikos gyerek abbahagyja a zenei tanulmányait, mert romlanak a jegyei az iskolában és e miatt többet kell tanulnia (a zenélés rovására), ott vagy a tanítási és/vagy a tanulási módszer hatékonyságával van gond, vagy a tananyag mennyiségével. Ha egy hetedikos gyereknek valóban nincs ideje naponta egy órát zenével foglalkozni, mert készülnie kell a másfél évvel később esedékes gimnáziumi központi felvételi vizsgára, ott rendszerszintű problémák vannak.

A kutatásom célja feltárni azokat a kulcsfontosságú tényezőket, amelyektől egy gyerek, aki lelkesen kezdi a hangszeres tanulmányait hat-hétévesen, kitartó lesz, és így a zenélés aktív része fog maradni az életének. Olyan változókat keresek, amelyekre a tanár tud hatni, hogy tudatosabban tudja az óraterveit, tanmeneteit, vagy akár a tananyagokat készíteni, illetve hatékonyabbá tudja tenni a szakmai együttműködést a tantestületen belül, valamint az intézmények között.

3.2 Hipotézisek

A szakirodalom vizsgálata alapján a következő feltételezéseket fogalmaztam meg a vizsgálatomhoz:

H1: A pedagógusok meglátása szerint egy hatékony gyakorlási rutin kialakítása a kezdeteknél szükséges a hosszú távú hangszeres tanulmányokhoz.

A „hatékony” és a „rutin” szavakra teszem a hangsúlyt. Azért „rutin”, mert egy mindennapos tevékenység legyen, ami könnyedén beépül az egyéb napi feladatok közé. Azért „hatékony”, mert fontos, hogy kevés idő alatt érzékelhető hatása legyen.

H2: A pedagógusok meglátása szerint a család érdeklődése a gyermek harmonikus zenei fejlődése iránt feltétele a gyermek kitartásának a zenei tanulmányaiban.

A „család érdeklődése” alatt azt értem, hogy a család időt és pénzt áldoz – a lehetőségei arányában – a zenei tevékenységekre. A „harmonikus fejlődés” alatt azt értem, hogy a szülő nyomás és túlzott szigor nélkül, a tanár tanácsait figyelembe véve irányítja és támogatja a gyermekét.

H3: A pedagógusok meglátása szerint a klasszikus zenével kapcsolatos társas élmények befolyásolják a zenei tanulmányok hosszúságát.

Minél több pozitív csoportos élménye lesz, annál hajlandóbb lesz a fiatal időt és energiát fektetni a zenetanulásban. Ha közösen zenél más fiatalokkal vagy számára fontos személyekkel, ha más fiataloknak zenél és lelkes visszajelzéseket kap, ha hallja a kortársait zenélni és barátságok alakulnak, folytatni fogja a zenélést, mert egyre erősebb lesz a személyes kötődése a zenéhez.

H4: A pedagógusok meglátása szerint a gyermek zenei ízlésének tudatos alakítása szükséges a hosszú távú aktív zenéléshez.

A jó ízlés nem alakul magától. Ha a tanárok (és/vagy a szülők) nem dolgoznak azon, hogy a gyermek képes legyen minőségi különbséget tenni a különböző zenék közt és ezek előadási módjaik között, akkor a kommersz médiacsatornák lesznek a gyerek zenei ízlésének formálói, amelyek távol állnak a komolyzenétől.

H5: A pedagógusok meglátása szerint a túl sok gyakorlást igénylő darabok feladása demotiváló hatású hosszú távon.

Ha egy szorgalmas és jó adottságokkal rendelkező gyerekkel dolgozik egy tanár, hajlamos nehezebb és hosszabb darabokat feladni neki, hiszen képes a gyerek megbirkózni a feladattal. Ez vajon valóban a jó tanári hozzáállás? Nem fogja-e úgy vélni a kis kamasz, hogy túl sok időt és energiát vesz el tőle a hangszerstanulás? Elégedett lesz-e az elért eredményeivel?

H6: Az elméletben tanultak megfelelő átvitele a hangszeres órákon pozitívan járul hozzá a kitartó tanuláshoz a pedagógusok meglátása szerint.

Ha a gyereknek „AHA!” élményei vannak, mert rájön, hogy az, amit a zeneelméleti órán tanult, megtalálható a játszott darabokban, ha valóban érti azt, amit játszik, ösztönözve lesz arra, hogy tovább foglalkozzon az anyaggal, flow-élménye lesz.

3.3 Vizsgálati módszer

Két vizsgálati módszert választottam: online kérdőív és félig strukturált interjú.

A kérdőívet öt részre osztottam. Az első rész néhány háttér kérdést tartalmaz. A második rész a felvételi körülményekre kérdez rá. A harmadik rész a tanár oktatásszervezési szokásait feltérképezi. A negyedik rész feltárja a tanár követelményrendszerét és az értékelési módszerét. Az ötödik, leghosszabb rész, amely két attitűdskálás kérdéssort is tartalmaz, részletesen kérdez a legrégebb óta tanuló növendék zenetanulással kapcsolatos szokásaira, a szülei hozzáállására.

A félig strukturált interjúhoz három témát jelöltem. Az első témával a célom volt feltérképezni, milyen a tanár tanszakának összetétele: inkább motivált és kitartó gyerekekből áll? Vagy az ilyenek ritkák náluk (is), azaz sokan kezdik, de 11-12 évesen abbahagyják? A második témakörrel azt akartam megállapítani, a tanár tapasztal-e változást a kamaszok érdeklődésében és kitartásában a hangszerstanulás iránt. A harmadik témakörrel a célom volt feltárni, a tanár mennyire tudatosan készíti fel a tanítványait a "tartós motiváltságra". Tapasztalta-e, melyek azok a tényezők, amelyek szükségesek a kitartáshoz, és főleg ahhoz, hogy az aktív zenélés beépüljön egy fiatal életébe. Nem a hivatásszerű zenélésre gondolok, így nem a zenei pályára készülő fiatalokról kérdeztem, hanem arra voltam kíváncsi, hogy mennyire képes a zeneiskola olyan fiatalokat nevelni, akik a zenélést a saját és a közvetlen környezetük érzelmi jólétének javítására és fenntartására használják.

A kutatás a 2022/2023-as tanévben történt.

3.4 Vizsgálati minta

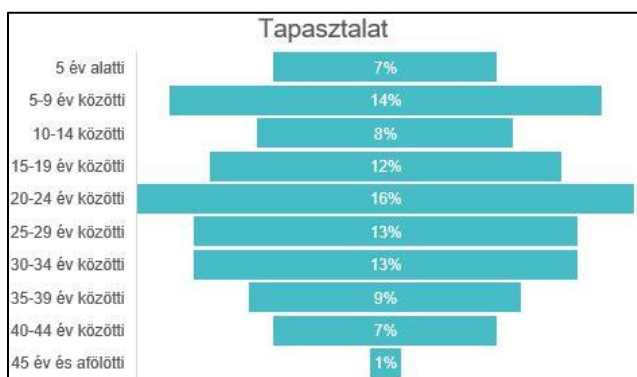
A kérdőívet a magyarországi alapfokú művészeti iskolák klasszikuszenei hangszeres szakjain oktató tanárok számára készítettem. A szakok és hangszerek listáját az alapfokú művészetoktatás klasszikus zenére vonatkozó hivatalos alapprogramja szerint állítottam össze (Oktatási Hivatal, 2022 a, p. 13.). Összesen 206 fő töltötte ki június közepe és július vége között a következő arányban: 76 fúvós (37%), 74 billentyűs (36%), 31 vonós (15%) és 25 akkordikus (12%) tanszakos tanár. Mivel az Oktatási Hivatal által küldött 2022. évi köznevelési statisztikák alapján a tanulók 38%-a tanult a fúvós tanszakokon, a 30%-a a billentyűs, a 14%-a a vonós és a 18%-a az akkordikus tanszakon, szakjait tekintve a válaszadók aránya jól tükrözi a helyzetet a magyar alapfokú művészeti iskolákban. Tizenöt kiértékelhetetlen kitöltést kellett törölnöm, mert elírásokat tartalmaztak (pl. 179 éves a tanuló), vagy összeegyeztethetetlen állításokat (pl.

„senki sem foglalkozott zenével a családban” miközben „amatőr zenész van a családban”) jelölt meg a kitöltő. Így végül 191 kitöltéssel kezdtem meg az adatokat kiértékelni Excel táblázatban: 64 billentyűs szakos (33%), 30 vonós szakos (16%), 73 fúvós szakos (38%) és 24 akkordikus szakos (13%) (8. ábra).

8. A tanszakok arányai

A válaszadók tapasztalati évei (9. ábra) átlagosan 21,6 év, de nagy a szórás, hiszen van, aki csak két éve tanít, de van, aki 48 éve. Billentyűs szakon 20,8 év az átlagos tapasztalat és mindenki zongorát tanít, csak egy kolléga csembalót is oktat, egy másik viszont csembalót és orgonát is. Vonós szakon 20,6 év az átlagos tapasztalat és fele-fele arányban tanítanak hegedűt

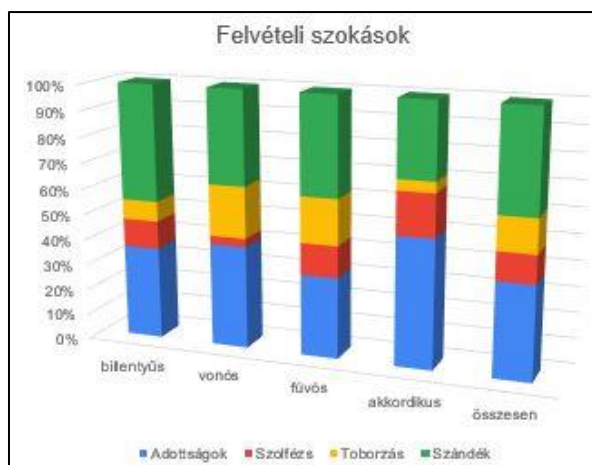
9. A válaszadók szakmai tapasztaluk szerinti megoszlása öt éves sávokban

(két fő brácsát is oktat) és gordonkát (egy fő nagybőgőt is). Fúvós szakon 23 év az átlagos tapasztalat és csak tizenhárom kolléga (18%) oktat valamilyen rézfúvós hangszert. Akkordikus szakon 20,5 év az átlagos tapasztalat és mindenki gitárt tanít hét kolléga (29%) kivételével: egy fő harmonikát oktat, három fő hárfát és három fő ütőhangszereket).

3.5 Eredmények bemutatása: a kérdőív

3.5.1 Felvételi szokások a zeneiskolákban

E témakörnél adott válaszokat négy csoportra osztottam: a gyerek adottságai alapján; szolfézs előkészítő kötelező; toborzás vagy átirányítás szükséges mert nincs elég hely; a kezdeti szándék a mérvadó (10. ábra). Az első kategóriába (adottságok) a válaszok 36,6%-a tartozik (a billentyűsök 35,9%-a; a vonósok 40%-a; a fúvósok 31,5%-a és az akkordikusok

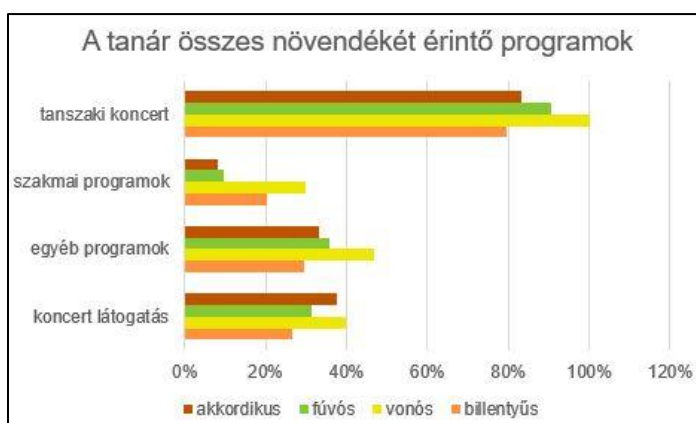

10. A szempontok arányai a gyermekek felvételéhez a különböző tanszakokon

50%-a). A második kategóriába (szolfézs) a válaszok 11%-a tartozik (a billentyűsök 10,9%-a; a vonósok 3,3%-a; a fúvósok 12,3%-a és az akkordikusok 16,7%-a). A harmadik kategóriába (toborzás) a válaszok 13,1%-a tartozik (a billentyűsök 7,8%-a; a vonósok 20%-a; a fúvósok 17,8%-a és az akkordikusok 4,2%-a). A negyedik kategóriába (mindenki jöhet, aki akar) a válaszok 39,3%-a tartozik (a billentyűsök 45,3%-a; a vonósok 36,7%-a; a fúvósok 38,4%-a és az akkordikusok 29,2%-a).

3.5.2 A tanárok oktatásszervezési szokásai

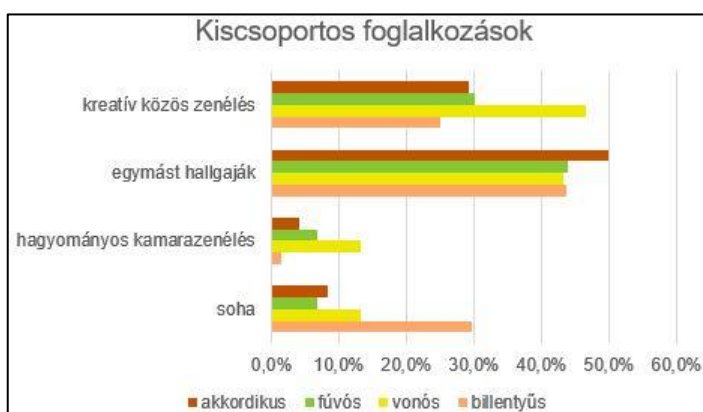
Arra a kérdésre, hogy szoktak-e szervezni csoportos foglalkozásokat a teljes tanszakuk számára a tanév során, a válaszadók 12,6%-a azt válaszolta, hogy soha. A többiek legalább évente egyszer tartanak tanszaki koncertet, ahol minden növendékük fellép, de sokan

11. A közös programok típusainak gyakorisága tanszakonként

különböző programokat is szerveznek a közös fagyizástól a szakmai kirándulásig, a közös órától az utcazenélésig, a kézműves foglalkozástól a szülőkkel közösen megtartott évzáró buliig, a külső helyszíni koncert látogatástól a több iskolát érintő közös zenélésig. A csapatépítés terén a vonósok a legaktívabbak (11. ábra).

Arra a kérdésre, hogy szoktak-e szervezni kiscsoportos foglalkozásokat, a válaszadók 15,7%-a azt válaszolta, hogy soha (12. ábra). A zongorista kollégák a legkevésbé aktívak ilyen téren, 29,7%-uk nem tart soha kiscsoportos foglalkozást. A többiek főleg a „meghallgatják egymást” jellegű passzívabb tevékenységeket részesítik előnyben (44,5%), mint pl. közös óra, fellépés előtti közös főpróba, vagy akár olyan közös óra, ahol egy kollégával cserélnek növendéket. A tanárok kevesebb, mint egyharmada szokott kreatívabb kiscsoportos foglalkozást szervezni (30,9%),

12. Kiscsoportos foglalkozások típusainak előfordulásai tanszakonként

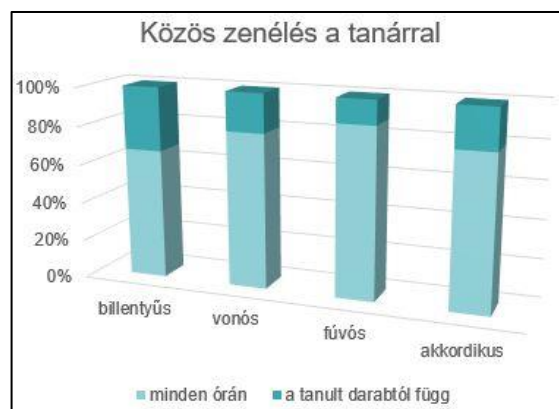
ahol közösen zenélnék a tanulók. A válaszadók 5,8%-a hagyományos kamarazenei csoportokat szervez.

13. Szempontok a kiscsoportok alakításakor tanszakonként

affinitás az együtt zenélő gyerekek között csak az utolsó szempont (28%). Természetesen vannak kollégák, akik több szempontot vesznek figyelembe.

A tanár-diák közös zenélés egy nagyon kedvelt tevékenység (14. ábra). A válaszadók 78,5%-a minden tanítványával zenél szinte minden órán. A többiek csak ha olyan darabot tanul a gyerek, amely igényli az ő közreműködésüket.

14. Tanár-diák zenélés gyakorisága tanszakonként

3.5.3 A tanárok követelményrendszerei és értékelési módszerei

15. A gyakorolandó közlésének módja

A gyakorolandó feladatok a tanárok nagy többsége (82,7%) írásban külön részletezi, akár füzetbe, e-naplóba, e-mailbe vagy ellenőrzőbe. Egy kis részük (12%) csak a kottába jelzi, mi a feladat, és csak 5,2%-uk csak szóba említi, mi a teendő (15. ábra). Egy tanár gyakorlási versenyt is szervez.

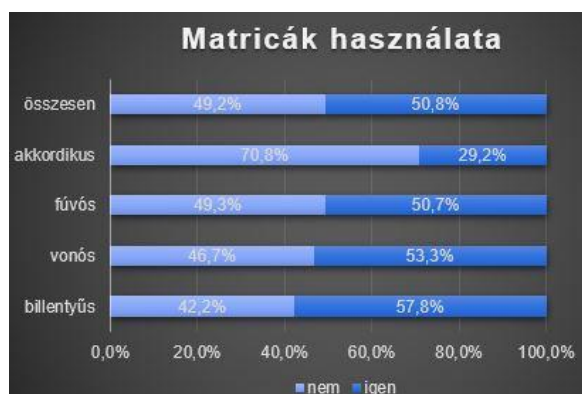
Az iskolák 63,4%-ában tartanak félévente kötelező vizsgát, és 20,9%-ában csak évente (16. ábra). Harminc válaszadó (15,7%) nem említett semmilyen kötelező vizsgát. Ők a minden órán tartott főleg szóbeli értékelést (19

fő) jelölték meg, vagy a havi számonkérést (9 fő). Két fő azt írta, hogy félévente küld írásban a szülőknek egy részletes értékelést, vagy külön-külön minden szülővel tart évvégén egy hosszabb (kb. félórás) értékelő megbeszélést.

Sok tanár (17. ábra) dolgozott ki valamilyen matrica-jutalom rendszert (50,8%), és még többen (18. ábra) kérik meg a tanulókat arra, hogy értékeljék a saját produkcióikat (60,7%).

16. Kötelező vizsgák gyakorisága tanszakonként

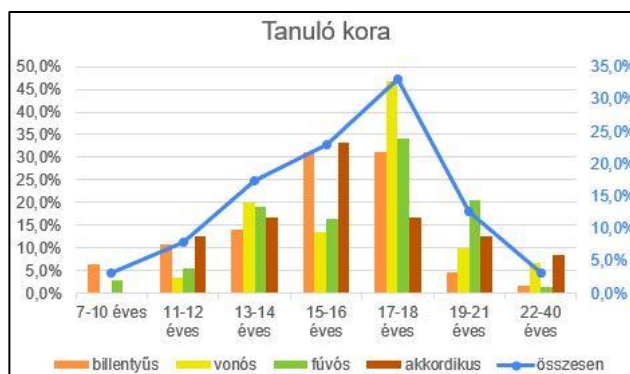

17. Matrica-jutalom rendszer gyakorisága tanszakonként

18. Az önértékelés gyakorisága tanszakonként

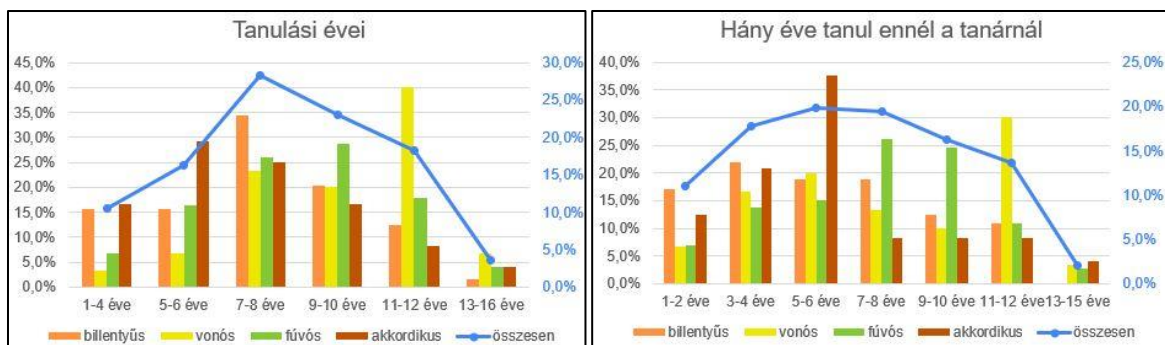
3.5.4 A legrégebb óta tanuló növendékek

19. A legrégebb óta tanulók korának eloszlása tanszakonként

hangszert (28,3%), öt-hat éve ennél a tanárnál (19,9%).

A 2022/2023-as tanévben a tanulók, akik a legrégebb óta tanulják a választó által tanított hangszert, átlagosan tizenhat évesek (szórás: 3,4), nyolcévesen kezdtek (szórás: 2,8), és majdnem hét éve vannak a mostani tanáruknál (szórás: 3,3). A legtöbben tizenhét-tizennyolcévesek (33%), hét-nyolc éve tanulják ezt a

20. Tanulási évek eloszlása a legrégebb 5 tanuló esetén

21. Tanulási évek eloszlása a legrégebb 5 óta, de az aktuális tanárral tanulók esetén

Ha külön-külön figyeljük a tanszakokat eltérések mutatkoznak, ahogy a grafikonokon látszik (19., 20., 21. ábrák).

Az eddig elemzett tanulók közül harminc készül zenei pályára (15,7%): tizennégy billentyűs (21,9%), öt vonós (16,7%), tíz fúvós (13,7%), és egy akkordikus (4,2%) hangszeren játszó diák. Mivel e kutatás arra keresi a választ, hogy mi motiválja hosszú távon a gyerekeket arra, hogy klasszikus hangszeren tanuljanak, ha nem hivatásszerűen szeretnének zenével foglalkozni, nem csak a zenei pályára készülő tanulókat veszem ki a listából, hanem azokat is, akik gimnazista vagy felnőtt korukban kezdték meg a hangszer tanulást (öt fő: két gitáros, egy trombitás, egy furulyás és egy zongorista), valamint azokat is, akik még általános iskolások, de biztosan nem érték el az alapfok hatodik évfolyamát, azaz tizenhárom évnél fiatalabbak és kevesebb, mint hat éve tanulnak (billentyűs: öt fő; vonós: egy fő; fúvós: hat fő; akkordikus: négy fő). Ezen túl csak a fennmaradó 140 növendéket (73,3%) veszem figyelembe. A tanszakok szerinti megoszlás csak minimálisan változik (22. ábra). A tanulók átlagosan tizenhét évesek (13 - 24 évesek) és kilenc éve tanulnak (szórás: 2). Huszonöt százalékuk más hangszeren is játszik. A tanárok éves tapasztalata kettő és negyvennyolc között mozog, az átlag huszonkét év: szórás: 12; módusz: 25 év (8%-uk); medián: 23 év.

22. A tanszakok arányai a zenei pályára nem készülő tanulók esetén

3.5.5 A legrégebb óta tanuló növendékek családi háttere

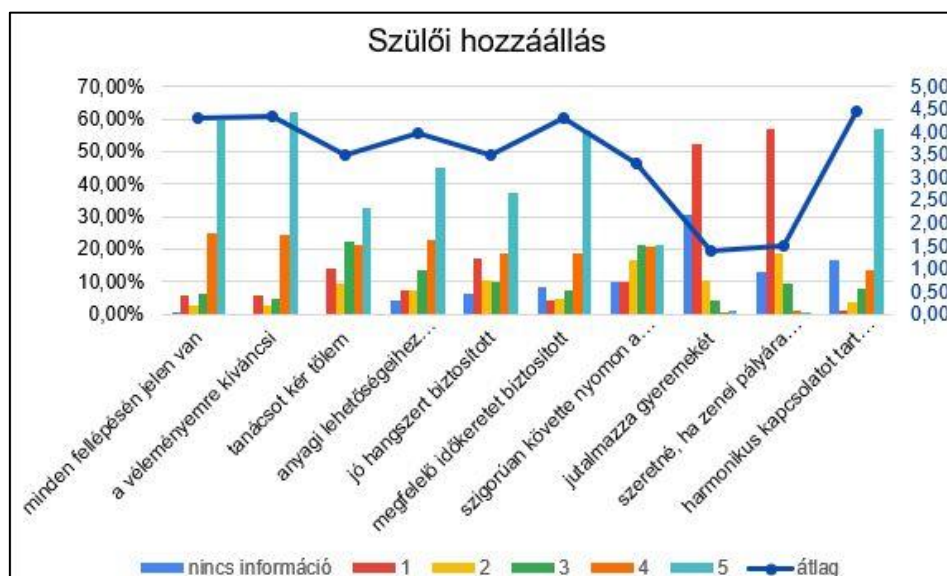
23. A család zenei tudása

Ha megfigyeljük a családi hátteret (23. ábra), kitűnik, hogy a legtöbb zenélő fiatal családjában senki sem foglalkozott korábban zenével (44,29%).

Egynegyedük szülei jártak annak idején zeneiskolába, de már nem zenélnek (25,71%),

10%-uknak van amatőr zenész a családjában és 7,86%-uk családjában hivatásszerűen zenélnek.

A szülők mindenképpen harmonikus kapcsolatot ápolnak mind a gyermekükkel (átlag pontozás ötös skálán: 4,45), mind a tanárral (4,34), megjelennek a fellépéseken (4,30) és figyelnek arra, hogy megfelelő időkerete legyen a gyermeküknek a gyakorláshoz (4,29).

24. A szülők hozzáállása gyermekük hangszeres képzés iránt

3.5.6 A legrégebb óta tanuló növendékek másokkal való zenélési szokásai

Ha megvizsgáljuk, a fiatal zenél-e másokkal a hangszeres órákon kívül, 70%-uknál pozitív a válasz: 19%-uk jár külön kamarazenei órákra (is), 11%-uk kórusban (is) énekel, 36%-uk

25. Csoportos zenélési szokások a hangszeres órákon kívül

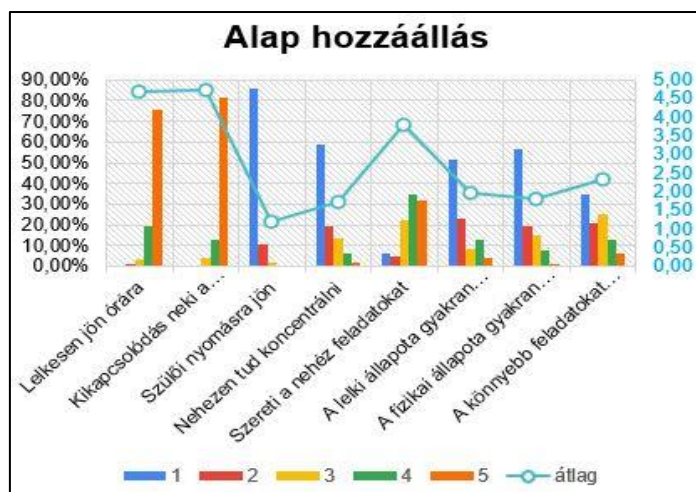
zenekarban (is) játszik, és 4%-uk szélesebb körben (is) alkalmazza hangszeres tudását: pl. színházi produkcióban szerepel, templomi kórust kísér, népi együttes tagja, családi formációt vagy saját könnyűzenei csoportot hozott létre. Természetesen az arányok jelentősen térnek el tanszakonként,

pl. kevés lehetőség adódik a billentyűsöknek zenekarban játszani.

3.5.7 A legrégebb óta tanuló növendékek vizsgálata tanáruk nézőpontjából

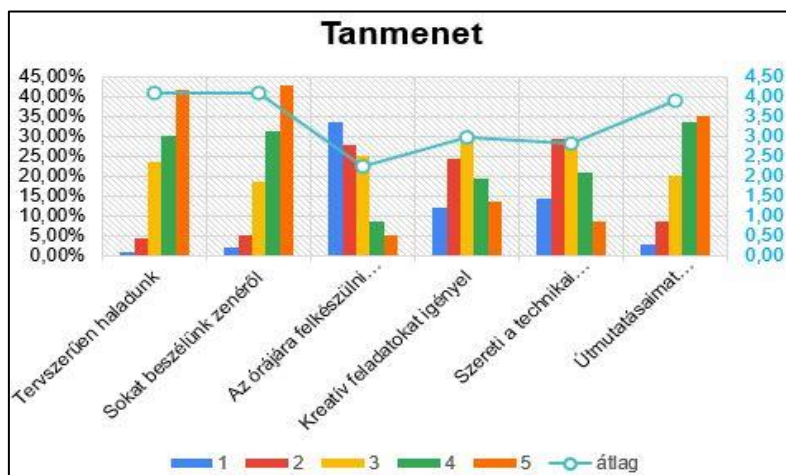
A kérdőív utolsó szakaszaként megkértem a tanárokat, hogy különböző szempontok alapján elemezze a legrégebb óta tanuló növendékét és 1-től 5-ig értékelje. A harminchat szempontot hat csoportba osztottam.

Az első csoport a növendék alap hozzáállása az órához (26. ábra): lelkesen jön-e, vagy inkább lelkiileg és fizikailag fáradtan, tud-e koncentrálni és inkább kihívást jelentő darabokat kér, vagy inkább a könnyebb feladatokat választja. A válaszadók egyetértének abban, hogy tanítványuk lelkesen érkezik órára (átlag: 4,69), mert kikapcsolódást jelent neki (átlag: 4,74) és inkább szereti a nehezebb feladatokat (átlag: 3,80).

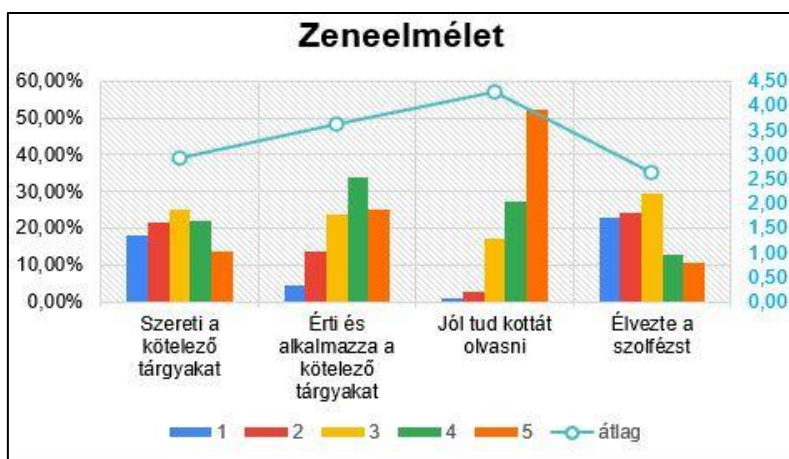
26. A legrégebb óta tanuló tanítvány hozzáállása a hangszeres órához a tanára szerint

A második kérdés-csoport a tanmenethez és az óratervezéshez kapcsolatos (27. ábra): mennyivel több felkészülést igényel a tanár részéről, mennyire követi a diák a tanári útmutatásokat az otthoni gyakorláshoz, igényel-e kreatívabb feladatokat, szereti-e a technikai jellegű gyakorlatokat. Itt az derül ki egyértelműen, hogy tervszerűen lehet haladni (átlag: 4,07) és hogy a tanári kérések alapján gyakorol otthon a növendék (átlag: 3,89), csak kis mértékben van igény a kreatív feladatok iránt (átlag: 2,98) és a skálázást sem egy szeretett tevékenység (átlag: 2,80), viszont diák-tanár sokat beszél együtt a zenéről (átlag: 4,08).

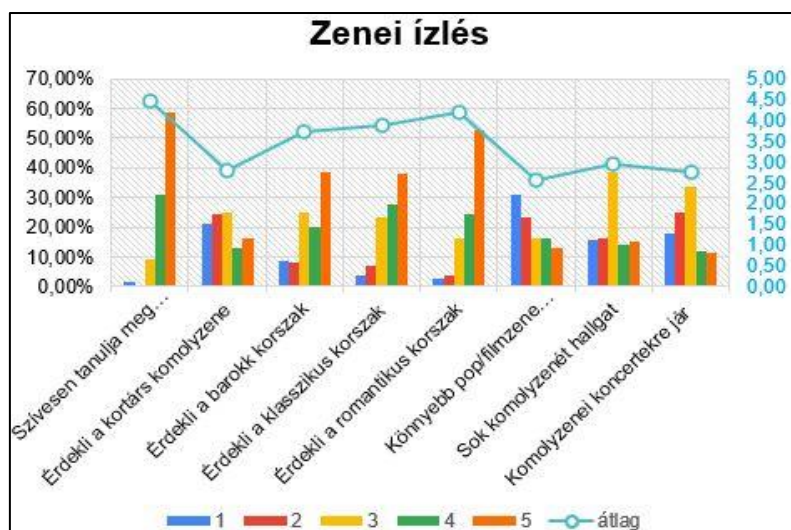
27. Az óratervezéshez kapcsolatos szempontok a legrégebb óta tanuló tanítvány esetén

A harmadik témakör a zeneelmélettel kapcsolatos (28. ábra). A válaszok alapján jól tudnak a növendékek kottát olvasni (átlag: 4,27), értik a zeneelméletet (átlag: 3,61), de nem szeretik a szolfézst (átlag: 2,64).

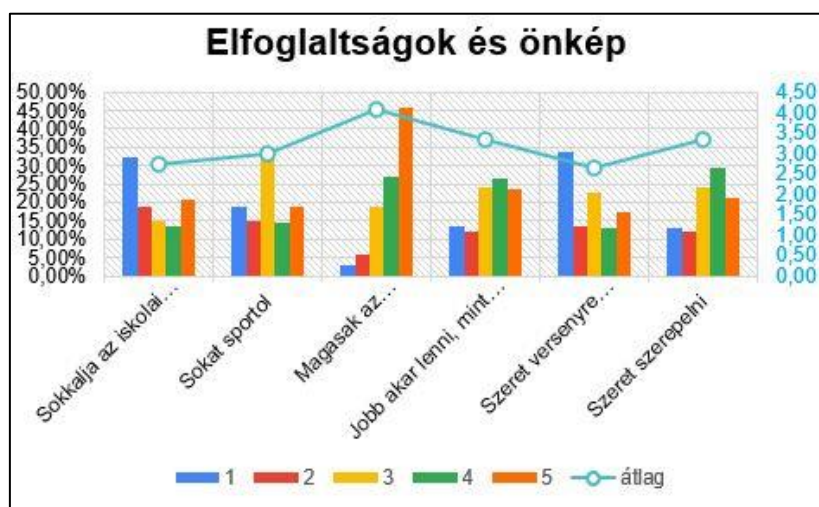
28. A legrégebb óta tanuló tanítvány viszonya a zeneelméleti tantárgyakhoz a tanára szerint

A negyedik témakör a növendék zenei ízlését elemzi (29. ábra). A legtöbben szívesen tanulják meg azokat a darabokat, amelyeket a tanár ajánl (átlag: 4,45), és csak ritkán tartanak igényt könnyű zenei átiratok tanulására (átlag: 2,57). A kedvenc korszakuk a XIX. század (átlag: 4,21), viszont ritkán mennek el komolyzenei koncertekre. (átlag: 2,74).

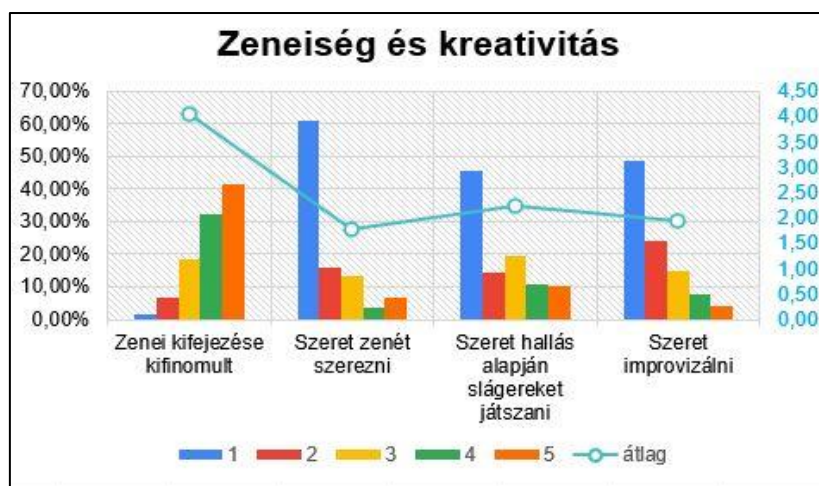
29. A legrégebb óta tanuló tanítvány zenei ízlése a tanára szerint

Az ötödik kérdés-csoport feltérképezi a fiatal viszonyát saját magával (30. ábra). Tanára nézőpontja szerint magasak az elvárásai saját magával szemben (átlag: 4,07), de nem versenycentrikus (átlag: 2,66), inkább szeret közönség előtt játszani (átlag: 3,34), és nincsenek problémái az iskolai feladatokkal (átlag: 2,72).

30. A legrégebb óta tanuló tanítvány elfoglaltságai és önképe tanára szerint

A hatodik témakör a növendék kreativitását és zeneiségét elemzi (31. ábra). Bár zenei kifejezése kifinomult (átlag: 4,06), nem szeret komponálni (átlag: 1,79), sem improvizálni (átlag: 1,95), sem hallás alapján játszani (átlag: 2,25).

31. A legrégebb óta tanuló tanítvány zeneisége tanára szerint

A kérdőív utolsó szakaszának tanszakonkénti grafikonjai a függelékben találhatók. Az eltérések nem jelentősek.

3.6 Eredmények bemutatása: az interjúk

A kutatás során öt interjút készítettem. Kerestem egy-egy kollégát minden tanszakhoz: billentyűs, vonós, akkordikus, fafűvós és rézfűvós. Interjúalanyként kizárólag olyan tanárt kerestem, akinél volt a 2022/2023-as tanévben záróvizsgázó növendéke. Bár a jelentkezéshez más kritériumot nem adtam, az önként jelentkezők (négy nő és egy férfi) mind más-más térségben dolgoznak, és különböző korosztályhoz tartoznak. Egy kolléga kivételével, akit korábban ismertem, mindegyikkel akkor beszéltem először, de ez egyáltalán nem okozott nehézséget: mindenki szívesen nyilatkozott és nagyon lelkesen beszélt a munkájáról. Könnyű volt irányítanom a beszélgetéseket, mert a téma érdekelte és foglalkoztatta őket már korábban, és örömmel vették az érdeklődésemet a meglátásai és munkamódszerei iránt. Három esetben online zajlott a beszélgetést a Messenger video alkalmazáson keresztül, egy esetben telefonon, és egy alkalommal személyesen kerestem meg a tanárt. Engedélyükkel hangfelvételt készítettem, és a teljes anonimitást ígértem. Ennek érdekében a függelékben található átiratokban mellőztem a konkrét nevek (növendéké, tanaré vagy településé) használatát. A képet a tanár engedélyével közlöm.

Az első interjú egy gondnokatanárnővel (P1) készült, egyben intézményvezető egy városi alapfokú művészeti iskolában. Óraadóként is tanított az elmúlt tanévben egy másik intézményben, ahol volt érettségiző, záróvizsgázó fiúnövendéke. A második interjú egy zongoratanárnővel (P2) készült, aki már nyugdíjasként tanít egy vidéki, igen nagy intézményben. A jövő évben érettségiző záróvizsgázó lánynövendékét óvodás kora óta tanítja.

A harmadik interjú egy oboatanárnővel (P3) készült, aki furulyát és szolfézszt is tanít. Az érettségiző lánynövendéke szopránfurulyából záróvizsgázott. A negyedik interjú egy fiatal gitártanárnővel (P4) készült, aki nemrég GYES-ből jött vissza tanítani, és aki maga indította a gitár tanszakot azon a településen, ahova családjával néhány évvel ezelőtt költözött, és ahova a záróvizsgázó és érettségiző fiúnövendéke követte. Az utolsó interjú egy rézfúvós tanárral (P5) készült, aki tagintézményvezető egy egyházi fenntartású gimnázium, általános iskola és alapfokú művészeti iskolában. Nála egy trombitás lány és egy kürtös fiú záróvizsgázott és egyben érettségizett is az elmúlt tanévben.

A közös pontokat keresve az öt különböző személyiségben, a következőket állapítottam meg. Szívvel-lélekkel végzik a munkájukat, nem riadnak vissza a kemény munkával járó önfejlesztéstől és folyamatosan próbálnak megújulni. Nem másolják saját tanárainak tanítási módszereit, hanem önálló kutatások, megfigyelések és kísérletezések után saját tanítási módszert dolgoztak ki, melyet folyamatosan fejlesztenek. A gyerekekhez és a korhoz való alkalmazkodást számukra nem azt jelenti, hogy elfelejtik a nagy klasszikusokat és a kommersz-zenei mainstreamt követik, hanem a gyerek képességeit és leterhelhetőségét figyelembe véve, valamint megkeresve azt, amit őt motiválja a gyakorlásra, megfelelően adagolják a tananyagot. Mindegyik zenél saját növendékeivel, mindegyik kisebb-nagyobb kamarazenei csoportokat vagy zenekart szervez tanítványai közt, akár más kollégákkal összedolgozva. Nem azzal érnek el jó eredményeket, hogy a „gyerek-anyagot” szűrik, hanem mindegyik úgy véli, hogy egy tanár munkáját azzal lehet értékelni, hogy megnézzük a tanszakának összetételét: két-három évente kicserélődik-e, vagy minden korosztály arányosan képviselteti-e magát. Nagyon jó kapcsolatot ápolnak a szülőkkel, és a gyakorlás terén nem a mennyiséget, hanem a rendszerességet és a minőségi, hatékony munkát követelnek már a legkisebb gyerekektől is. A zongoratanár (P2) ezért külön kiemelte annak fontosságát, hogy legyen otthon megfelelő hangszer. A szolfézs témára térve mindegyik úgy látja, hogy sok a heti két teljes tanóra, mert most több a gyerekeknek a közismereti órák száma, mint amikor a zeneiskolai rendszert kidolgozták, így leterhelő nekik még ennyi kötelező óra, amely nem kapcsolódik egyértelműen a választott tárgyhoz. A csellótanár (P1) pl. csak a harmadik évfolyamtól tud támaszkodni a szolfézsórákon tanultakra, az elején neki kell a kottaolvasáshoz szükséges tudást megadni, hiszen mély hangú hangszer, rögtön kell a basszuskulcs. Még egy közös vonás a tanárok közt: mindig egy okozó nézőpontból adtak választ a kérdéseimre, azaz mit lehet tenni egy-egy probléma kezeléséhez, egy helyzet javításához, akár tanárként, akár intézményvezetőként, vagy akár szülőként vagy diákként, így a tehetség, az adottságok nem voltak említve, mint egy-egy sikernek az önálló kulcsa.

A továbbképzős növendékekre jellemző, hogy könnyen tanulnak, más tantárgyakban is kiemelkedően jók. Akár zenei pályára is mehettek volna, de ahhoz, hogy sikeresek és boldogok legyenek később e rögzös pályán, hiányzik nekik egy-egy szükséges összetevő, és mivel van választási lehetőségük a továbbtanulás terén, a zene marad nekik fontos hobbinak: „*olyas valamit adtál a kezembe, amivel megtalálhatom a lelki békém*” (P2), ahogyan a zongoratanárnő növendéke fogalmazott. A tanárok véleménye az, hogy a továbbképzős évfolyamok elvégzésére a gimnázium mellett csak a valóban könnyen tanulók képesek, de az alapfok befejezéséhez „csak” egy kis akarat kell, és az, hogy a gyerek és a szülő megértse, hogy „*az energia és idő, amit addig beletesz, az az övé marad, és azt viszi magával*” (P5), ahogyan a rézfúvós kolléga fogalmazott. A tanárnak viszont addig kell fejlesztenie magát, hogy sokkal türelmesebb legyen, és meg tudjon tartani olyan gyerekeket is, akik „*rém alkalmatlanok lennének*” – ahogyan fogalmazott a gordonkatanár (P1) saját útjára gondolva – és nem kell megsértődnie, ha valaki nem gyakorolt, és nem érti, hogy ez egy megtiszteltetés, hogy zenélhet, nem kell elvárni minden gyerektől azt, hogy úgy álljon a zenéléshez mintha pályára menne. Tovább idézve a csellótanárt (P1), aki fiatalon „*rettenetesen nem tudott mit kezdeni a technikai akadályokkal*”, mert nem voltak eszközei ehhez, mivel a Zeneakadémián nem tanították, hogyan kell alapfokon tanítani, különböző módokon kell a már pályán lévő tanárnak önállóan keresni a megoldásokat a problémákra. A hospitálás egy nagyra tartott kollégánál (P1 kiemelte, hogy nem feltétlen egyforma szakos kollégánál), azaz az aktív megfigyelés a preferált önfejlesztési mód.

A tanári pálya egy nehéz út, amely elhivatottságot követel. A fafúvós kolléganőt idézve: „*Fontos, hogy az ember kapjon visszajelzést, hogy jó úton halad-e. Azért nálam is van mély pont! Nem mindig minden rózsaszín! Ki tudok néha akadni nagyon!*” (P3)

3.7 Következtetések

A kérdőív által nyert adatokat felületesen nézve, úgy tűnik, hogy aki sokáig folytat hangszeres tanulmányokat egy ideális tanuló, és csak szerencse kérdése az, hogy egy tanárnál pont ilyen tanuló kerüljön. Lehet vele tervszerűen haladni, szívesen tanulja azokat a darabokat, melyeket a tanár ajánl neki, követi az útmutatásokat a gyakorláshoz, magasak az elvárásai saját magával szemben, könnyen tanul, jól tud kottát olvasni és érti a zeneelméletet. Ha részletesebben figyeljük az adatokat, és főleg, ha megkérdezzük a tanáraikat, egy tudatos és alapos pedagógiai munka látható az eredmények mögött, és nem pusztán a növendék jó adottságai állnak a háttérben.

A válaszadóktól kapott adatok alapján is a vonós tanszagnál vannak a legkitartóbb növendékek. 64,7%-uk tizenhétéves vagy idősebb (akkordikus tanszak: 37,5%), 46,7%-uk minimum tizenegy éve tanul (akkordikus tanszak: 12,5%), és 33,3%-uk tizenegy éve ugyanannál a tanárnál (akkordikus tanszak: 12,5%). Ha a tanárainak módszereit nézzük, ők a legaktívabbak az összes tanítványait érintő közös programok megszervezése terén, és ezen belül ők szerveznek a legtöbb szakmai jellegű programot. A kiscsoportos foglalkozásoknál az aktív, kreatív közös zenélést preferálják a passzívabb tevékenységeknél, mint pl. az egymás óráinak meghallgatása.

Az első hipotézis – Egy hatékony gyakorlási rutin kialakítása a kezdeteknél szükséges a hosszú távú hangszeres tanulmányokhoz – egyértelműen beigazolódott. Mindegyik megkérdezett tanár hangsúlyozta, hogy az elejétől megkéri a gyerekeket, hogy mindennap vegyék elő a hangszert, akár egypercre is. A gyakorlás hatékonyságára is figyelnek: pl. a zongoratanár (P2) kéri, hogy legyen otthon jó hangszer, mert anélkül nem lesz látszata a gyakorlásnak; a gordonkatanár (P1) az elején nem engedi hazavinni a hangszert addig, amíg nem képes a gyerek jól fogni, pont azért, hogy ne gyakoroljon rosszul; a rézfúvós kolléga (P5) egy saját, rövid, de annál hatékonyabb gyakorlatsort dolgozott ki tanítványai számára. A kérdőíves válaszok alapján a növendékek 69%-a pontosan vagy nagyon pontosan követi tanárának útmutatásait az otthoni gyakorláshoz most is, és az elején – bár nem ellenőrizték szigorúan gyermekük gyakorlását – a szülők 75%-a igen figyelt arra, hogy megfelelő időkeret álljon a gyerek rendelkezésére a gyakorláshoz.

A második hipotézis – A család érdeklődése a gyermek harmonikus zenei fejlődése iránt feltétele a gyermek kitartásának a zenei tanulmányaiban – is beigazolódott, de egy kicsit másképpen, mint gondoltam az elején. Az idő faktornak sokkal nagyobb fontossága van, mint a pénz faktornak: a szülők az anyagi támogatásnál sokkal fontosabbnak tartják saját idejükből „áldozni” azzal, hogy részt vesznek minden fellépésen, meghallgatják a tanárt, és időkeretet biztosítanak a gyakorláshoz. Egy kiegyensúlyozott kapcsolatot tartanak fenn mind a tanárral, mind a gyermekükkel.

A harmadik hipotézis – A klasszikus zenével kapcsolatos társas élmények befolyásolják a zenei tanulmányok hosszúságát – nem igazolódott egyértelműen. Bár a legkitartóbb tanszak, a vonósok nagy százaléka együttesben zenél, a fúvósok még nagyobb százaléka zenél zenekarban és ennek ellenére ők az egyik legkevésbé kitartó tanszak. A billentyűsöknek csak egy kis százaléka játszik csoportban, pedig a vonósok után ők a legkitartóbbak. A „sentiment d'appartenance” (az „odatartozás érzése”) eléréséhez nem elég egy csoportban „lennie”, hanem abban jól is kell éreznie magát a növendéknek. Ezt az érzést nem lehet elérni (vagy csak

nehezen), ha kötelező jelleggel kell zenekarba, vagy kamaraórára járni. Úgy tűnik viszont, hogy a tanári vagy intézményi szinten szervezett, az egész tanszakot érintő, de alkalmoszerű, viszont szakmai jellegű programok megszervezése jobban hat a hosszú távú motivációra, mint az órarendbe beépített, rendszeres csoportos foglalkozások, akár a kamarazene órák, akár a zenekari próbák.

A negyedik hipotézis – A gyermek zenei ízlésének tudatos alakítása szükséges a hosszú távú aktív zenéléshez – beigazolódott. Kevés fiatal jár rendszeresen komolyzenei koncertre, vagy hallgat otthon komolyzenét, viszont a legtöbb tanár (74,29%), akinek régóta járó tanítványa van, nagyon sokat vagy igen nagyon sokat beszél zenéről a növendékeivel, és valószínűleg ennek eredménye, hogy a növendékük többsége szívesen tanulja meg az ajánlott darabokat, érdeklődik minden zenei korszak iránt a kortárs komolyzenén kívül, és nem vágyik arra, hogy pop slágereket tanuljon órán. Viszont ez nem akadály annak, hogy klasszikuszenei tudását alkalmazva, a fiatal könnyűzenei együttesben is játsszon, ahogyan többen írták.

Az ötödik hipotézis – A túl sok gyakorlást igénylő darabok feladása demotiváló hatású hosszú távon – részben igazolódott. Bár a hosszan maradó növendékek többsége (66,43%) szereti a kihívásokat, és 72,85%-ának igen magasak az elvárásai saját magával szemben, mégsem szeret versenyekre készülni, pedig tanára szerint a fele igenis jobb szeretne lenni, mint a többiek – azaz versenyorientált. Az interjú alatt minden kolléga hangsúlyozta, hogy a tanuló leterhelhetőségéhez kell alkalmazkodni. Akkor jó versenyre menni, ha ez célt ad, olyan célt, melyet a diák el szeretné érni, és amelynek az odavezető útja érdekli (learning goal), így ettől fejlődni fog (improving). *„Nagy tapasztalatra van szükség a jó darab választásához. Ha versenyre készülünk, akkor mindig egy fokkal könnyebb darabokat vigyünk, ne legyen túl magas a lécz, mert nem fog bejönni.”* – mondta a csellótanár (P1). *„És úgy kell beosztani ezt a programot, hogy a gyerek jól tudja eljátszani, de nem unja már el. Nem évekig tanítani. Ez a nehéz a pedagógusnak. Ettől szép a mi szakmánk.”* – mondta a zongoratanár (P2). Ha az iskolai feladatok mennyisége már nem ad lehetőséget a több gyakorlásra, el kell fogadni, hogy más prioritások vannak a fiatal életében.

Az hatodik hipotézis – Az elméletben tanultak megfelelő átvitele a hangszeres órákon pozitívan járul hozzá a kitartó tanuláshoz – csak részben igazolódott. Tanárai szerint nagyon jó kottaolvasási képességgel rendelkezik a régóta tanulók 79,28%-a. A 58,57%-a jól érti és jól tudja alkalmazni a zeneelméletet, de nagyon kevesen szerették és élvezték a kötelező tárgyakat. Az interjúzott tanárok közül az egyik szolfézst is tanít (P3), és ezt szívvel lélekkel csinálja, de mondja, hogy nehéz úgy csinálni, hogy valóban hasznosnak érezzék a gyerekek, főleg a felsősök. A gordonkatanároknak (P1) például nekik kell a kottaolvasást megtanítani, mert

szolfézson először a violinkulcsot tanulják, de a csellónál csak nagyon haladó szinten használják.

4. Összefoglalás

E kutatás célja volt összegyűjteni a tanárok, intézményvezetők és szülők által befolyásolható tényezőket, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy egy kisgyerek, aki elkezd lelkesen egy hangszert tanulni, folytassa a tanulmányait addig, amíg képes nem lesz olyan szinten kezelni a hangszerét, hogy a későbbiekben is élvezhesse az aktív zenélés előnyeit. Ehhez a magyarországi alapfokú művészeti iskolákban klasszikus zenei ágon oktató hangszeres tanárokat kérdeztem egyfelől egy hatvanhat kérdésből álló online kérdőíven keresztül, másfelől öt félig strukturált interjú keretében. Ezeken kívül az elmúlt tizennyolc év köznevelési statisztikák alapján elemeztem a lemorzsolódási arányt a különböző klasszikuszenei hangszeres szakokon.

A 206 válaszadó közül 140 kollégának legrégebb óta zenélő növendéke kisgyerekkorban kezdte meg a hangszeres tanulmányait, és annak ellenére, hogy nem szeretne zenei pályára menni, nyolcadikosként, gimnazistaként vagy akár felnőttként még folytatja, többen már a továbbképző évfolyamok tanulói, vagy akár egy társhangszert már elkezdtek tanulni, például az egyik tizenkét év hegedűtanulás után áttért a brácsára ugyanannál a tanárnál. A vonós tanszakos tanulók egyébként a legkitartóbbak, a köznevelési statisztikából nyert adatok alapján is.

E kutatás folytatásaként érdemes lenne azt vizsgálni, hogy azok, akik korán hagyták abba a hangszertanulást, miért döntöttek így. Egyfelől a szülőket lehetne megkérdezni, akiknek gyermekük egy-két évvel ezelőtt szakította meg a zenei tanulmányait, másfelől azokat a felnőtteket, akik gyermekkorukban pár évig tanultak csak hangszeren játszani.

Mivel a lemorzsolódási görbe egy enyhén javuló tendenciát mutat, a további javulás érdekében érdemes átvenni az eredményes pedagógusok gyakorlatából, így a következő javaslatokat fogalmaztam.

Tanárként fontos már kisgyerekkorban elvárni a tanulóktól a nagyon rendszeres, nagyon rövid de hatékony gyakorlást. Ehhez a szülőket is be kell vonni azzal, hogy megfelelő gyakorlási körülményeket biztosítsanak gyermeküknek: legyen egy jó hangszer, egy stabil ülőalkalmatosság, esetleg egy kottatartó, illetve az időkeret. Nem kell kérni viszont, hogy a szülő felügyelje a gyakorlást. Fontos továbbá az, hogy a tanár kitűzzön tanulási célokat, konkrét kritériumokkal, és hogy ezek eredményei a gyerekekkel közösen legyenek értékelve, mennyire sikerült elérni a kitűzött célt a produkció hangfelvételének elemzésével. Ezzel a módszerrel a tanár is fel tudja mérni, mennyire alakul ki a gyerekekben az ideális kép arról, hogy mit kellene elérnie. A kreatív közös zenélés kiscsoportokban, a tanár-diák közös zenélés, a szakmai jellegű

programok az egész tanszak számára mind motiváló eszközök. Tanárként elkerülhetetlen a folyamatos fejlődés, megújulás, de nem (feltétlenül) kötelező jellegű továbbképzések formájában, hanem azzal, hogy maga keresi a válaszokat a problémáira, kérdez nagyra becsült kollégákat, sok helyen hospitál és megfigyeli más szakos tanárok munkamódszereit.

Intézmény szinten a legfontosabb olyan légkört kialakítani a tantestületen belül, mely alkalmat ad arra, hogy a kollégák merjenek egymáshoz fordulni szakmai eszmecsere céljából, a problémáikkal és nehézségeikkel ne maradjanak egyedül, hanem kérdezzenek, hospitáljanak, egymás növendékeit tanítsák. Továbbá hasznos lenne olyan szolfézs helyi tantervet kidolgozni, amely jobban igazodik a hangszer tanuláshoz szükséges tudáshoz. Ehhez együttműködés szükséges a hangszeres tanárok és a szolfézs tanárok között, hogy kapcsolódási pontok alakuljanak. Érdekes egy óvodás csoportot is indítani, akár úgy, hogy a helyi óvodába megy a szolfézs tanár. Támogatni kell a tanszak szintű nagyobb kezdeményezéseket, mind pl. egy alkalmi vonós zenekar létrehozása iskolán belül vagy akár a szomszédos településsel közösen, de nem kell ezeket kötelezővé tenni, sem a tanárnak sem a növendéknek, hanem vonzóvá, mert akkor van igazán motiváló ereje tanuló szinten, ha maga a tanár is lelkes és ő maga motivált. A sikeres projekteket el kell ismerni, mert ahogy a megfelelő tanári visszajelzés létfontosságú a növendék motiválásához, a jókor elhangzott igazgatói visszajelzés elengedetlen ahhoz, hogy a jó pedagógus fenntartsa a saját lelkesedését és új projekteket akarjon megvalósítani.

Rendszer szinten egy országos – vagy akár nemzetközi – hospitálási hálózatot kellene létrehozni, melyben azok a tanárok, akik bármikor fogadnak kollégát (nemcsak nyílt napok vagy mesterkurzusok alkalmából, mintaórák tartására minta növendékekkel), leírják, hogy milyen szakosok, milyen összetételű a tanszakuk vagy osztályuk és mi az ars poétikájuk. Ugyanúgy egy tudásbázist kellene létrehozni, amelybe a vállalkozó szellemű tanárok feltehetik az éppen lezajlott, sikeres projektjüknek a leírását a kidolgozott anyagokkal együtt. A szolfézs és zeneelmélet oktatása reformálásra szorul, de olyan reformra, amely az aktív szereplők bevonásával történne, azaz nemcsak a tehetséges diákokra kellene koncentrálni. Ahhoz viszont, hogy terhelés csökkenés mellett minőségi javulás történjen, össze kellene hangolni a szolfézs tantervet az iskolai ének-zene tantervvel. Ha már óvodás- és kisiskoláskorban magas szintű ének-zene oktatást kapnak a gyerekek, megfelelően képzett szaktanárokkal, kevesebb szolfézsórára lenne szükség, mert a hallás, ritmusérzék, intonáció fejlesztése, a sok-sok népdal és értékes műdal megtanulása, később a zenei korszakok jellegzetességeinek felismerése már megtörténik az általános iskolában. A zeneiskolában már csak hangszer-specifikus elméleti és készségfejlesztő modulokra lenne szükség. Minden modul egy vizsgával zárna. Bizonyos modulok egymásra épülnének, de ha egy tanuló úgy érzi, több időre van szüksége egyik-másik

modul elsajátítására, többször vehetné fel anélkül, hogy bukásként lenne elkönyvelve. A hangszeres tanterveket is érdemes lenne átgondolni, és nem évfolyamokra bontani az előrehaladást (Alapfok 1, Alapfok 2, stb.), hanem szintén konkrét célokat tartalmazó, egymásra épülő vagy párhuzamosan is felvehető modulokra. Ugyanúgy, mint a szolfézs esetében, egy modult többször lehetne felvenni anélkül, hogy bukásnak számítson. Az Alapvizsgának és a Záróvizsgának növelni kellene a vonzó erejét azzal, hogy a vizsgáztatás egy külső bizottság előtt történne, a pontozás egy országosan egységes, meghatározott kritériumrendszer mentén történne, és főleg azzal, hogy az elért eredmény beszámítható lenne a gimnáziumi vagy az egyetemi felvételi pontozásnál.

Zárszóként „A neuronális szimfónia. Miért a zene nélkülözhetetlen az agy számára” című könyvből idézem: *„A zene ereje nem a hangban rejlik, hanem a hang által keltett érzelmi elköteleződésben.”* (Bigand-Tillmann, 2020, p. 112.)

5. Irodalomjegyzék

Aguila, Jesus és társai (2015): *Comment favoriser la motivation du jeune instrumentiste? Actes des journées d'étude franco-québécoises de recherche et pratique en pédagogie instrumentale*. Editions isdaT, Toulouse

Balogh László (2019): A komplex tehetségfejlesztő programok kidolgozásának tartalmi szempontjai. In: *A tehetség kézikönyve*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest

Bidoul Arielle Jacqueline (2021): A szemléletváltás szükségessége az alapfokú művészeti oktatásban, különösen a klasszikus zongora tanításában. In: *Parlando* 2021. 6. szám

Bigand, Emmanuel – Tillmann, Barbara (2020): *La symphonie neuronale. Pourquoi la musique est indispensable au cerveau*. Éditions humenSciences, Paris

Comeau, Gilles – Huta, Veronika (2015): Addressing Common Parental Concerns about Factors That Could Influence Piano Students' Autonomous Motivation, Diligence, and Performance. In: *Intersections Canadian Journal of Music* 35(1):27
DOI:10.7202/1038943ar

Creech, Andrea (2010): Learning a musical instrument: The case for parental support. In: *Music Education Research* 12(1):13-32 DOI:10.1080/14613800903569237

Csengery Kristóf (2014): Az iskolai zeneoktatás válsága. In: *ZeneKar*. 2014/2. 20.

Dehaene, Stanislas (2020): *How We Learn*. VIKING, U.S.A.

Driscoll, Jennifer (2009): 'If I play my sax my parents are nice to me': opportunity and motivation in musical instrument and singing tuition. In: *Music Education Research*, 11:1, 37-55, DOI: 10.1080/14613800802547722

Földi Fanni – Szabó Norbert – Józsa Krisztián (2022): *A szülők motiváló szerepe a hangszer tanulásban*.
https://www.researchgate.net/publication/366988072_A_szulok_motivalo_szerepe_a_hangszertanulasban (Utolsó letöltés: 2023.05.10.)

Gaffiot, Félix (1934): *Dictionnaire illustré latin-français*. Hachette Livre, Paris

Guirard, Laurent (2022): *Abandonner la musique? Psychologie de la motivation et apprentissage musical*. Éditions L'Harmattan, Paris

Hruska Emese (2020): A teljesítményről Dr. Lénárt Ágota sportpszichológussal (2. rész). *PerfActionist* podcast 2020. október 14.

<https://www.youtube.com/watch?v=wt9Z7mwXLsI&t=6s> (Utolsó letöltés: 2023.05.22.)

Hruska Emese (2021): A zeneszeknek is segít a flow. In: *Papageno*. 2021. március 5. [A zenészeknek is segít a flow – Ezt kell tudnod róla \(papageno.hu\)](https://papageno.hu) (Utolsó letöltés: 2023.05.22.)

Mitsch, Jacques (2022): *Les super pouvoirs de la musique*. Dokumentumfilm. ARTE. <https://www.arte.tv/fr/videos/105588-000-A/les-super-pouvoirs-de-la-musique/> (Utolsó letöltés: 2023.05.23)

King, Karen (2016): *Parting Ways with Piano Lessons: Predictors, Invoked Reasons, and Motivation Related to Piano Student Dropouts*. uOttawa Theses, <https://ruor.uottawa.ca/handle/10393/35033> (Utolsó letöltés: 2023.05.10.)

Kodály Zoltán – Bónis Ferenc (1964): *Visszatekintés I*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest

Oktatási Hivatal (2020): *A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók*. Online: https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat (Utolsó letöltés: 2023.04.21.)

Oktatási Hivatal (2022): *Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (2022/2023-as tanévtől hatályba lépő 2. számú melléklet. Zeneművészeti ág: 1. klasszikus zene*. Online: https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/alapfoku_muveszetoktatasi (Utolsó letöltés: 2023.04.21.)

Oktatási Hivatal (2022): *Az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja (1. melléklet)*. Online: https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/alapfoku_muveszetoktatasi (Utolsó letöltés: 2023.04.21.)

Szende Ottó (1965): A hangszertanulás szándékának vizsgálata. In: *Parlando* I.: Nr. 5. 8-16.

Szende Ottó (1965): A hangszertanulás szándékának vizsgálata. In: *Parlando* II.: Nr. 6. 21-24.

Turmezeyné Heller Erika (2010): *A zenei tehetség felismerése és fejlesztése*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest

6. Függelék

6.1 A kérdőív kérdései

Kérdőív az alapfokú művészeti iskolák klasszikuszenei hangszeres szakjain oktató tanárok számára

Kedves Kolléga! Amennyiben jelenleg alapfokon tanít klasszikuszenei hangszeres szakon, a segítségét szeretném kérni a szakdolgozatomhoz. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudomány MA szakos hallgatójaként motivációkutatással foglalkozom a klasszikus zenét tanulók körében. A kérdőív kitöltése kb. 10 percet vesz igénybe, és teljes mértékben anonim. Ha bármilyen kérdése vagy felvetése van a kutatásommal kapcsolatban, kérem vegye fel velem a kapcsolatot a következő e-mail címen: arielle.bidoul@gmail.com.
Köszönettel: Bidoul Arielle

Hány éve tanít alapfokú művészeti iskolában?

Melyik tanszakon, azon belül melyik hangszer(eke)t tanít? (Kérem, egy arabszámmal válaszoljon.)

- FÚVÓS TANSZAK:
 - FURULYA
 - FUVOLA
 - OBOA
 - KLARINÉT
 - SZAXOFON
 - FAGOTT
 - HARSONA-TENORKÜRT-BARITONKÜRT
 - TUBA
 - TROMBITA
 - KÜRT
- AKKORDIKUS TANSZAK:
 - CIMBALOM
 - HARMONIKA
 - HÁRFA
 - GITÁR

- LANT
- ÜTŐ
- BILLENTYŰS TANSZAK:
 - ZONGORA
 - CSEMBALÓ
 - ORGONA
- VONÓS TANSZAK:
 - HEGEDŰ
 - BRÁCSA
 - GORDONKA
 - NAGYBŐGŐ
 - VIOLA DA GAMBA

Hogyan zajlik a gyerekek felvétele az Ön szakára?

- meghallgatás alapján, és csak a megfelelő adottságú gyerekeket vesszük fel.
- kötelező szolfézszerzőkészítő van egy-két évig, aztán javasolunk egy hangszert a gyerekeknek az adottságai alapján
- már 6 évesen kezdhetik nálunk a hangszer tanulást, mindenkit felvesszünk, a felvételi meghallgatás csak formális
- toborozni kell mert nincs elég jelentkező
- nem népszerű az én hangszerem, sok gyerek kerül hozzám, aki eredetileg más szakra jelentkezett, de ott nem volt hely
- egyéb módon, még pedig:

Szokott-e szervezni csoportos foglalkozásokat a teljes tanszaka számára a tanév közben?

- soha
- néha
- rendszeresen

Milyen jellegűek ezek a foglalkozások? (több jelölhető)

- tanszaki koncert (csak akkor jelölje meg, ha azon minden tanítványa szerepelhet, az elért tudásszintjétől függetlenül)
- koncert látogatás egy külső helyszínre
- közös fagyizás/sütizés

- egyéb:

Szokott-e szervezni kiscsoportos foglalkozásokat?

- soha
- néha
- rendszeresen

Milyen jellegűek ezek a kiscsoportos foglalkozások? (több jelölhető)

- közös óra, ahol egymás óráit hallgatják meg
- közös óra, ahol együtt zenélnek a gyerekek (nem feltétlenül a hagyományos kamarazenei értelemben)
- egyéb:

Mi a legfőbb szempont a kiscsoportok kialakításához?

- a gyermekek zenei tudása
- az órarendi lehetőség (pl. osztálytársak együtt tudnak kijönni a tanulószobáról; testvéreket a szülők egyszerre hozzák-viszik; stb.)
- a gyerekek egymásközi affinitása, zenei tudásszintjüktől függetlenül
- egyéb:

Szokott-e együtt zenélni a saját tanítványaival?

- nem
- mindegyikkel szinte minden órán
- csak ha olyan darabot tanulunk, ami igényli a közreműködésemet

Mik a követelményei a gyakorlással kapcsolatban? (több jelölhető)

- külön füzetben írom fel, hogy mi a gyakorlandó
- a kottában jelölöm, mit kell gyakorolni
- a Krétában vagy más, az iskola által hivatalosan használt elektronikus naplóban írom, mit kell gyakorolni a következő órára
- az órán szóban elmondom
- a gyerekek tudják, hogy otthon azt kell ismételni, amit az órán vettünk
- más módszerem van, még pedig:

Hogyan szokta értékelni a tanítványait? (több jelölhető)

- minden órán százalékosan értékelem a gyerek teljesítményét írásban
- minden órán szóban értékelem az órai munkáját
- havonta tartok egy előre megbeszélt számonkérést, amire külön jegyet adok
- havonta egyszer átbeszélem a gyerekekkel az aktuális havi összteljesítményét, szorgalmát, és ez alapján adok havi jegyet
- felévente van kötelező vizsga
- évente van kötelező vizsga
- megkérem a gyereket, hogy értékelje a saját produkcióit
- matrica rendszert dolgoztam ki
- más módszerem van, még pedig:

Most arra kérem, válassza ki azt a tanítványát, aki a legrégebb óta tanul a hangszerén játszani, és a következő kérdésekre órá gondolván válaszoljon.

A kiválasztott tanítványa hány éves? (Kérem, egy arabszámmal válaszoljon.)

Hány éve tanulja ezt a hangszert, beleszámítva azt is, ha hangszeres előképzős volt, vagy ha magán úton tanult korábban? (Kérem, egy arabszámmal válaszoljon.)

Hány éve az Ön tanítványa, beleszámítva azt is, ha esetleg magán úton járt Önhöz korábban? (Kérem, egy arabszámmal válaszoljon.)

Készül-e zenei pályára?

- nem
- igen
- még nem tudja, de alkalmas lenne rá

Zenél-e együttesben? (több válasz lehetséges)

- nem
- nincs információ
- a hangszeres óráim keretében szoktunk kamarazenélni
- kórusban énekel
- kamarazene órákra jár
- zenekarban játszik
- egyéb:

Másik hangszer(ek)en játszik-e?

- igen
- nem

Ha igen, melyik más hangsz(erek)en játszik?

Melyik volt a kezdő hangszere?

Kérem, jelölje meg, tudomása szerint melyik állítások igazak a szülői háttérrel: (több jelölhető)

- hivatásos zenész van a családban
- amatőr zenész van a családban
- a szülők jártak zeneiskolába, de már nem zenélnék
- senki sem foglalkozott zenével
- nincs információ

Milyen mértékben ért egyet az alábbi állításokkal, ha arra gondol, hogyan viszonyul a szülő gyermeke zenéléséhez?	1-egyáltalán nem így van// 5- teljes mértékben így van// 0= nincs információ.
A szülő a gyermeke minden fellépésén jelen van	1 2 3 4 5 0
A szülő a gyermekéről alkotott véleményemre kíváncsi	1 2 3 4 5 0
A szülő tanácsot kér tőlem, mivel tudná elősegíteni a gyermeke előrehaladását	1 2 3 4 5 0
A szülő anyagi lehetőségeihez mérten mindent megtesz, hogy a gyermeke zeneileg fejlődni tudjon (pl. komolyzenei koncertekre viszi, zenei táborokba küldi, külön órákat fizet, stb.)	1 2 3 4 5 0
A szülő a kezdetektől kezdve jó hangszert biztosított gyermekének a gyakorláshoz	1 2 3 4 5 0
A szülő a kezdetektől kezdve megfelelő időkeretet biztosított a gyermekének a gyakorláshoz (pl. elvált szülők esetében probléma szokott lenni, vagy ha minden hétvégén és szünetben elutaznak)	1 2 3 4 5 0
A szülő a kezdeteknél szigorúan követte nyomon a gyakorlást	1 2 3 4 5 0

A szülő anyagilag jutalmazza gyermekét a jó eredményekért	1 2 3 4 5 0
A szülő szeretné, ha zenei pályára menne a gyermeke.	1 2 3 4 5 0
A szülő harmonikus kapcsolatot tart a gyermekével.	1 2 3 4 5 0

Milyen mértékben ért egyet a következő állításokkal, ha a tanítványára gondol?	1-egyáltalán nem így van// 5-teljes mértékben így van
lelkesen jön órára	1 2 3 4 5
kikapcsolódás neki a zenélés, ezért jön órára	1 2 3 4 5
szülői nyomásra jön, inkább mást csinálna	1 2 3 4 5
tervszerűen tudunk haladni	1 2 3 4 5
nehezen tud koncentrálni	1 2 3 4 5
szereti, ha nehéz feladatokat adok neki, amelyek kihívást jelentenek neki	1 2 3 4 5
a lelki állapota gyakran akadályozza az óra menetét	1 2 3 4 5
a fizikai állapota gyakran akadályozza az óra menetét	1 2 3 4 5
ha van választási lehetősége, a könnyebb feladatot választja	1 2 3 4 5
szívesen tanulja meg azokat a darabokat, amelyeket én javaslok neki	1 2 3 4 5
érdekli a kortárs komolyzene	1 2 3 4 5
érdekli a barokk korszak	1 2 3 4 5
érdekli a klasszikus korszak	1 2 3 4 5
érdekli a romantikus korszak	1 2 3 4 5
sokat beszélgetünk zenéről	1 2 3 4 5
szereti a zenei kiegészítő kötelező tárgyakat (szolfézs, zeneelmélet, zenetörténetet)	1 2 3 4 5
azt kívánja, hogy könnyebb pop/filmzene átiratokat játszhassunk	1 2 3 4 5
érti és tudja alkalmazni a zenei kiegészítő kötelező tárgyakat (szolfézs, zeneelmélet, zenetörténetet)	1 2 3 4 5
jól tud kottát olvasni	1 2 3 4 5
zenei kifejezése kifinomult	1 2 3 4 5

sok plusz munkát igényel részemről az órájára felkészülni	1 2 3 4 5
kreatív feladatokat igényel	1 2 3 4 5
szereti a technikai gyakorlatokat (skálázás, stb.)	1 2 3 4 5
pontosan követi az útmutatásaimat az otthoni gyakorlás során	1 2 3 4 5
sokkalja az iskolai házi feladatok és tanulni valók mennyiségét	1 2 3 4 5
élvezi/élvezte a szolfézszt	1 2 3 4 5
sokat sportol	1 2 3 4 5
magasak az elvárásai saját magával szemben	1 2 3 4 5
jobb akar lenni, mint a többiek	1 2 3 4 5
szeret zenét szerezni	1 2 3 4 5
szeret hallás alapján slágereket játszani	1 2 3 4 5
szeret versenyre készülni	1 2 3 4 5
szeret közönség előtt szerepelni	1 2 3 4 5
szeret improvizálni	1 2 3 4 5
sok komolyzenét hallgat	1 2 3 4 5
rendszeresen jár komolyzenei koncertekre	1 2 3 4 5

Köszönöm, hogy időt szánt a kérdőív kitöltésére. Ha úgy gondolja, a kutatásomhoz hasznos tapasztalattal rendelkezik, amelyet szívesen megosztana velem, várom levelét az arielle.bidoul@gmail.com e-mail címemre.

6.2 Az interjú fő kérdései

Első témakör:

1. Idén hány tanítványa záróvizsgázott?
2. Hányan vannak a továbbképzős évfolyamokban?
3. Hányan alapvizsgáztak idén?

Második témakör:

1. Ezek a számok (arányok) változtak-e jelentősen az utolsó években? Azaz tapasztalt-e változást a hajlandóság a hosszútávú hangszerstanulásban?
2. Ha igen, minek tulajdonítja?

Harmadik témakör:

Meglátása szerint mi szükséges ahhoz, hogy egy tanuló érezze, jó és hasznos neki hangszeren tanulni, és hogy hosszú távra elkötelezze magát a zenetanulás mellett – anélkül, hogy hivatásul válassza?

6.3 Első interjú átirata (P1)

Intézményigazgatóként itt csak négy tanítványom van, de egy másik iskolában vagyok óraadó, és így tíz tanítványom van, kicsik és nagyok vegyesen, idén volt egy záróvizsgázóm, egy alapvizsgázóm is, de egy egészen picike óvodásom is. Nem volt köztük, aki zenei pályára szeretne menni, bár aki idén záróvizsgázott, nyugodtan mehetett volna.

Harminc éve tanítok és érzékelek változást: nálam most sokkal tovább maradnak a gyerekek. Ez azért van, mert sokkal jobban tanítok most, mint fiatal koromban, sokkal türelmesebb vagyok, és meg tudok tartani olyan gyerekeket is, akik rém alkalmatlanok lennének a csellózásra. A tudásom is sokkal nagyobb, sokkal színesebb, pl. sokkal több kottából tudok válogatni a darabokat. Sokkal türelmesebb vagyok, olyan szempontból, hogy amikor fiatal voltam, meg voltam sértődve, ha valaki nem gyakorolt, és ha nem veszi komolyan. Nem fogadtam el, ha valaki nem értette, hogy ez egy megtiszteltetés, hogy csellózhat. Nekem sosem volt kérdés, hogy a cselló mindent visz, hisz én pályára mentem. És én elvártam ezt a hozzáállást a tanítványaimtól, a kezdőktől is. Rettenetesen nem tudtam mit kezdeni a technikai akadályokkal, nem voltak eszközeim ehhez, mert a Zeneakadémián nem tanították, hogyan kell alapfokon tanítani, nem is kellett hospitálni, csak konziban. Fogalmam nem volt, hogyan kell egy kezdőhöz hozzányúlni. Aztán önszorgalomból sokat mentem hospitálni olyan tanárokhoz, akiket nagyra tartottam, mesterkurzusokra és versenyekre jártam úgy, hogy én nem vittem növendékeket. Nagyon sokat ellestem így. Nem csak csellótanárokhöz jártam, hanem pl. zongoratanároknál hospitáltam. Nagyon érdekelt, hogyan lehet jól tanítani. Nagyon sokat olvastam, néztem videókat, Suzuki-módszerről, mindenféle módszerről. Tudni akartam, hol tart a szakma. Rettenetes mennyiségű kottám van, nem is tudom, mit fogok ezekkel kezdeni, amikor majd abbahagyom a tanítást. És mind ezekből én összeraktam a saját módszeremet – mondjuk így. És most már sok évig maradnak nálam a tanítványok, azok is, akiknek nincs fülük, és nem lennének alkalmasak a csellózásra.

A csellót nagyon bonyolult megszólaltatni, nehéz az elején sikerélményhez juttatni a gyereket. Ezért az elején nem is adom oda a hangszert, csak velem játszik. Amikor azt látom, mondjuk novemberben, hogy már tudja, hogyan kell ülni, hogyan kell fogni a vonót – mert

én egyszerre tanítom a vonót is és a bal kezet is, nem úgy, hogy először hónapokig csak pengetünk -, és mondjuk a Gólya, gólya gilicét el tudja játszani, akkor haza viheti a csellót, mert akkor talán már nem fogja elrontani, rossz szokásokat felvenni. Onnantól kezdve követelem a gyakorlást, de állandóan gondolkodni kell, hogyan lehet motiválni a gyakorlásra a gyereket, mert bármilyen rendszerbe bele lehet fáradni, és akkor más motiváló ötlettel kell előjönni, mivel gyakorlás nélkül nyilván nem tudunk haladni. Gyakorlási naplót vezettettem, volt, hogy gyakorlási versenyt is szerveztünk a kollégámmal, ami külön motiváció volt a gyerekeknek, mivel csapatszellem is alakult, mert összeadtuk a percekét, hogy ki „győz”: a kolléga növendék-csapata, vagy az én csapatom. Idén témazárót vezettem be, mert szokták mondani, hogy azért nem gyakoroltak, mert témazárót írtak pl. töriből. Akkor én mondtam: „Tudod, mit? Egy hét múlva témazáró lesz csellóból!” És akkor pl. fel volt adva, hogy G-dúr skála, és milyen szempontokra figyeljen. Akkor egy hét múlva eljátszotta úgy, hogy felvettem, visszahallgattuk, és egy 17-es skálán (el akartam kerülni a 5-ös skálát), pontozza le magát a megadott szempontok alapján, és aztán én, és vessünk össze. De egy-egy darabbal is csináltam ilyen témazárót. Tanulságos tapasztalni, hogyan értékeli saját produkcióját a gyerek így felvétel alapján, hogyan hallja, mit hall. Aztán be kell vonni a szülőket is, mert a szülők nélkül nem megy. Pl. meg kell tanítani, hogy min kell ülni, otthon, hogyan kell ülni. Egy süppedős kanapé semmiképp nem jó. Kell, hogy vegye egy kottatartót, a földön heverő kottából játszani nem jó. Ilyen alap dolgokat meg kell mondani. Ez állandó küzdelem. Be szoktam hívni az elejét a szülőt, és megmutatom neki, mire figyeljen.

A gyakorlási napló úgy működik, hogy minden órán rövid hívó szavakat írunk, nem csak, hogy melyik skála, vagy darabot, hanem azt is, hogy mire kell figyelni, pl. „szép hang” vagy „talpára fordított vonó”. A napok is fel vannak írva, és a gyerek írja, hogy hány percig mivel foglalkozott. Van egy pecsétem is: egy hangjegy, ami mosolyog, ha így tartjuk, és legörbül a szája, ha úgy tartjuk. Azokon a napokon, amikor gyakorolt, akkor mosolygós pecsétet kap, a nem-gyakorlás napokra viszont a lefele görbülő jár. Így össze lehet számolni, meg látványos is. Fontos, hogy szempontokat adjuk a gyakorláshoz, hogy mit és hogyan gyakoroljon. Egyik kislánynál látványos fejlődést hozott ez a rendszer, mert neki „ciki” volt, csak egy percekét írni a naplóba, így mindent többet gyakorolt, mint addig.

Nekem egy nagyon jó szülői gárdám van, igazán partnerek, mindent meg lehet velük beszélni. Például az egyik szülő jelezte, hogy nem megy a gyakorlás nélkülem, így hétvégénként online alkalmakat beszéltünk meg, és segítettem az otthoni gyakorlás bevezetésében. Sok szülő van, aki annak idején maga járt zeneiskolába, így tudják, mivel

jár. Van, aki meg is bánta, hogy korán hagyta abba, és így próbálja, hogy a gyereke tovább folytassa, de ezt nehéz a szülőnek befolyásolni.

A kamarázás nagyon fontos. Én magam minden órán játszom a gyerekekkel, a legkisebbekkel is én játszom egy alsó szólamot, vagy zongorán kísérem. De rendkívül fontos, hogy a saját korcsoportjával játsszon, csak ez nagyon nehéz összehozni. Időről időre szoktunk tankerület szintű összejöveteleket szervezni. Előre kiosztjuk a szólamokat, és mindenki külön gyakorolja a sajátját. Aztán szervezünk egy nagy összejövetelet, ahol előbb a külön szólamokat próbáljuk, aztán mindenki együtt. Nagyon élvezik a gyereket, és mi is tanárok. Nem szoktuk ezeket a produkciókat felvenni, mert nem a tökéletes eredmény a lényeg, hanem a hangulat, és a motiválás. Ezzel lehet látni is, hogy ugyanolyanok a gyerekek itt is meg ott is, vannak tehetségesebbek és kevésbé ügyesek mindenhol.

Hogy mi motiválja a gyereket a csellózásra, az teljesen változó. Van olyan növendékem, aki imádja a 2Cellos -t, és ezért csellózik, bár valószínűleg teljesen botfűlű, úgy tűnik, alkalmatlan a csellózásra, de neki öröm, hogy azt csinálhatja, amit ők, és már öt éve jár csellóra, pedig soha nem fogja megközelítőleg sem olyanokat játszani, mint ők. Nemrég Budapestre járt a 2Cellos, és az anyukája elvitte a koncertjükre, ez volt a születésnapi ajándéka: imádta! Van egy másik kislány, akit egyértelműen motiválja a verseny. Teljesen másképpen kezd el gyakorolni egy darabot, ha tudja, hogy versenyre készül. És nagyon kritikus saját magával. A hamis hangjaimat is megjegyzi, de az övéit is. Volt egy ügyes tanítványom viszont, aki otthon zokogott, mert versenyre készítettem (nekem nem, csak otthon, de az anyuka mondta). Az első forduló online volt, így megbeszéltem az anyukával, hogy felkészül rá, és ha aztán mégsem akarja, akkor nem vesz részt. Nagyon keményen készült, és megcsinálta a felvételt. Sajnos a második forduló előtt, ami élőben lett volna, beteg lett, így nem tudom, hogy szerepelt volna. Érdekes volt azt tapasztalni, hogy aki színpadra való, annak az első felvétel lett a legjobb, hiába csináltunk többet, egyre rosszabbak voltak. Ennél a szorongóbb kislánynál viszont egyre jobbak lettek a felvételek. Minden tanácsra hallgatott, amit mondtam két felvétel közben, és hatalmas különbség lett az óra eleji és az óra végi felvételek között. Ilyen szempontból neki nagyon jó volt ez az online forduló.

A darabok választásánál, ha olyan gyerekről van szó, mint a 2Cellos fiúcska, akkor mindegy nekem, hogy mit játszunk, az a lényeg, hogy tetszen neki. Ha egy tehetségesebb tanítványról van szó, akkor lesz etűd is, meg olyan is, amit nem feltétlenül szeretünk, mert szisztematikusan kell építeni, de én egyáltalán nem ragaszkodom ahhoz, ami a tantervben van. Nagy tapasztalatra van szükség a jó darab választásához. Ha versenyre készülünk, akkor

mindig egy fokkal könnyebb darabokat vigyünk, ne legyen túl magas a léc, mert nem fog bejönni. Az önkritikus kislányt például vissza is kell fognom, hogy betartsa a fokozatokat. Azt hiszi, hogy ha nagyon gyorsan mozgatja a bal kezét, akkor ez lesz a jó, holott a csellónál a vonó adja a hangot, a hang szépségét a jobb kéz adja.

Én nagyon szeretek tanítani, mert amikor gyerekekkel foglalkozunk, akkor olyannal foglalkozunk, aminek van értelme, ez az élet. Akár ügyes, akár ügyetlen, mindig megoldjuk, hogy jó legyen. Ha a mostani növendékeimet megkérdezed, akkor biztos vagyok benne, hogy nem fogsz rosszat hallani rólam. Ha a régi növendékeimmel beszélsz, akkor más. Nem ordítottam én, de éreztettem, hogy nem ide illő, amit csinál, és nem is maradtak nálam, csak egy-két évig bírták ezt a keménykezűséget. Volt egy-két zenei pályára menő, de az más, és ezen kívül csak egy volt, aki tíz évig bírt velem a régi növendékeim közül.

Hivatalos továbbképzésről nem tudok, ahol ezeket a pedagógiai fogásokat meg lehet tanulni. Én tudok olyan tanárokat, akikkel szívesen leülök beszélni szakmai problémákról, de olyan képzést nem, ahol az alapfokon előforduló nehézségekről lehet hallani, hogyan lehet feloldani egy görcsöt, vagy hogyan lehet megtanítani fekvést váltani. Talán ez a 120 órás átképzés adott ilyesmire alkalmat, mert lehetett kérdezni, nagyon jók voltak az előadók, és ott kialakult egy szakmai diszkurzus. Egyébként nem tudok ilyen képzésről, pedig nagyon fontos lenne. Én kötelezővé tennék a hospitálást, mert senki sem tanul egymagában tanítani, senki. Egymástól sokat lehet tanulni. Úgy tennék kötelezővé a hospitálást, hogy oda menjen és ahhoz, akitől úgy érzi, van mit tanulnia. És ha ez töri tanár, akkor töri tanár. Mert egy töri tanártól is tud tanulni egy cselló tanár, hogy hogyan bánik a csoporttal, hogyan építi fel az órát, meg még sok minden mást. Fontos lenne, hogy ne egy ismeretlen jöjjön el mondani – mint a tanfelügyeletnél –, hogy én mit csináljak és hogyan, hanem én mehessek valakihez, akit én nagyra becsülök, és akitől úgy érzem, tudok tanulni. Én bevezettem a „Szomszédoló önért” című programot, azaz a kollégáknak menniük kell egy másikhoz hospitálni. Minden évben egy kicsit más a rendszer. Idén például az egyszakos kollégák egymás tanítványait tanították, de úgy, hogy végig kellett a tanárnak is ott lennie. Ez nagyon tanulságos volt. Rendszeresen szervezek mesterkurzusokat, meghívok máshonnan kollégákat, akik más módszerrel (pl. Suzuki-módszerrel), vagy más hangszert (pl. nagybőgőt) tanítanak. A nevelési értekezleteinkben is igyekszem mindig valamit behozni, most pl. kifejezetten egy interaktív, beszélgetős, kérdezős programot akartam volna a gyakorlás módszertanról, de sajnos túl hosszúra, és egyirányúra sikeredett.

A szolfézs, úgy látom: probléma. Probléma, mert ez heti plusz két foglalkozás, és akármennyire jó és kreatív a tanár, ez ma már nem látom reálisnak, hogy ennyi órája legyen.

Az arányok sem jók: 2x 45 perc szolfézs és 2x 30 perc hangszer. Bőven elég lenne 1x45 perc szolfézs. Az elején a csellózáshoz szükséges basszuskulcsot én tanítom meg, csak több évvel később lehet támaszkodni a szolfézsra tanultakra. Idén volt egy döbbenetes élményem. Egy okos kislányról van szó, aki jobban olvasott kottát az átlagnál. Volt kb. egy hónapnyi kihagyás, mert meghúzódott a keze. Amikor újra kezdtünk, nem ment már: se kép, se hang. Akkor megkértem, mondja el a zenei ABC-t. Nem tudta. Megkértem, mondja el a magyar ABC-t. Ez sem ment, csak a G betűig. Ez megdöbbenítő volt számomra.

A záróvizsgázó tanítványom zenészcsaládból származik. Az apja orgonista, az anyja szolfésztanár. A tizenkét év alatt az apja kísérte végig zongorán. Nagyon megható volt, ahogyan együtt zenéltek, ez az összhang apa és fia között. Egyetemista lesz most, nem akart zenei pályára menni, mert „sokat kell gyakorolni”. Pedig ő maga mondta, hogy levezetés volt neki csellózni, ha feszült volt. Én nem gyakoroltam rá presszúrát soha, nagyon jó volt a kapcsolatunk, sok mindenről tudtunk beszélni. Az előző tanára sokkal szigorúbb volt, de én annak csak az előnyeit élveztem, mert rá volt nevelve az egész tanszak a gyakorlásra. Sztárgyererek jártak abba az osztályba, és ők voltak a minták. Meg volt mondva, hogy nem kell ilyen sztár lenni, de aki nem gyakorol, az mehet. Ez a tanár megtehetette, válogathatott a gyerekek közül. Fantasztikus tanár volt, mindenkit tudott megtanítani - ha gyakorolt. Nem volt követelmény, hogy a szülő bent üljön az órán, de volt, hogy bent volt, és fel is vette az órát, és otthon az kellett csinálni, amit a tanár mondott, szisztematikusan, pontról pontra. Sok ázsiai növendéke volt, és azoknál a munkamánia a kultúrájukban van. Ez a módszer velük működik – a magyaroknál nem annyira működik ma már.

A végzős tanítványom valószínűleg továbbra is fog zenélni. Van saját hangszere, és reméli, hogy az egyetem zenekarában fog tudni játszani. Idén volt egy másik továbbképzős tanítványom. Nagyon szépen tudtunk dolgozni, és nagyon sajnálom, hogy most, tíz év után, abbahagyja. Vissza is adta a hangszert, így nem biztos, hogy fog még zenélni. Úgy látja, nincs már elég ideje a gyakorlásra, szigorú saját magával szemben, pedig mondtam neki, hogy nem baj, így is tudtunk haladni.

Nem szoktam könnyűzenei darabokat feladni, én csak a klasszikus zenében tudok gondolkodni. Nyilván, ha egy gyerek hozza a Karibtenger kalózeit, mert ezt szeretné, megtanuljuk, de én magamtól nem keresem ilyeneket.

Abból lehet megismerni a jó tanárt, hogy meg tudja tartani legalább négy-öt évig a gyerekeket. Ha két-három évente cserélődik a tanszak, akkor ott problémák vannak.

6.4 Második interjú átirata (P2)

Idén egy záróvizsgázóm volt, de korábban már sok volt. Ritkaság számba megy egyébként. Jó, ha egy évben kettő záróvizsgázó van az egész zenei tanszakon nálunk, pedig nagyon nagy iskola vagyunk. Én tavaly mentem nyugdíjba, és idén óraadóként voltam tizennégy órában. Mindig volt nálam minden korosztály, óvodás is, felnőtt is, és mindig annyi kezdő volt, amennyi a kimenő gyerekeket helyettesítette. Ötödik, hatodik évfolyamig maradtak, vagy aki olyan volt, továbbképzőben is.

Érzékelek változást. Mintha mostanában a gyerekek nem lennének annyira kitartók. Talán lustábbak? Vagy több az egyéb iskolai elfoglaltság? Hetedik, nyolcadik osztályban, amikor már a továbbtanulás miatt tanulni kell többet, akkor aki nem arra való, aki nem olyan szorgalmas, meg a munkának nincs meg a látszatja, az eredménye, az kiiratkozik. És mostanában úgy tapasztalom, többen iratkoznak ki. Bár ez tanár függő is. Ha a tanár úgy alkalmazkodik, hogy tudja, most hetedikes, vagy nyolcadikos, és más feladata van a gyereknek, akkor engedni kell a színvonalból, meg olyan darabot kell adni, amit szeretettel tanul, akár – bár nem is könnyű zene, mert igazándiból én ezt nem szeretem, nem tolerálom – de mégis olyat, amit ő szeretne, ő választ. Elég kemény feladat megfelelő darabot adni a gyereknek. Mindig kérem, hogy hozza el minden kottáját, meg én is készülök, hozom a saját kottáimból olyan darabokat, amelyekről úgy gondolom, hogy neki való, hogy tetszeni fog, hogy képes eljátszani – mindig bízom a gyerek képességeibe -, és ötöt-hatot eljátszom neki, és ő választ. Van, amikor a gyerek olyan darabbal érkezik, ami túl nehéz neki. De annyira szereti, és annyira akarja, hogy bevállaljuk. És sikerül is! Muszáj bíznom a gyerekbe.

Az első perctől kezdve követelem a gyakorlást. Akár óvodás, akár kisiskolás korban beiratkozik, meg kell mondani, hogy azt, amit órán veszünk, azt otthon gyakorolni kell, a következő óra elején azt át vesszük és arra építjük a következőt. És meg kell mondani, hogy minden nap üljön le a zongora mellé, öt percre, tíz percre, ne maradjon ki olyan nap, hogy nem ült le mellé. Nem kell szigorú lenni. Kedvesen, jó kedvvel kell mondani, úgy kell tartani az órát, hogy a gyereknek kedve legyen jönni. Ha valami nem sikerült, kijavítjuk, nem szidjuk össze, hogy ez nem így van. Nyári szünetre soha nem adok fel új darabokat. Téli szünetre sem. A vizsgát decemberben tartjuk. Akkor tartunk tanszaki koncertet is. A szülők ilyenkor sírnak örömeikben, annyira jól sikerül, mert mindenkit megtanítunk, hogy jó legyen, aztán levizsgázzik, és a szünet legyen a pihenésé, a karácsonyozásé. Ha vendégek jönnek, a gyerek eljátszhatja a darabjait, hogy örömet okozzon, de ne legyen ez a teher, hogy muszáj gyakorolni a januári vizsga miatt.

A szülőkkal a kapcsolat az egyik legfontosabb. Szerintem. Van olyan szülő, akivel napi kapcsolatban vagyok, főleg a kicsiknél, akiket még hozza a szülő. Az óra végén mindig megkérdezi a szülő, hogy milyen volt, jól sikerült-e, mit kell csinálni. A szülőnek soha nem adok feladatot, neki nem kell csinálni semmit, ne gyakoroljon vele. Nem is ért hozzá. Hanem azt felügyelje, hogy a gyerek odaült-e. Azt az öt percet, 10 percet. De a gyerekeknek nem kell mondani, mert hozzá vannak szokva. Ha nem készült, mert beteg volt, vagy elutaztak, akkor el lehet mondani az óra elején. Öt-hat ilyen alkalmat az ember elfogad, mert emberek vagyunk. Ilyenkor nem követelek annyit, inkább azon az órán azt gyakoroljuk, amit az előző órán vettünk, és visszahozzuk arra a szintre magunkat. A nagyobb gyerekek szüleivel is tartom a kapcsolatot. Velük havonta szoktunk beszélgetni.

Minden gyereknek van megfelelő hangszere otthon, amin tud gyakorolni. Ez nagyon fontos. Volt olyan eset egy másodikos kislánnyal. Nem haladt, nem úgy csinálta, ahogy kell, nem értettem, mi a baj. Egyszer mondja órán, hogy neki nem ez a távolság otthon a hangszerén. Akkor jöttem rá, hogy neki csak egy játék kis szintetizátora van, és kisebbek a billentyűk. Szóltam a szülőknek, és vettem neki megfelelő hangszert, és azóta szépen halad, már most hetedik osztályos. Nem akarom, hogy több millió hangszere legyen, de egy jó elektromos hangszer kell. Nem jó, ha át kell menni a szomszédba gyakorolni. Úgy kell, hogy kéznél legyen a hangszer. Ha felkel reggel, akkor is egyszer el tudja játszani a darabot amíg készül a reggeli, aztán este is lefekvés előtt. Többször tudjon egy keveset zongorázni. Meg a hangszer fűtött helységben legyen, ne kelljen egy hideg szobába bemenni gyakorolni. Ilyeneket meg szoktam beszélni a szülőkkal. Mindig az az első kérdésem, amikor jön beiratkozni a gyerek, hogy van-e otthon hangszer. Ha nincs, akkor megmondom, hogy vegyen egy kezdő elektromos hangszert. Ha a gyerek ügyes, akkor később ezt el lehet adni, és egy jobbat venni. Két éven belül ki lehet cserélni. De hangszernek kell lenni otthon. Mert ha nincs, akkor a gyerek egyhelyben tántorog. Az óra nem arra való, hogy gyakoroljuk a darabot. Az óra arra való, hogy előre haladjunk mindig.

A záróvizsgázó tanítványom most 18 éves, jövőre fog érettségizni. Óvodás korában kezdtem el tanítani. Már kicsi korában is egy intelligens, jó lelkű kislány volt. Szigorú neveltetést kap az anyukájától. Pár évvel ezelőtt váltak el a szülők. Versenyekre is vittem, nagyon szép eredményei voltak, kamaráztunk, vagy kamarázott más gyerekekkel, négykezeseztek, azzal is versenyekre vittem. De sok másban is profi. Azt hiszem már két nyelvvizsgálója is van, pedig csak középiskolás. Amióta továbbképzős, már nincs annyi teher, mert például nem kell fejből játszani a darabokat. Olyan darabokat tanultunk, mint például

Beethoven Holdfény szonáta, Schumann Álmodozás, ilyen nagy darabokat. És akkor azt mondta, hogy ezt már nem érzi tehernek. Kikapcsolódás neki. Ahelyett, hogy a computert vagy a telefonját nyomogatná, amikor magyar és történelem vagy matek között egy kicsit pihenni akar, leül a zongorához és ott a boldogságát kiéli. Neki ez már örömmzenélés volt. Ha azt mondta, hogy tudott gyakorolni, akkor boldogok voltunk, ha meg nem, mert többet kellett

32. Az ajándék, melyet a záróvizsgázó növendék készített tanárának

tanulnia, akkor gyakoroltunk együtt órán. Ennél a kislánynál, a neveltetése által, még a serdülőkor sem okozott problémát. Annyira intelligens, okos gyerek. Lelki barátnők is lettünk.

Megmutatom az ajándékot, amit saját kezűleg készített nekem. Mindig, ha ránézek, nekem ez többet ér, mint bármilyen drága ajándék. Az, hogy ez a kislány zongorázott, szerintem megmentette az ő kis lelki világát, mert nagyon nehezen viselte a szülei válását. Azt mondja, hogy ha nem lett volna ez, hogy a kis bánatát a hangszerbe „elmondja”, akkor nem tudja, mi lett volna vele. Mindez benne van ebben a kis

ajándékban bele írva.

Körülbelül hat-hét növendéket tudtam a záróvizsgáig juttatni. Mindegyik vagy orvos, pszichológus, ügyvéd lett. Mindenkiből nagy ember lett. Könnyen tanultak, jó eszűek, muzikálisak voltak, de nem választották a zenei pályát, mert másban is jók, és a pénzkereseti lehetőségek miatt inkább elmentek olyan pályára. Egyébként úgy vélem, hogy az alapműveltséghez tartozik, hogy valaki tudjon egy hangszeren játszani. Akár óvónő, akár ügyvéd, orvos. Ez a legnagyobb ajándék a szülőktől, ha ilyenbe fekteti a pénzét, hogy a gyermekét taníttassa. Utána kamaráznak, összeállnak barátok, és együtt zenélnek. Van, amikor visszajönnek segítséget kérni. Volt egy régi tanítványom, aki tavaly megkeresett, mert meg akart tanulni egy darabot az esküvőjére, és titokban járt hozzám, meg gyakorolt, mert azt akarta, hogy meglepetés legyen a vőlegényének. Mondtam neki, hogy kemény lesz úgy a nagy napján ennyi vendég előtt zongorázni – de megcsinálta, nagy örömmel fogadta a vőlegény, és odavolt mindenki!

Nagyon szeretem a kamarazenét. A zongorista vagy négykezesek, vagy másik hangszerrel összeáll. De nehéz ilyenkor megszervezni. Idén indultunk a Zenevarázslat négykezes versenyre, ahol van tanár-diák (természetesen indultunk egyik kis tanítványommal) és szülő-diák kategória is. Amikor ezt megtudta az egyik apuka, aki két-

három évet zongorázott nagyon régen, úgy döntött, ő indulni akar. Hát de nem olyan egyszerű. Ez egy országos verseny, neves zsűritagokkal, nem lehet ott akármit és akárhogyan játszani. Éjszakákat gondolkodtam, hogy mi legyen az. És végül találtam két jó darabot, amit el tudtak játszani. Nagyon sokat dolgoztunk rajta, de nagy sikerélmény volt, csodálatosan játszottak, aranyat kaptak.

Megpróbálok minden gyereket mindig saját magához képest irányítani. Van olyan időszak, amikor egyik gyerekről az ember szinte lemond, mert úgy érzi, teljesen felesleges tovább csinálni. De azért nem lehet ezt így kimondani, mert jön egy nyár, és mintha kicserélték volna, egyre jobb lesz. Mindig hagyni kell időt a gyerekeknek. Nagyon sokszor észrevettem már azt, hogy a hullámvölgyből egyszer csak feléled. A tanszaki koncerten mindig mindenki játszik, és megmondom, hogy ki hányadikos, és mit játszik, és így a szülő is látja, hol tart a gyereke a többiekhez képest.

A szolfézs egy fontos dolog. Én szolfézs szakos is voltam (a gyerekek szerettek járni, de én utáltam tanítani, már nem is csinálom). A főtárgy tanárnak meg kell magyarázni a gyerekeknek, hogy a szolfézs mire való, és biztatni kell. Volt már, hogy az órabeosztás miatt a gyerek képtelen volt szolfézsra járni. Akkor azt csináltuk, hogy egy évre felmentettük, hogy ne kelljen e miatt abbahagynia a hangszeret. A zongoraórán sok olyan dolgot beszélünk meg, ami szolfézsos. Mindig mondom neki, hogy ha valamit nem ért szolfézsos, akkor segítek. De jó szolfézsos kollégák vannak, általában értik az én tanítványaim a szolfézszt.

Szerintem tanár függő az, ha két év után abbahagyják, vagy tovább tanulják a hangszeret. Ha valaki nagyon jól tud zongorázni, nem azt jelenti, hogy jól tud tanítani. Ha különleges tehetség volt, akkor nem tudja magyarázni a gyerekeknek, mert nem érti a problémát. Mi, akik végig vergődtük az iskolát, meg a főiskolát, meg lediplomáztunk, mi tudjuk azt, hogy kell kijavítani. Ha az év elején sok a beiratkozó, év végén csak a fele tud levizsgázni, és azokból a következő évben csak a fele visszairatkozik, ott probléma van a tanárral. Ha valakinek (aki nem most kezdi a tanítást) huszonkét órából húsz előképzős meg két első tanítványa van, az mond valamit. A vezetőségnek ezt észre kell vennie. Egy jó tanárnak mindig minden korosztályból van tanítványa. Szerintem ez lenne a mérvadó, mert ez mindent elmond egy tanárról, ha van neki hetedikese, nyolcadikosa, tizedikese, felnőttje, meg van három-négy kezdő, a többi harmadik, negyedik, ötödik osztályos. Vagy például évközben nincs kiiratkozás, ha csak nem valami nagy beteg, vagy ha csak nem elköltözik. Az évet végig kell csinálni. Ha nagyon nem megy, akkor könnyíteni kell, úgy is el tud vizsgázni a gyerek. Hozzám felnőttek is járnak. Nagyon szeretek velük dolgozni. Van, amikor egy nagyon régi tanítványom hozza a gyerekeit zongorára és aztán egyszer azt kéri,

hogyan hallgassam meg ezt a szonátinát. És beiratkozik újra, jár órára, és azt mondja, hogy ez neki milyen boldogság, hogy megint muzsikál. Egy másik felnőtt tanítványom egy fiatal papnő volt. Azért jött, mert kántorkodni szeretne, és kérte, hogy tanítsam meg annyira, hogy képes legyen orgonán kíséni az énekeket, amikor a férje tartja az istentiszteletet. Négy év után abbahagyta, mert terhes lett a második kislányával.

A legjobb óvodás korban kezdeni, amikor már a hatodik évet betöltötte - és kis okos, értelmes, mert nem mindenkivel lehet hat évesen elkezdni -, de még nem iskolás, így nincs rajta az a teher, hogy napi sok órában kell az iskolában tanulnom, és akkor négy órákor kijövök és még megyek szolfézásra meg zongorára. Fontos még előtte adni neki egy alapot, hogy megtanulja a hangokat, a billentést, az ujjrendet és akkor másik évben már arra rá lehet építeni. Versenyeztetni is csak úgy lehet, ha valaki ügyes, hogy nem második-harmadik osztályos az általános iskolában és csak akkor kezdi el a hangszer tanulni, hanem már második osztályos korában már szinte három évet tanult hangszer. Játékosan kell tanítani, ahogy a gyerek képességei engedik, olyan tempóban.

Szolfézsszakon végeztem a főiskolán negyvenkét évvel ezelőtt, és nagyon sokáig szolfézs tanítottam, meg zongorát is szakképesítés nélkül, és abban volt sikerélményem, azt szerettem csinálni, nem a szolfézszt. Nem tanultam zongorametodikát. A magam kárán tanultam meg, hogyan kell. Aztán ötvenegy éves voltam, amikor Debrecenben megcsináltam a mesterképzést. Majdnem ráment az egészségem, mert ez egy nagyon kemény dolog volt, de azt akartam, hogy a „maradék” tíz-tizenöt évem során azt taníthassam, amit szeretek. De ott sem azt tanították meg, hogy hogyan kell tanítani. Mindenkinek saját magától kell. Sokat kell menni versenyre, gyerek nélkül is, hogy az ember azt lássa, hogy mi a színvonal, a zsűri mit kér, mit szeret, a darabokat megismerni, hogy ki hogyan játssza. Így lehet megtanulni. A kollégáktól sajnos nem, mert azok féltékenyek, nem segítenek egymáson. Én elmentem egy háromnapos versenyre, elkérezkedtem az igazgatótól, meg fizettem a szállást meg az utazást, és az első gyerektől az utolsó gyerekig végig ültem, mint a zsűri, jegyzeteltem, és amikor megvolt az eredmény, összehasonlítottam, hogy jól láttam-e, nekem is az tetszett-e, nekem is az volt-e a gyengébb. Ebből tanultam. A zsűri beszédéből is lehet tanulni. Pl., ha a zsűri mondja, hogy nem szeretjük, ha a gyerek olyan darabot játszik, ami nem neki való, és nem tudja jól eljátszani, mert még túl nehéz neki. De az sem lehet, hogy megyünk egy megyei vagy országos versenyre, és nem viszünk egy a korosztályához képest egy-két évvel nehezebb szintű darabot, mert ezek nem A tagozatosoknak való versenyek. És úgy kell beosztani ezt a programot, hogy a gyerek jól tudja eljátszani, de nem unja már el. Nem évekig tanítani. Ez a nehéz a pedagógusnak. Ettől szép a mi szakmánk.

6.5 Harmadik interjú átirata (P3)

A záróvizsgázóm furulyából vizsgázott. Én szolfézsából és oboából diplomáztam. Nálam a furulya egy nagy szerelem, és pár évvel ezelőtt részt vettem egy online továbbképzésre, hogy taníthassak furulyát is. Szoprán furulyán vizsgázott a leányzó, de kamara csoportokban minden fajta furulyán játszott már. Régen nagyon aktívan kamaráztunk. Idén nem volt az órarendemben kamara, de mégis megoldottam. Érdekes vállalkozás volt. Három helyen tanítok, és csináltuk a Három Város Kamaracsoportot. Tizenöten voltak. Előbb külön szólamonként minden gyerekkel megtanultuk a darabot, aztán két vagy három szombaton összejöttek mindenki, és tartottunk összpóbát. Versenyre is mentünk ezzel a produkcióval. Nagyon tetszett mindenkinek, élvezték. Akarják még csinálni. De jövőre mit? Idén átírtam a csoportnak egy négykezes zongoradarabot. Pontosabban ez egy ciklus. Félperces, egyperces darabok vannak összefűzve. Ez az érdekes benne. Nagyon szerették a gyerekek. Szerepelt benne egészen kicsi nyolcéves, és a végzős tizenkilenc éves is. Én egy kicsit beöszültem ebben a vállalkozásban, de azért jó volt!

Van egy másik továbbképzős növendémem, ő is furulyázik. Ezek a lányok óvodás koruktól járnak hozzám. A köztünk lévő kapcsolat nagyon jó. Nem csak a négy falnak játszottak, hanem sokszor mentünk versenyre, és eredményesek voltak. Soha nem erőltettem, felajánlottam, és szívesen mentek. Előbb kisebb versenyekre megyünk, és ha megy nekik, mert korán kezdtek, meg bekerülnek egy kamaracsoportba, ezek viszik őket. Meg sajnálják abbahagyni, ha már idáig eljutottunk. Szoktam is nekik mondani: Ha már csak egy-két éved marad, mi a francba abbahagyni?!

Mivel én szolfézszt is tanítok, idén csak kilenc tanítványom volt. Azt veszem észre, hogy aki jön, és van egy kis affinitása, azok maradnak. És nekem szerencsém van, mert gyakorlós gyerekeim vannak. Mindenkit előképzősbe veszem. Nincsen az, hogy A1-be kezd. És így nagyon lassan tudunk haladni, nem kell kapkodni. A kezdeti lépéseknél nagyon sok féle furulya iskolából válogatok össze darabokat, nagyon sok az improvizálás, és az első perctől zongorázok hozzájuk. És mondom nekik „Na ugye mintha koncerten lennél!” Nagyon szeretik! Persze van, akinél nagyon hamar észre lehet venni, hogy vele nem kell lassan menni. Nagyon nagy dicséreteket kapnak, ha valamit jól csinálnak. „Apám de jó volt! Ezt most csináltad?! Pfú!!” Ez szerintem motiválja őket. A szülők is nagyon ott vannak. Figyelnek, hogy gyakoroljanak. Nagyon sok szeretet, nagyon sok dicséret. Ez

rózsaszínesnek tűnik, de én abban hiszek, hogy érezhetőnek kell lenni, hogy szeretve vannak. Szolfézsón is kell éreztetni, hogy szeretve vannak, a kis előképzősöknél, sok-sok játékkal, dicsérettel, „De jó voltál!”. Úgy tartom, hogy ez működik.

Szolfézsón a piciknél nagyon sok játékot viszünk bele. Ez egy kis elmélettel szőtt játékos óra. Én nagyon Kodály-fan vagyok, viszont azt látom, hogy ezt a szolmizálás dolgot nem szeretik annyira. Nem tudom miért, nem tudok rájönni. Azt látom, hogy egy idő után énekelni sem szeretnek. Egy felső tagozatos nem szívesen énekel. Ezen sokáig gondolkodtam, meg kérdezgettem, de nem tudtam kideríteni, hogy miért. Kamaszkorban ciki? Vagy hallotta valakiktől, hogy „Ne énekelj, mert ronda a hangod!”? Pedig az éneklés az nagyon fontos. azzal lehet érezni a zenét! Énekórán sem énekelnek annyira, sajnós. És sajnós nagyon kevés gyereket látok kimenni a szolfészóráról, hogy közben dudorászik. Pedig próbálok mindig megújulni. Én nem adom fel! Lelkesen csinálom! Van, amikor nem megy – akkor lejjebb adom! Vagy megkérdem a kollégákat: „Ti, hogy vagytok a domináns szeptimmel?” Az biztos, hogy lehetne megreformálni a szolfézsót, hogy jobban kapcsolódjon a hangszerhez. Ha nem látják értelmét, akkor nem megy. Én igyekszem a furulya órákon is belevenni egy kis szolfézsót, de fordítva is. Szolfézsórákon mutatok kottákat, partitúrákat. Azt szoktam mondani: „Na látod? Ez itt van!” Nem könnyű. Ez olyan, mint a matematika. Akinek megy, megtalálja benne az izgalmat. Akinek nem megy, megkérdezi: „Ez meg minek van?”. És a másik probléma az idő. Tény és való, hogy több a szolfézsó, mint a hangszeróra. Ő nem szolfézsószakra jött. Konkrétan van olyan gyerekm, aki reggel megy iskolába, és csak este félnyolcra ér haza. Ezt én agyrombolónak tartom. Ez így nem jó. Szabad játék kell. Régen nem volt ilyen hosszú az iskola, nem volt ennyi minden benne. Meg ennyit megtanulni! Állandóan dolgozatot írnak! Ez sok!

Én elmondom, hogy minden nap kell gyakorolni egy kicsikét legalább. Azt vettem észre, hogy nem időben gondolkodnak, hanem darabszámban. „Elővettem kétszer” – mondják, ami számomra nem jó. Akkor rákérdezem, hogy hányszor játszotta el a darabot abban a két alkalomban, és hogy így összesen hány perc volt: 5? 10? Aztán volt – főleg azokkal, akikkel csak heti egyszer találkozom –, amikor az ellenőrzőben írtam egy H-t, és kértem, hogy mellé írja, hétfőn hány percet gyakorolt. És ugyanígy a többi napokkal. És így összeadódva már egy elfogadhatóbb szám jött ki. De az, mint amikor én gyerek voltam vagy még azelőtt, hogy napi félóra – az nem jön már össze, az ügyesebbeknél sem, csak ritkán. Az elején szokott lenni nagy lendület. Erre kell próbálni ráállni. Ezért is jó a rendszeresség, hogy heti kétszer félóra. Mert ott, ahol óraadó vagyok, csak egyszer jönnek hatvan percben. Van idő mindent átvenni, kijavítani, újat venni, de amikor kettő óra között csak „egyszer”

veszi elő a hangszer, akkor nem jó. Mondjuk, ilyenkor nagyon mérges tudok lenni. „Gyilkos” szemet csinállok, haragszok rájuk, mert olyankor nem tudunk továbbmenni. Akkor érzi, hogy gáz van, és van, aki összeszedi magát. De van, aki nem. De ilyenkor a kamara, az doppingol! Azt gondoltam egy kislányról, hogy ez lesz az utolsó éve. Jött a kamara projekt, és ő nem akart kimaradni! Akkor lehetett neki mondani, hogy nem csak ezt az egy szólamot lehet gyakorolni, hanem szóló darabot is, mert azért ilyen ez összetettebb. És folytatja, beiratkozott újból. Nyilvánvaló egyéni órán ugyanolyan lusta lesz, így csak egyszerűbb, populárisabb darabokat tudunk majd venni, de azért valamiből én nem engedek. Nem vagyok hajlandó csak pl. filmzenét tanulni. A furulyának a barokk az őskora, így abból mindenképpen tanulunk. Van szabályrendszer, ahhoz ragaszkodom.

Nem sokan jelentkeznek át oboára. Kevesen választják. Fizikailag nehéz? Nem látják eléggé? Pedig szoktam nekik mondani, hogy milyen szép hangszer. Van egy növendékem, aki lediplomázott belőle. Furulyára is járt hozzám, és abból is felvételizett konziba annak idején, de furulyából nem elég az a tudás, amit én adni tudok. Az oboa az alaphangszerem, és a furulyásoknak szoktam mondani, hogy ha szeretne pályára menni, menjen máshoz konzultálni, hogy felkészüljön a felvételire. De nem szokták választani. Ez a továbbképzős leányzó is: többször megfordult a fejében, de olyan tehetséges másban is, olyan sok versenyre viszik az iskolában is, hogy más irányt választott, és a zene erős hobbi szinten megmarad neki. Egyébként nem nagyon szoktak felnőtt korban már zenélni (bár van, aki igen), hozzák viszont a gyerekeiket a zeneiskolába! Gyerek-szülő párost még nem raktam össze, csak a sajátommal zenéltem – de nem bírtam sokáig, mert jobban izgultam, mint a gyerek! A továbbképzős lány ő nem csak furulyázott, hanem átment szaxofonra is, meg járt az Orff-os csoportba is, így nála szerintem a zene meg fog maradni. Nagyon népszerű ez a csoport! Azok a gyerekek, akiknél a tanulás jól megy az iskolában, azok általában több hangszerre is járnak. A zenéhez mégis kell egy intelligencia szint. Aki bukdácsol az iskolában, nálam sem megy annyira. Akinek könnyen fog az agya, az gyorsabban tanul, több a sikerélménye, és főleg marad ideje a zenéléshez! De nálam bárki jöhet! Van olyan csoportom szolfézson, ahol van egy majdnem vak, egy liliputi és egy autista gyerek. Mindenki egy csoportban. Én hiszek az integrálásban. Folyamatosan tanulom, hogy kell ezt csinálni. A szülők nagyon pártolják őket. Én is nagyon figyelek rájuk. Mindig elfogadjuk, ami van. De van ADHD gyerek is. Nekem nagyon izgalmas dolog ez.

A szülőkkel nagyon jó a kapcsolatom. A kicsiknél óra előtt, után találkozom, mert hozni szokták őket. A nagyoknál felhívom őket, ha valami van, vagy ők engem. Fontos a jó kapcsolat. A továbbképzős lány, akitől idén elbúcsúztam, annak az anyukája azt mondta,

hogy én voltam a pótanyja. Nálunk az a szokás, hogy minden tanárnak van egy tanszaki koncertje egy évben. De amikor mi készülünk valamire, akkor mindig mondom, hogy el lehet jönni meghallgatni. Van, amikor beteszem egy-egy gyereket egyik kolléga tanszaki koncertjébe: ilyenkor nagy az izgulás, de nagy tapsot szoktak kapni, és ez akkor nagy élmény.

Azt tapasztalom, hogy a második-harmadik osztályban szoktak megtorpanni, az alsós-felső váltásnál. Én olyankor szoktam kamaradarabokat elővenni. Akár duóban, velem együtt. Vagy esetleg egy másik gyerekkel, aki pont utána van, és akkor jöjjön egy kicsivel korábban. Volt, hogy így triót is tudtunk csinálni. Én ezt élvezem. Egyébként nekünk kell lelkesnek lennünk. Az improvizációs feladatokat is nagyon szeretik. Én hiszek ebben: játékosan, szeretve, megdicsérve, de követelve – ezt azért tudják! Ha nem csinálja meg a dolgot, megkapja a „szemmel verést”! De szoktak kapni matricákat. De azt is: „Apám, le a kalappal!” És ennyi elég. És van szabályrendszer. A szülőknek és a gyerekeknek is szoktam mondani: amit kérek, meglegyen. És vannak alapvető dolgok. Például bejössz és köszönsz.

Rengeteget kutatok, keresek, kinek mi lenne a jó. Szoktam írni, átírni darabokat. És ha látom, hogy a gyerekek is tetszik, én is örülök. A kamara csoportok nagyon doppingolnak. Meg az, hogy megyünk versenyekre és beszélek kollégákkal, és látom, hogy ők is hasonlóan gondolkodnak. Fontos, hogy az ember kapjon visszajelzést, hogy jó úton halad-e. Azért nálam is van mély pont! Nem mindig minden rózsaszín! Ki tudok néha akadni nagyon!

6.6 Negyedik interjú átirata (P4)

Ebben az évben csak tizenhét órára voltam, mert a kisfiam most kezdte a bölcsit. Szeptembertől leszek újra főállásban. Volt idén hétéves növendékem is, meg tizenkilencéves is, de a legtöbb tíz-tizenkétéves. Egyébként csak négy éve költöztem erre a településre, én indítottam a gitár tanszakot, így a legidősebbek negyedik osztályosok. A végzősöm engem követett. Második évben került hozzám, akkor helyettesítettem, nem nálam kezdett. Utána én elmentem szülni, így két év kimaradt, de utána visszamentem, és attól kezdve velem volt. Más továbbképzősöm most nincs, de lesznek, mert van itt kettő-három, akiket kirúgni sem lehet a zeneiskolából.

Kétezerévesen kezdtem tanítani még a főiskola alatt. Aztán elmentem külföldre tanulni és visszajöttem kétezerkilencben Magyarországra. Azután szültem háromszor, tehát kimaradtak időnként évek. Negyedik éve vagyok itt a mostani munkahelyemen. Egy év kimaradt a szülés miatt, de a férjem beugrott, így nem szakadt meg a kapcsolat.

Nekem nagyon jót tett a kinti lét, hatalmas élmény és tapasztalás volt. Először Erasmusszal mentem ki egy félévre, aztán hazajöttem gyorsan lediplomázni, és visszamentem: a Master-t ott végeztem. Egy időben úgy gondoltam, hogy ott is maradok, aztán amikor jobban beleláttam, hogy az ottani zeneiskolai lét arról szól, hogy hetente egy órában négy gyerekkel dolgozunk egyszerre, akkor azt mondtam, hogy én így nem tudok minőségi munkát produkálni. Egyszer meghívtak, mint külsős tag egy zeneiskolai vizsgára, és ott láttam, hogy mi történik, mondjuk három év után. Akkor végkép azt mondtam, hogy nem, így nem szeretném: normál keretek között félév alatt kellene produkálni azt, ami ott három év után sikerült. Ebbe én nem tudok partner lenni.

Tanári, pedagógiai órám kint nem volt, ezt mind itthon csináltam meg. De azt lehet mondani, hogy csak tíz százalékban alkalmazható a tanítás során. Igazából semmit sem tanultam a pedagógiai, pszichológiai tantárgyakból olyat, amit valójában alkalmaztam tanítás alatt. Még talán a kiegészítő egyéves mestertanárin – most csináltam meg pár éve a Zeneakadémián – voltak érdekes elgondolások, de ... nem! Egyrészt szerintem személyiség: vagy valaki tud bánni gyerekkel, vagy nem. Másrészt hangszer- és zeneszeretet és óriási nyitottság. Ezek nem tanulhatóak. Ezekre rá lehet világítani, vagy lehet róla beszélni, de az ember saját magából nem tud kivetközni teljes mértékben. A hospitálásból azt mondom, hogy tanultam valamit. Ott érdekes volt, jó volt belelátni egy gyakorlott, évtizedek óta tanító kollégának a jól felépített munkájába. Ott talán nem is figyeltem annyira, mint amennyire most figyelnék. Még nem láttam, hogy mennyi segítséget tud ez adni. Most időnként jönnek a megtorpanások: „Azt, hogy kéne jól áthidalni?” De van egy zseniális tanárnő, aki alap- és középfokon is tanít. Olyankor szoktam rácsörögni: „Na most figyelj! Segítsd, légy szíves! Te ezt, hogy szoktad áthidalni, vagy te ilyenkor mit szoktál csinálni?” Mondhatni most ő a mentorom. Soha nem mondtam én ezt így ki. De valójában igen! Ha bármilyen elakadásom van, akkor őt föl tudom hívni, és hatalmas tapasztalatával és tudásával mindig tud valami okosat mondani. Az is jó volt külföldön, hogy teljesen más kottákból, más rendszer szerint tanulnak. Ott megismerkedtem kicsit azzal a rendszerrel is. Meg ott kísérője voltam egy angol kislánynak, aki zenét tanult az ABRSM magántanáros rendszer alapján, és akkor elég jól beleástam magam és nagyon sok hasznos dolgot elszipkáztam. Láttam a könyveiket, a szolfézsönyveiket, mi alapján, hogyan tanulnak, hogyan fejlődnek, haladnak. Így mondhatjuk, hogy mindenhol számomra hasznos dolgokat összevadásztam.

Nagyon nagyon ritka, ha egy gyerek végig csinálja a továbbképző éveket. Ezen a fiún már kilencévesen is látszott, hogy érzéke van hozzá, szorgalmas is és szívesen csinálja. „Bekattant” neki. Sajnáltam is, hogy utána kimaradt egy-két év pont akkor, amikor lehetett

volna nyomni. Finoman megjegyeztem az anyukájának két év után, hogy nem itt kéne már tartania a gyerekeknek. Azzal a lendülettel, meg adottságokkal! Akkor készültünk az országos versenyre: az egy hatalmasat dobott rajta. Iszonyú sok meló volt: a hangképzéstől kezdve a minden zenei dolgokig! Naponta behívtam órára mert egyszerűen máshogy nem ment. És így is a döntő anyagára nem is készültünk. Mondtam, az lesz a csoda, ha a döntőbe bejut, így ne pazaroljuk arra időt, energiát, inkább csináljuk meg tisztességesen az elődöntőt. A területi válogatón túljutott és csodák csodája bejutott a hat legjobba, bejutott a döntőbe! Hát... Egészségügyi okokra hivatkozva nem lépett föl a döntőn. De ez egy hatalmas előre lépés volt! Egy hatalmas löket neki! Meg ő is tapasztalta, hogy mennyit fejlődött. Ez a lendület sokáig kitartott, majdnem zenei pályára ment. Nagyon gondolkoztak rajta, de én egy kicsit lebeszéltem. Annyira nem átütően tehetséges, így azt mondtam, ha van is az életében más – és volt: a képzőművészeti oldal, és apuka is számítógépes grafikus, és a fiú is végül az lesz, úgy néz ki – ha van más, amiben ki tud teljesedni, akkor maradjon ez a zene hobbinak. Az a fajta nagyon erős elhivatottság és nagyon nagyon nagy tehetség és tanári ambíció – mert valójában tanárokat nevelünk, de ez mindig az utolsó pillanatban derül ki -, azt én nem láttam annyira benne. Így finoman eltérítettem a zenei pályától. De azért kaptam egyszer-kétszer: „Hát pedig én mentem volna!” – „Hát nem jártál volna jól! Engedjük el gyorsan!” És így megcsinálta az alapvizsgát gyönyörűen, és a négy év gimnáziumi éve alatt a zeneiskolában továbbképzős volt. Nehezebb volt akkor őt egyben tartani. A művészeti gimi rendesen leterhelte, ahogy illik. Az utolsó évben örültem, ha havonta egyszer járt órára. De közben zenekart állapított, meg zenéket ír. Azt mondta, hogy nagyon nagyon nagyon nagyon hálás azért a sok munkáért, amit befektettünk ebbe a dologba, mert a zene biztos, hogy egész életében az élete része lesz. És mondom, hogy ha ő úgy érzi most, akkor tényleg, megtettük, amit meg lehetett! Ez a fiú arra is nyitott volt, hogy klasszikus etűdöket tanuljunk, de arra is, hogy latin-amerikai zenével foglalkozzunk, és amellet is ő mindenféle zenét is hallgatott. Nagyon széles az érdeklődési köre zenén belül is. Szívesen jött koncertre. Például minden évben megrendezik Budapesten a nagy nemzetközi gitárfesztivált. Nem volt olyan év, hogy ő legalább egy koncertre ne jött volna el.

Az otthoni gyakorlás szempontjából az volt a jó, hogy mindig azt csinálta, amit mondtam. Ha azt mondtam, hogy ezt a részt most metronómmal ilyen-olyan metrumszámmal muszáj, hogy kigyúrja, mert másképpen nem megy, akkor az a következő órára tényleg megvolt. Főleg, ha készültünk valamire, akkor számíthattam rá tényleg. Elvártam tőle, hogy mindennap küldje a felvételt: „Gyakorolsz, aztán küldd el, hogy mire jutottál!” Mert közben mi költöztünk. Elköltöztünk, és ő jött utánam az itteni zeneiskolába.

De neki egy óra egy irányba, mire ideér! Akkor volt többször, hogy mondtam: „Ne gyere, inkább küldjél egy felvételt, és online megbeszéljük!” Ez még a Covid előtt volt. A Covid alatt egyértelműen online! Neki egyszerűbb lett volna a helyi zeneiskolába járni, de azt mondta: „Ő nem, ő jön! Jön utánam akárhová is megyek!”

Mindenféle tanítványom van. Van, akit csak a szülő erőltet – szerencsére ilyen csak egy-kettő van. Van, aki nagyon tehetséges, nagyon ügyes, szorgalmas – ilyen is van kettő-három. És van a szokásos, közép kategória, aki nagyon szeret jönni órára, van, amikor gyakorol, van, amikor nem, kicsit többet, kicsit kevesebbet, időnként ki lehet állítani színpadra, időnként nem – ez az átlag. Mindenkihez más az út. Az elején a kicsiket egy matrica-rendszerrel próbálom egy kicsit ösztönözni arra, hogy gyakoroljanak: ha nekem gyönyörűen, hibátlanul, kívülről eljátszik egy dalocskát, arra jár egy pecsét; öt pecsét = egy ötös. Őket ez motiválja rendesen. Tíz-tizenegy éves korukig használható. Utána már csak arra tudok hagyatkozni, hogy tetszik-e neki ez a darab, amit igyekszek vele együtt közösen kiválasztani. Sok beleszólást hagyok már egy idő után: „Itt van egy-kettő-három: válaszd ki azt, ami a legszimpatikusabb!” Amúgy is igyekszek olyan darabokat találni nekik, amiről úgy érzem, hogy a személyiségéhez a legközelebb áll. Olyat nem szeretnék, ami az ő ízlésétől nagyon messze van, mert azzal úgysem fog tudni azonosulni. És nyilván az szívesebben gyakorolja, ami tetszik is neki, jól áll neki, jól megy neki. Például, ha a jobb keze virga, akkor jobbkezes virga darabokat találunk. A végzős növendékemnek nem tudtam olyan darabot adni, ami nagyon nagyon mély zenei tartalommal lett volna átszőve, mert ez a panel belőle egy picit hiányzott. Nagyon nagyon szőrözős zenei dolgokat nem tudtam vele megéreztetni. Viszont a keze az nagyon gyors volt. Akkor inkább olyanokat játszottunk. Persze zenét mindig tettünk bele, de ilyen szép, romantikus, lassú tételeket nem, vagy csak így beszélgettünk róla, de koncertre vagy versenyre nem vittük ilyeneket.

A szolfézs? Ajaj! Ez egy nehéz kérdés! Szerencsére itt van egy nagyon nagyon jó szolfézstanárunk. Őt azért általában szeretik a gyerekek. Teljesen nem normális a nő – de a szó jó értelmében! Nagyon „tanár” és nagyon „zenész”. Igazi „megszállott”! Neki már öt nagy gyereke van, tehát a gyerekekhez is van - nem kevés - köze. Nagyon nagyon játékosan építi föl az órákat, és közben meg észrevétlenül hatalmasat fejlődnek a gyerekek. Semmi szigor, semmi kemény követelés nincsen, de mégis nagyon sokat tudnak. Nagyon ügyesen csinálja, tényleg! De már a nagyobbakat nem nagyon lehet megfogni, mert már tényleg meghalni sincs idejük! Igaz az, hogy már örülök, hogyha jár gitárórára, és ha a hangszeres órára tud valamennyire készülni. És ha még szolfézsórára is bejár, esetleg még néha-néha készül is rá – hát akkor tapsikolás van, mert az tényleg nagyon ritka!

A kamarazenélés a gyengém! Első pillanattól kezdve én játszok velük. Amikor órán vagyunk, a hangszer mindig a kezemben van, szinte folyamatosan együtt játszunk. Aztán próbálom őket összeengedni: akik egymás után vannak, vagy osztálytársak, jó barátok, akik szívesen játszanak együtt. Próbálunk olyan darabot keresni, vagy úgy írom át azt a darabot, hogy az úgy pont nekik, az ő szintjüknek megfelelő legyen. Most tartottam egy kis tábor nyáron. Velem együtt tízen voltunk. Én lepődtem meg legjobban, hogy öt nap alatt mit ki lehet hozni a gyerekekből! Igaz, hogy négy órát gitároztunk minden nap! De összeraktunk egy félórás programot, és igazából nem éreztem rajtuk, hogy: "Jaj, de sok volt! Jaj, elég! Jaj, de uncsi!" Teljesen belelkesültek! Nekem is egy nagy tapasztalás volt. Igen: a kamarazene az nagyon nagyon kell! Pláne gitárosként: itt pöcögtet valamit, de senki nem hallja! Katasztrófa! Ilyen szempontból utálom a saját hangszeremet, mert egyszerűen nem tud tisztességesen megszólalni! Egy csomót molyolunk vele, aztán kiáll a gyerek a színpadra, és katasztrófa, ami megszólal! Kamarazenében, ha ketten-hárman játszanak, akkor ez már legalább egy kiállítható produkció, és legalább ők sem izgulják szét magukat, mert feloszlik a felelősség. Mindenképpen nagyon nagyon kell a kamarazene! Más hangszeressel is kéne, de azt már nehezebben tudjuk összehozni. Csak a saját gyerekeim játszottak már így együtt: a nagyobbik hozzám jár gitározni, a kisebbik fuvalázik. Őket elég gyakran összeengedjük, mert ők itthon tudnak együtt gyakorolni. Egyébként nehéz, mert mire odajut a gitáros, hogy képes kísérő szerepben részt venni, komplett akkordfogásokat fogni, az egy öt-hat év.

6.7 Ötödik interjú átirata (P5)

Huszonhét évvel ezelőtt diplomáztam. Nagyon ritkán volt záróvizsgázó tanítványom. Idén kettő volt. Az egyik – egy kürtös fiú – egyszer már abbahagyta tizedikben, mert túl sok tanulni valója volt a gimnáziumban, és úgy érezte, nem tud eleget gyakorolni. Aztán évvégén visszajött, mert hiányzott neki a zenélés, és folytatta. Az érettségi év elég kemény volt. Nagyon jó képességű, és akartam volna versenyre is felkészíteni, de mondta, hogy annyit nem bír, viszont nem szeretne volna abbahagyni. Korábban megfordult a fejében, hogy esetleg zenei pályára megy, de nem volt elég jó a hangzatja, kellett volna rá gyakorolni, hogy a magas hangok jobban szóljanak. Játszott egyébként az iskolai fúvós zenekarban, meg az egyházközség zenekarában is. Tanult egy kicsit gitározni is. Most egyetemre megy, de a zene vele fog maradni. A másik növendékem trombitából záróvizsgázott idén. Ő az országos trombita versenyig is eljutott. Ott hetedik lett, és azt mondta, hogy ha díjat nyert volna, akkor biztosan megváltozott volna az élete, és trombitás lett volna. Most viszont az orvosi

egyetemre megy. A gimnáziumban kitűnő tanuló volt. Nagyon jó lelkű is! És a családi háttér is megvan: nagyon fontosnak tartják a zenét és a zenélést. Ez sokat jelent! A nagypapája egy amatőr művészklubot hozott létre, mindig küldte az üzeneteket, nagyon tisztelt (sajnos, már nem él). Igazi művészpártiak! Egyébként mind a két növendékem családja vallásos, és a vallás meg a zene nagyon közel tud kerülni egymáshoz. Mi egy egyházi összetett intézmény vagyunk: általános iskola, művészeti iskola és gimnázium. Sokan azért íratják ide a gyermeküket, mert egy egyházi iskolának nem kell mindenkit felvenni, és ezáltal kikerülhetik az állami iskolák osztályközösségét. Ilyen szempontból mi egy sziget vagyunk.

Az zeneiskola igazgatója vagyok, így rálátom a többi tanszakra is, meg a szülőkkel is kapcsolatban vagyok. És az a baj, hogy amikor kimarad egy gyerek, hát a szülő azt mondja, hogy a gyerek már nem szeretne járni. És mi, zeneiskolai tanárok egy kicsit a háttérbe szorulunk: akármit tehetünk, ha a gyerek „megbolondul”, és ki akar maradni, akkor kiíratják. Én azt mondom, hogy legalább 8. osztályig maradjon, mert utána már nagyon kevés ideje lesz, de az energia és idő, amit addig beletesz, az az övé marad, és azt viszi magával. Ki is adtam minden kollégának egy listát, egy ajánlást, hogy mit mondjunk a szülőnek, hogy mégis maradjon a gyerek a zeneiskolában. Az egyik gyakori indok, hogy miért szeretne kiiratkozni, az, hogy válnak a szülők, és már nem tudják megoldani. Akkor azzal érvelek, hogy a válás egy nagy bizonytalanságot hoz a gyerek életében, és éppen emiatt kellene megtartani a hangszer tanulást, mert ez egy biztos pont marad az életében, hogy hetente négyszer-hatszor találkozik a zenetanáraival. A másik indok az alsós-felső váltásnál, amikor a tanulók megkapják az iskolai órarendjüket, és azt látják, hogy a zeneiskola még plusz négy óra, vagy hat, ha van kórus vagy zenekar, és ez rengeteg idő. Meg szeretnék sportolni is, vagy akár nyelvet tanulni mellette. A zenetanulást nem anyagi okok miatt szokták abbahagyni, mert a sportolás pl. többbe kerül. Zenét tanulni sokkal kedvezőbb anyagilag. De a szülőkkel nagyon nehéz megértetni, hogy a zenetanulásnak vannak transzfer hatásai. Még a kimaradásokhoz hozzátartozik az is, hogy a baráti kör mit csinál. Ha Piroska már nem akar menni zeneiskolába, akkor Editke sem fog.

Rendszeresen szoktam a szolfézsórákat látogatni. Nálunk egy szolfézsstanár van. Egy olyan pedagógus, aki eredetileg tanító, aztán elvégezte az énekszakot. Úgy tanítja a szolfézszt, mint egy tanítónéni a magyart vagy a matematikát, tehát a gyerekekhez sokkal közelebb tud kerülni. Kértem tőle, hogy nagyon sok népdalt tanítson nekik, mert azt vallom, hogy minden országnak a saját népzenején keresztül kell a klasszikuszene-tanulást megalapozni. Az első évben nálunk senki sem zeneiskolás, de a szolfézsstanár tartja heti egy alkalommal az énekzene órát. Ezzel mi is ismerkedünk a gyerekekkel, és a gyerekek is velünk.

Hangszerbemutatót tartunk nekik, elvisszük őket a zeneiskolai hangversenyekre, a különböző zeneiskolai ünnepekre (zene világnapja, farsang, stb.) Az első osztály végén, ha valaki szeretne beiratkozni, felvesszük, és második osztályosként előképzős lesz. Szolfézs van, meg furulya mindenkinek egyénileg. Harmadik osztályban lesz elsős, akkor kezd az általa választott hangszert is, és a hatodik osztály végéig eljuttatjuk a szolfézs alapvizsgáig, így hetedikben, amikor jönnek az új tantárgyak, mint pl. a fizika, akkor már nem lesz szolfézs. Utána vagy kórusba, vagy zenekarba járnak. Nálunk fúvós, ütős meg zongora tanszak van – vonós nincs. Minden évben sok új gyereket szoktunk felvenni, de sajnos sok a kimaradó is.

A szülőkkel a szokásos módokon tartjuk a kapcsolatot, de ezeken felül idén szerveztünk nyílt napot a zeneiskolában. Fogadó órák is vannak, én is rendelkezésre állok és a szülők is tudják, hogy ha bármilyen problémájuk van, vagy egy konfliktus helyzet van, akkor megkereshetnek.

A gyakorlásnál a követelményem a rendszeresség. Nem az, hogy sokat gyakoroljanak, mert fontos, hogy ne unja meg, amit csinál, hanem sokszor vegyék elő a hangszert. Hozzáteszem: nem vagyok egy szigorú tanár. Megpróbálom a gyerekeknek úgy beszélni, úgy tanítani, hogy nem csak leadom az anyagot – „Ennek az etűdnek az előjegyzése az, hogy...” –, hanem elmagyarázom, hogy mi miért van, miért kell ezt úgy játszani, mi történik, ha nem így játsszuk – „Próbáld ki te is!”, stb. A fúvós hangszereknél fontos az arcizomzat rendszeres karbantartása a gyakorlás által, és ha nem gyakorol, rögtön hallatszik. Kidolgoztam olyan módszert, amivel nagyon hatékonyan, kevesebb idő alatt jobb eredményeket lehet elérni. Nem szoktam vele dicsekedni, de pl. a zenekarban a trombita szólam nagyon szépen szól, mert ők használják ezt a módszeremet. Szoktam beszélni is a szülőkkel, hogy értsék a gyakorlás rendszerességének fontosságát, de az, hogy én szigorítsam, meg büntessem, meg még jobban rászólok, ha nem gyakorol – ez nem megy, eltávolodnak a zenétől! Nagyon sokat beszélek a gyerekekkel, és elmondják, ha nem gyakoroltak. Van, amikor olyan állapotban érkeznek, hogy nincs értelme zenélni, mert olyan dolgok történtek velük, és ilyenkor beszélünk, aztán a következő órán tudunk dolgozni! Mindig az a fontos, hogy úgy menjenek ki az óráról, hogy „de jó volt itt lenni!”

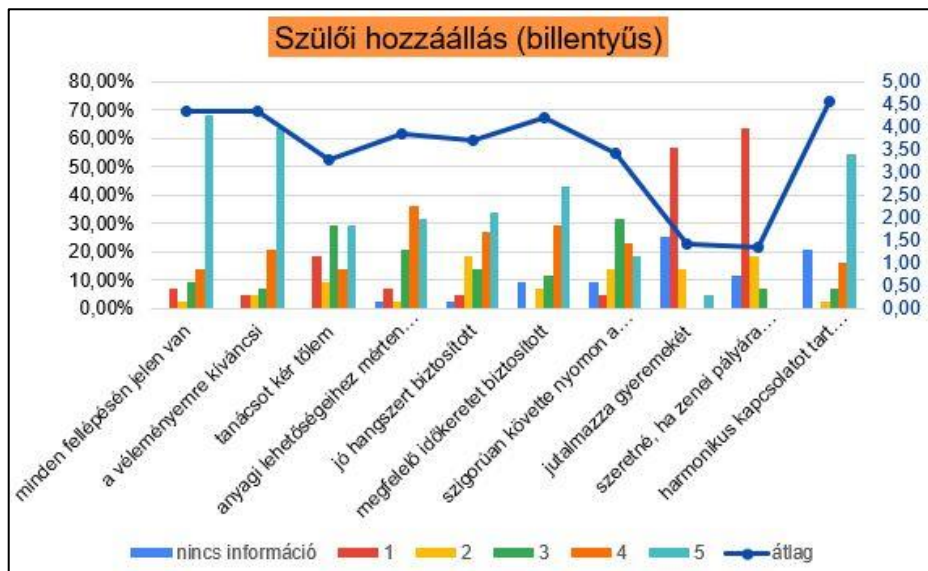
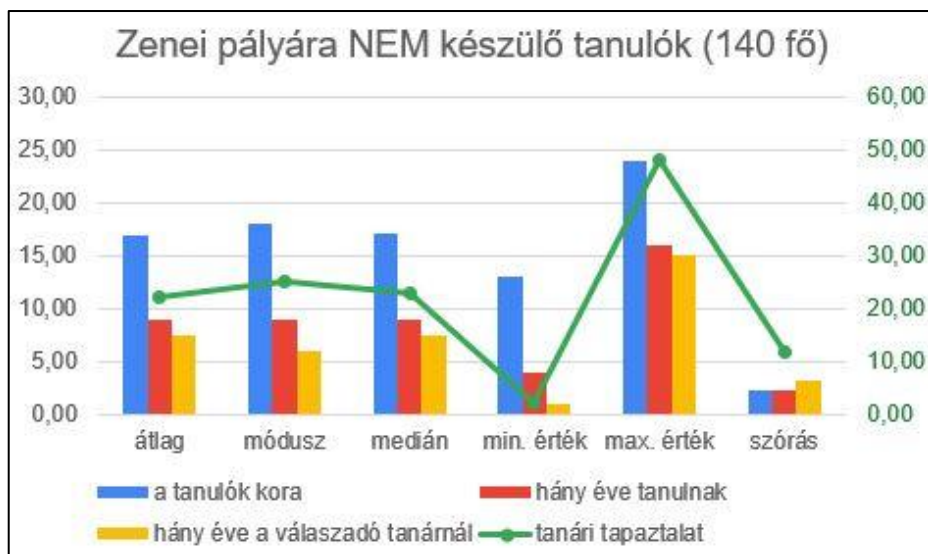
Azt látom, hogy vannak kollégák, akiknél nem maradnak sokáig a gyerekek. Van olyan kolléga, aki nagyon jól tanít, de nagyon szigorú, és azt ki kell bírni, és nem sokan bírják. Van olyan kolléga, aki pont az ellenkezője, „megalszik a tej a szájában” – az se jó: nem történik semmi, és a gyerek is unatkozik órán, nem kapja meg azt a pluszt, amiért a szülő ide járattja. Nagyon sok mindentől függ, de főleg a tanártól függ, hogy kimarad-e a

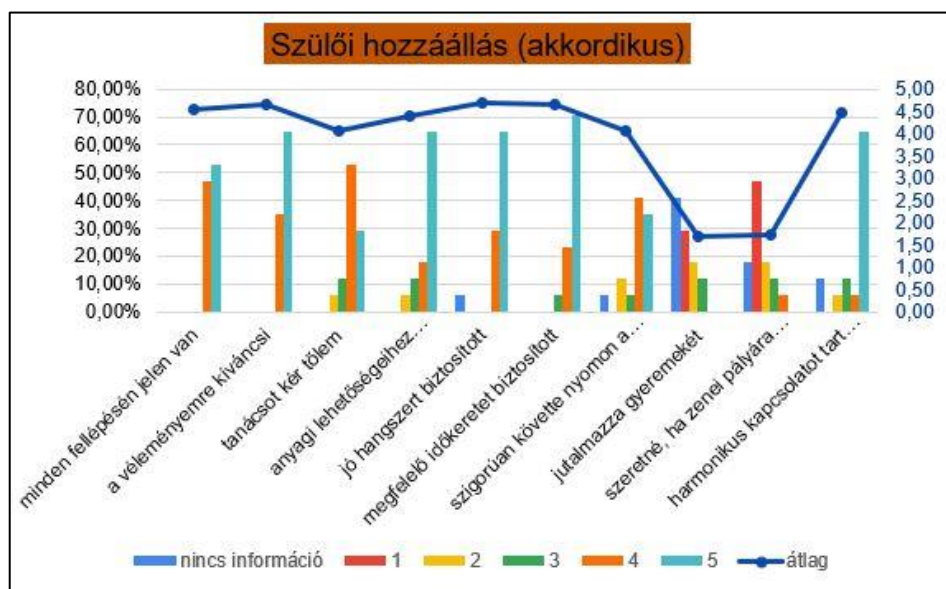
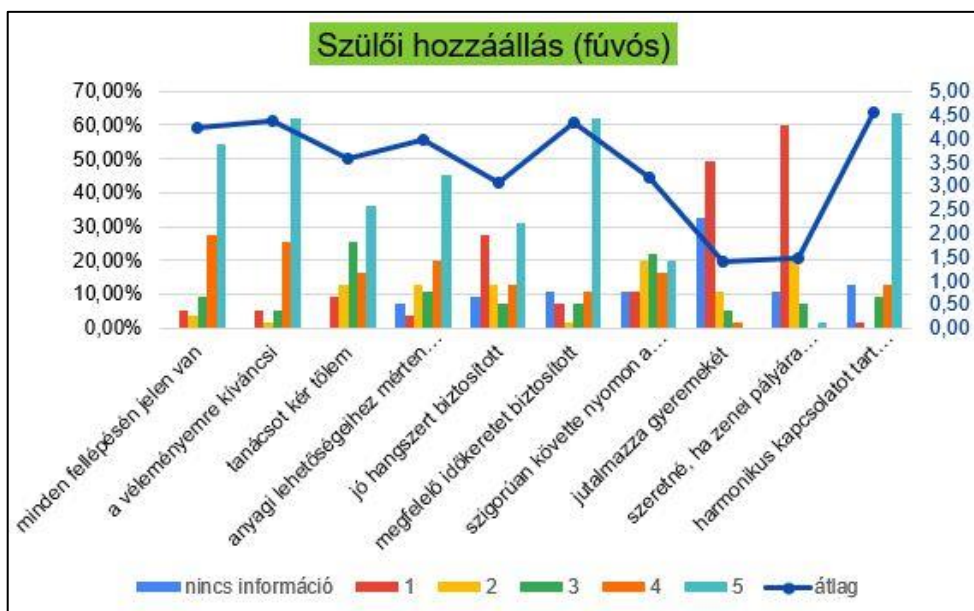
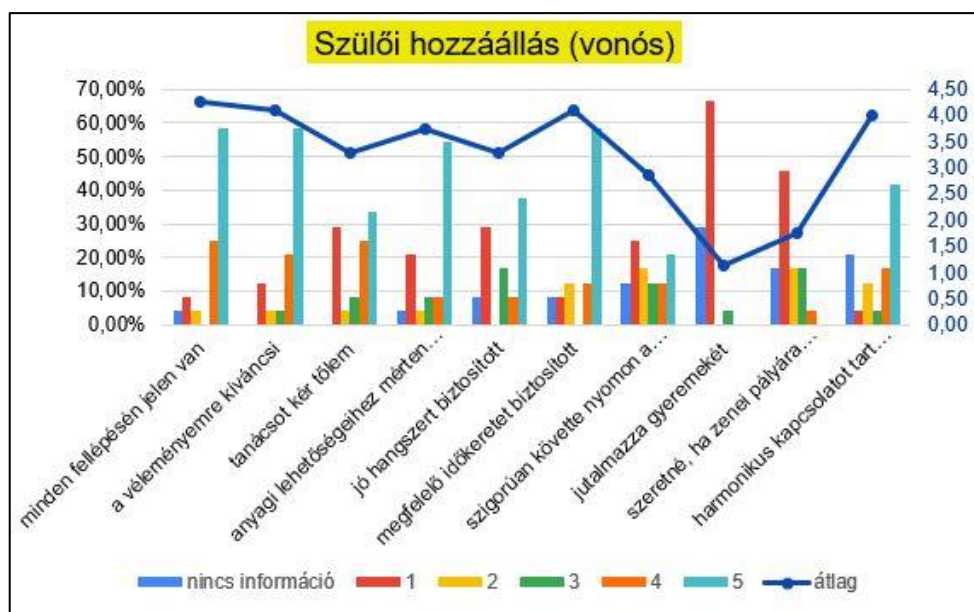
gyerek vagy sem. A szolfézstanárunk pl. már ötvenöt éves, de mindig keresi a továbbképzéseket, meg hogy hol vannak az új módszerek. Most digitális táblát is használ. Viszont van olyan kolléga, akit noszogatni kell, mondani kell neki, hogy „menj el! csináld!” Persze van olyan kolléga is, aki azért tud kevesebb energiát fektetni a munkájába, mert van pl. beteg gyereke, akit ápolnia kell.

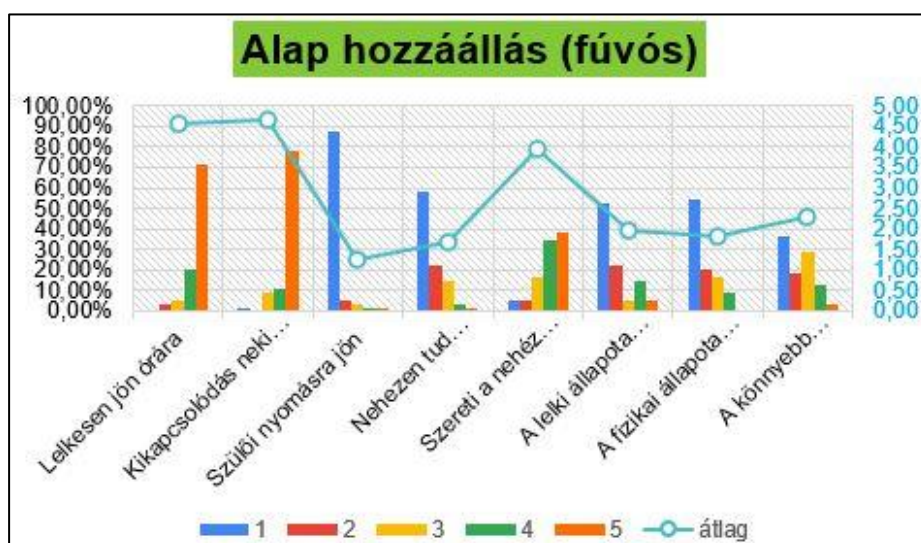
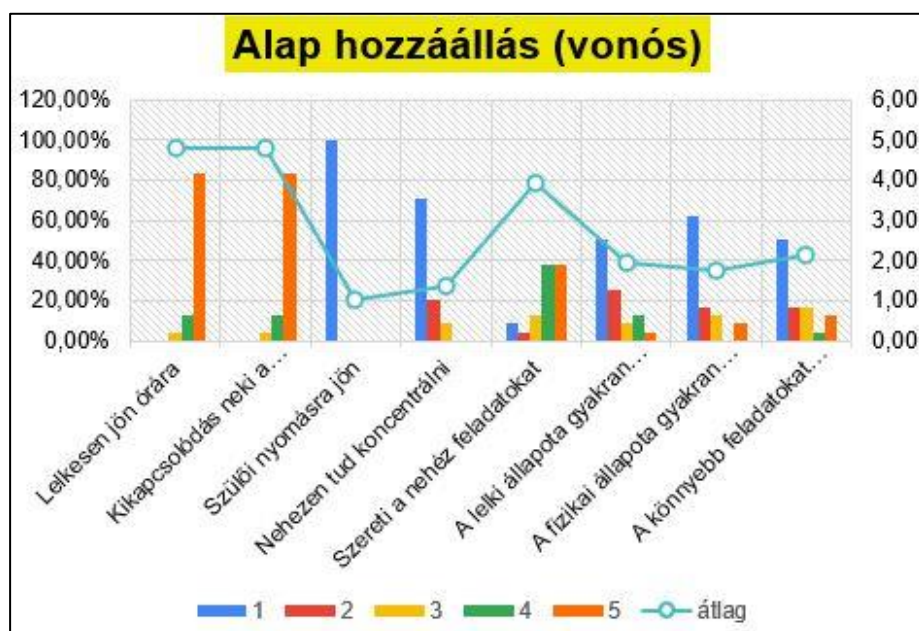
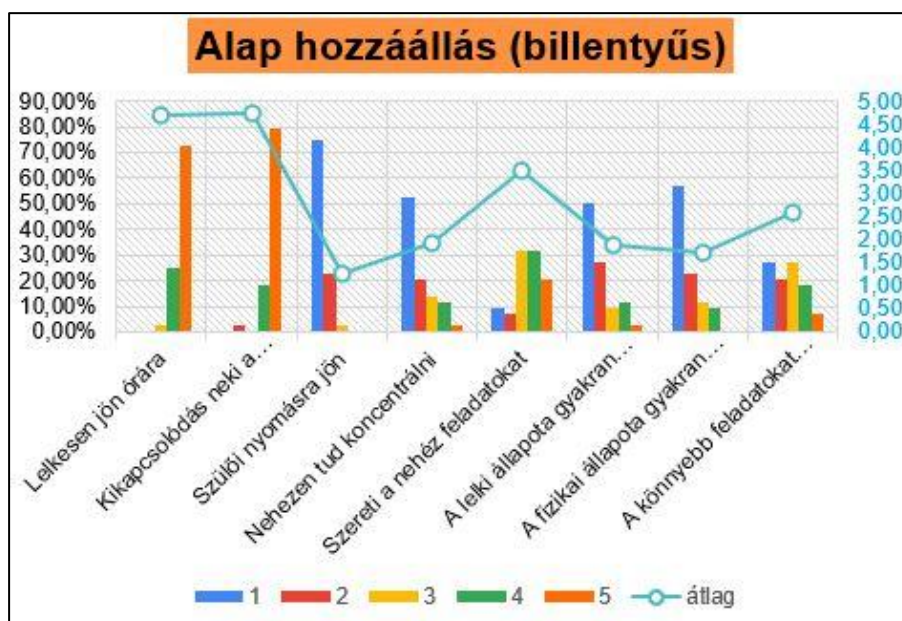
A közösségnek van megtartó ereje. 2020-ig vezettem a fűvós zenekart, aztán nagyon sok feladatom lett, és a covid alatt nem lehetett tartani a próbákat. Mivel egyik kolléga akkor elvégezte a fűvós zenekari karmester szakot, úgy éreztem, itt az alkalom, hogy átadjam neki, mert a covid után újra kellett építeni a zenekart, és azt láttam, hogy nagyon jól, szívvel-lélekkel csinálja. Az, hogy valaki csak azért megkapja a kórus vagy a zenekar vezetését, hogy meg legyen az óraszám, az nem sok jóra vezet. Ahhoz lelkiileg egy külön ember-típus kell, mert az kell, hogy a vérévé váljon. Jó döntés volt, mert most az országos versenyen dobogósok lettek, nagyon ügyesen végezte a dolgát a kolléga! A kórust a szolfézstanárunk vezeti 2017 óta: mindenki jöhet, akár zeneiskolás, akár nem. Egyre több helyen szerepelnek. Az utánpótlás lényeges. A zeneiskola létét, az, hogy a zeneiskola működjön, a kezdők adják meg. Ha van utánpótlás, van jövője az iskolának, ha az utánpótlás csökken, az a hullám végig megy és beláthatatlan következményeket vonz.

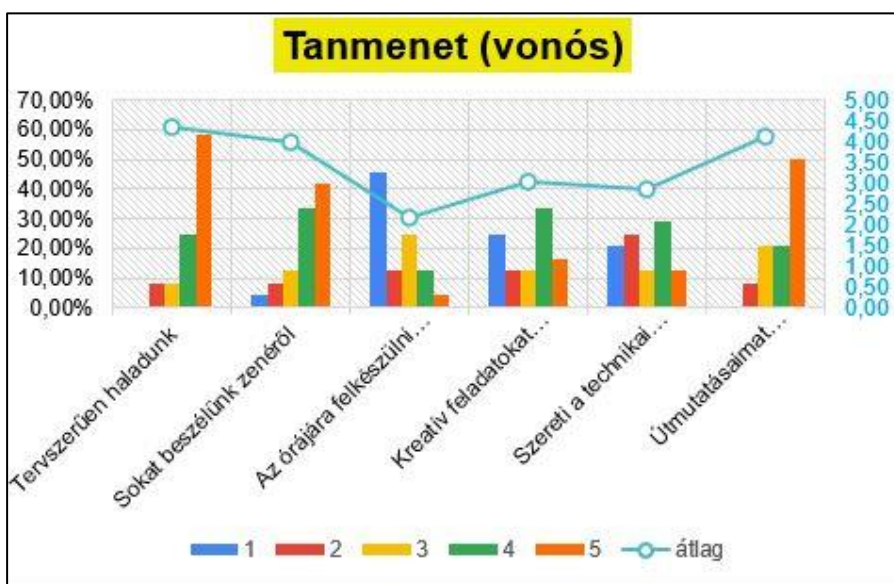
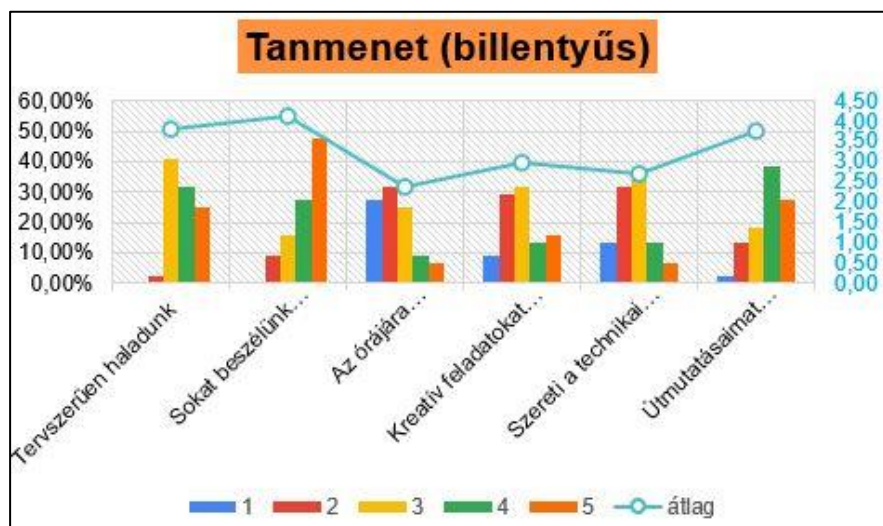
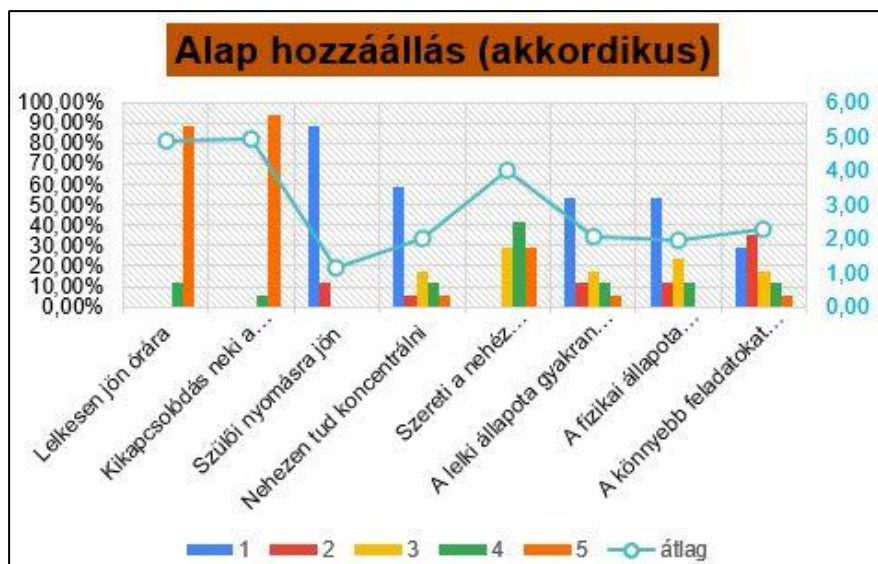
6.8 A kérdőív kiegészítő grafikonjai

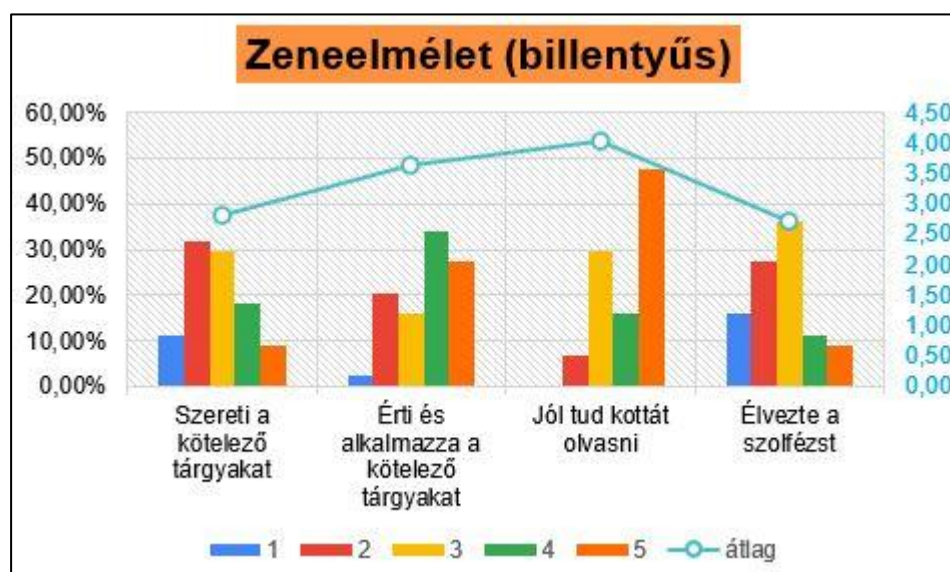
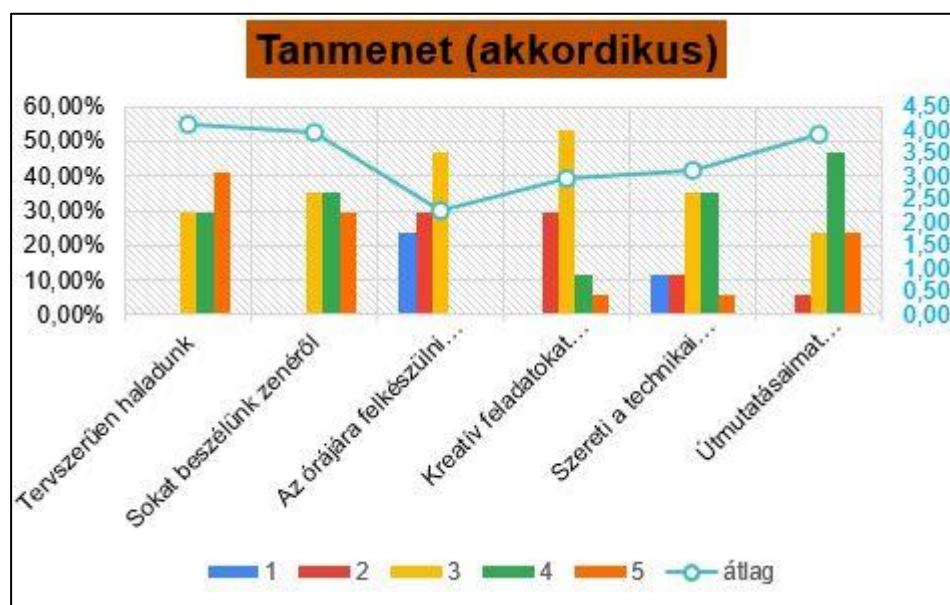
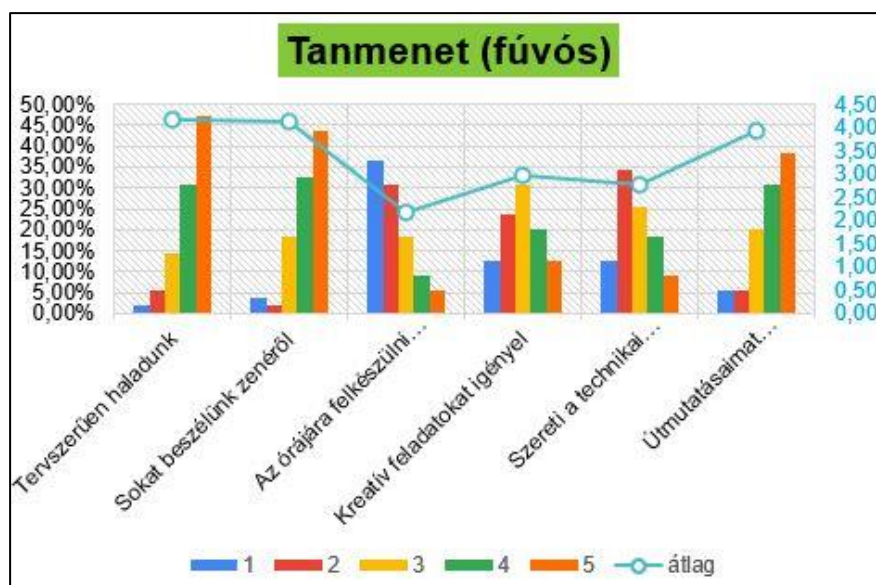
Itt jelenítem meg azokat a grafikonokat, amelyek kiegészítik az „Eredmények: a kérdőív” című alfejezetének utolsó négy részét (3.5.4 – 3.5.7). Azoktól a válaszadóktól kapott adatok alapján készítettem, akiknek a legrégebb óta tanuló tanítványa kisgyermekkorban kezdte meg a hangszer tanulást, a 2022/2023-as tanévben legalább tizenhárom éves volt, és nem szándékozik hivatásszerűen zenével foglalkozni.

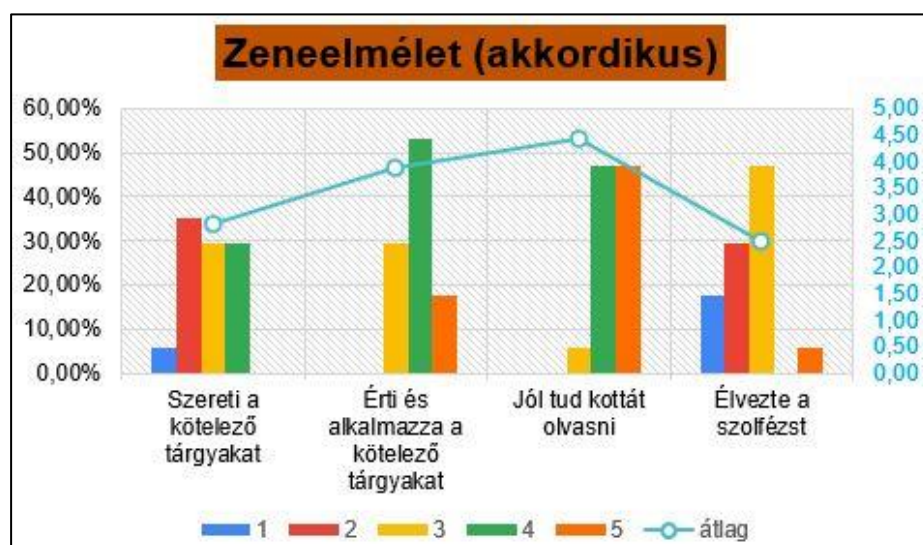
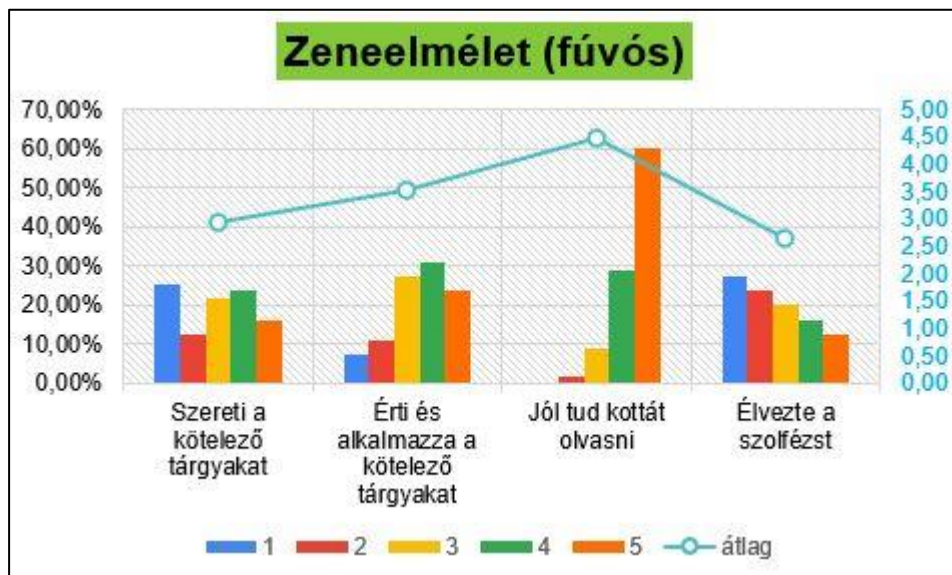
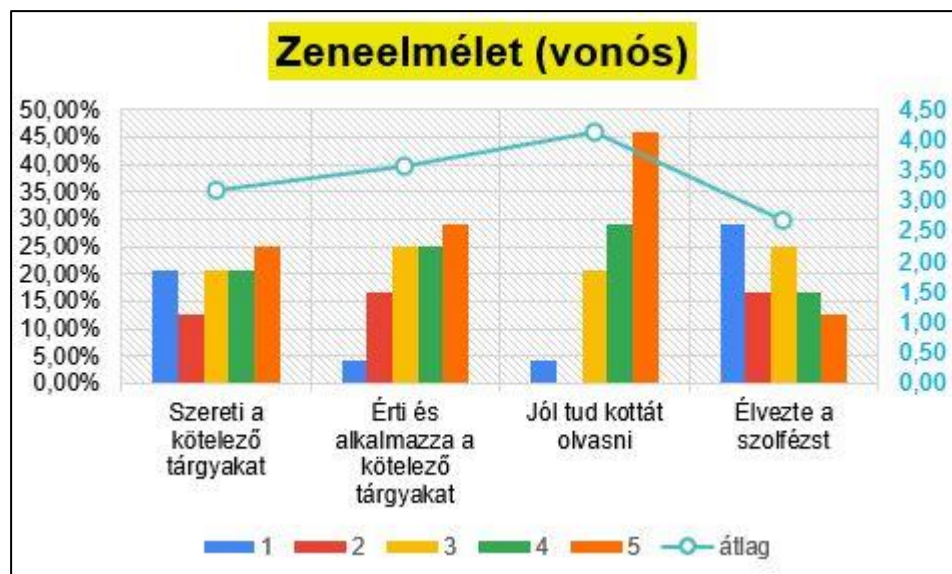

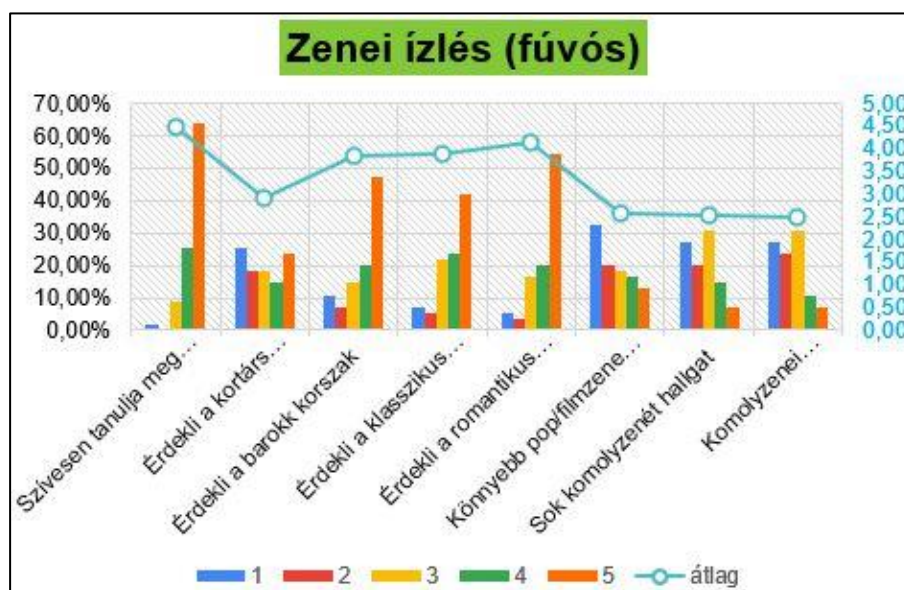
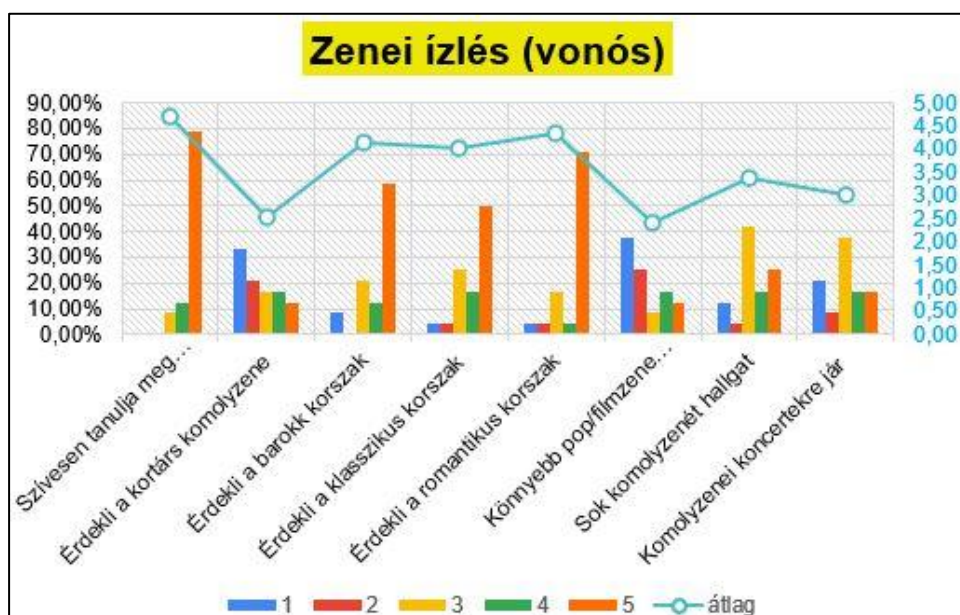
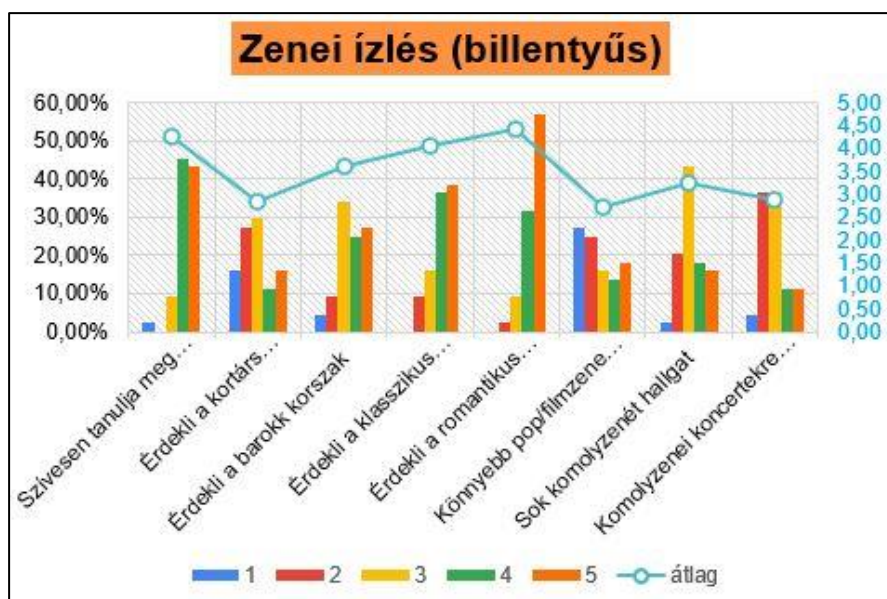

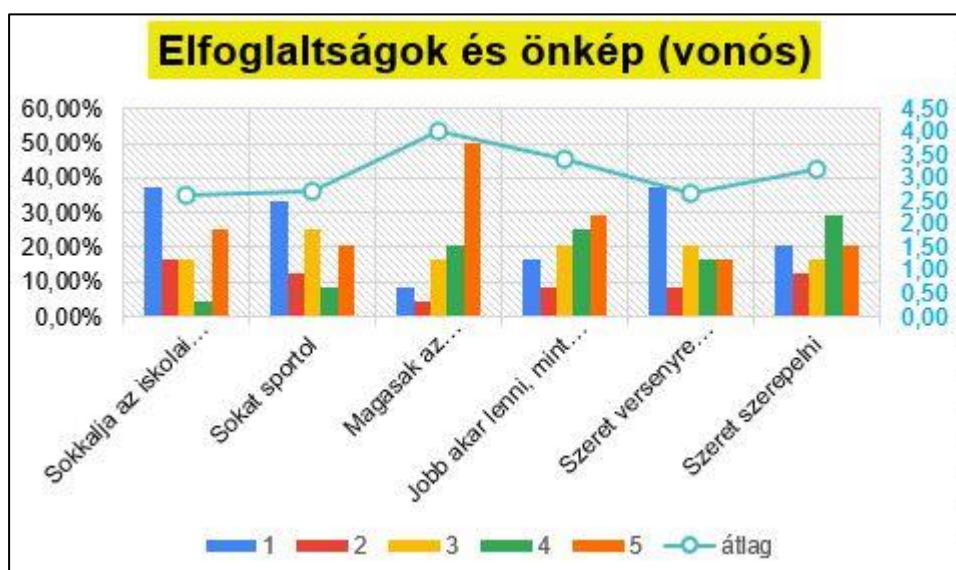
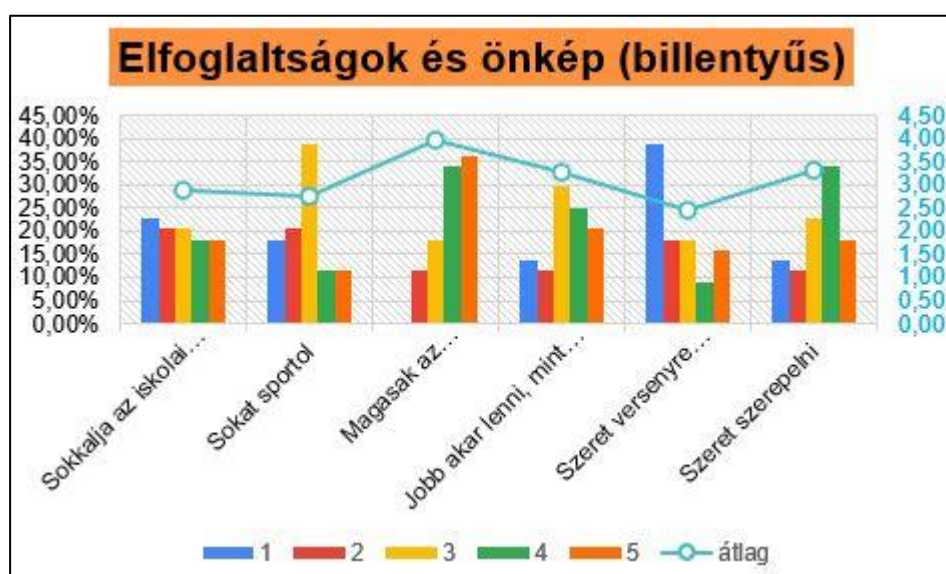
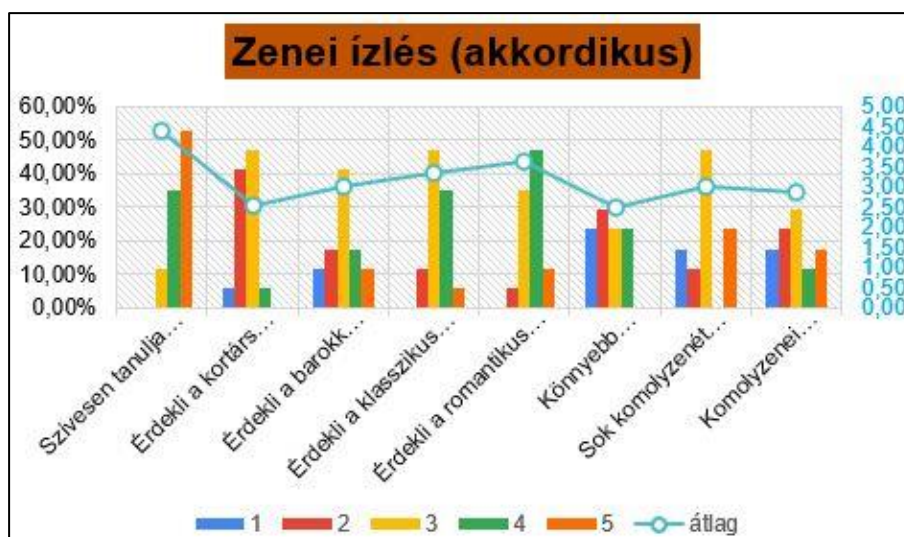

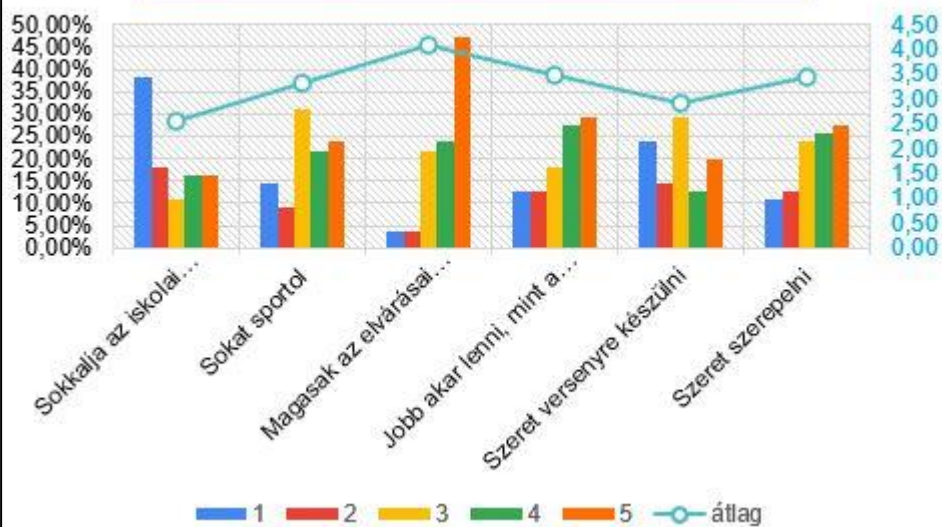

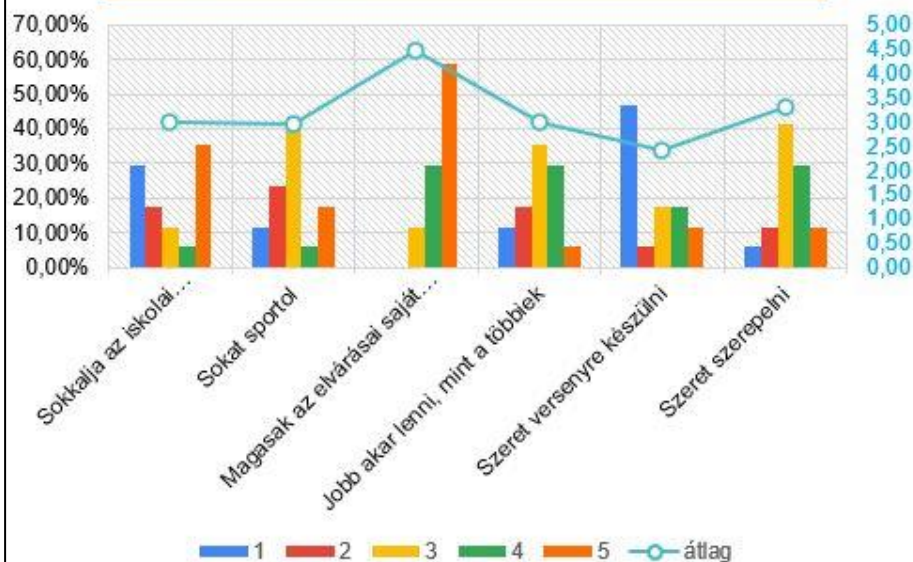

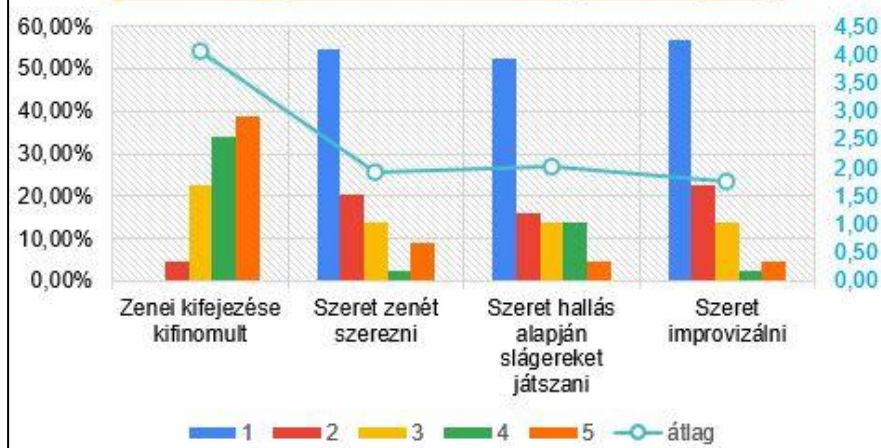
Elfoglaltságok és önkép (fúvós)

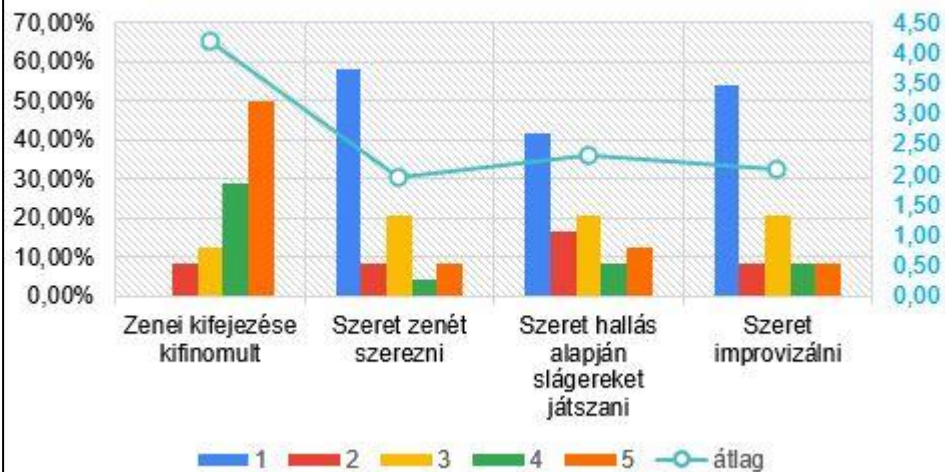
Elfoglaltságok és önkép (akkordikus)

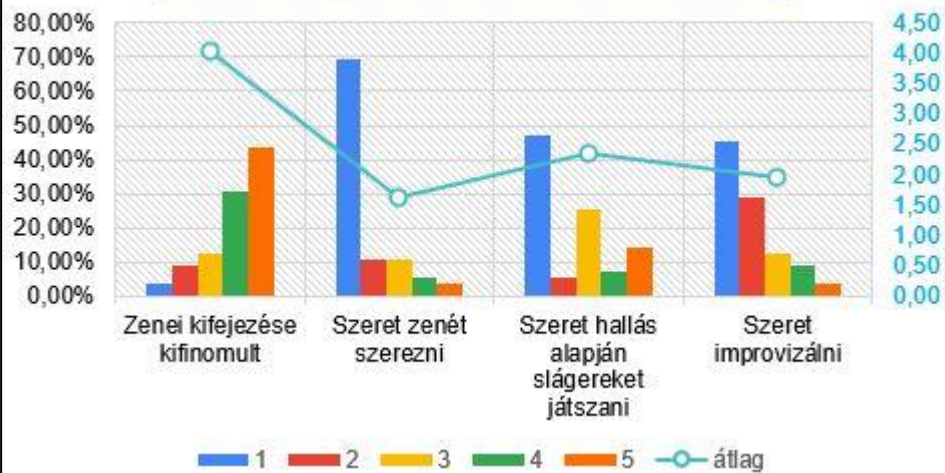
Zeneiség és kreativitás (billentyűs)

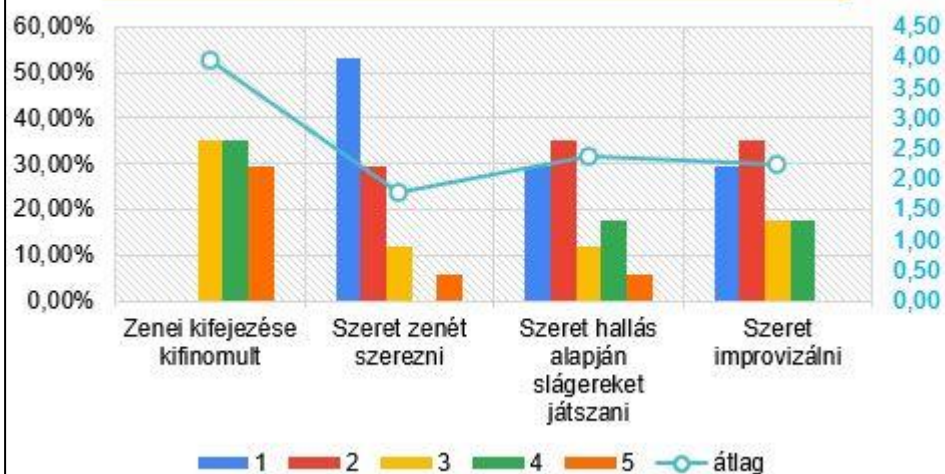
Zeneiség és kreativitás (vonós)

Zeneiség és kreativitás (fúvós)

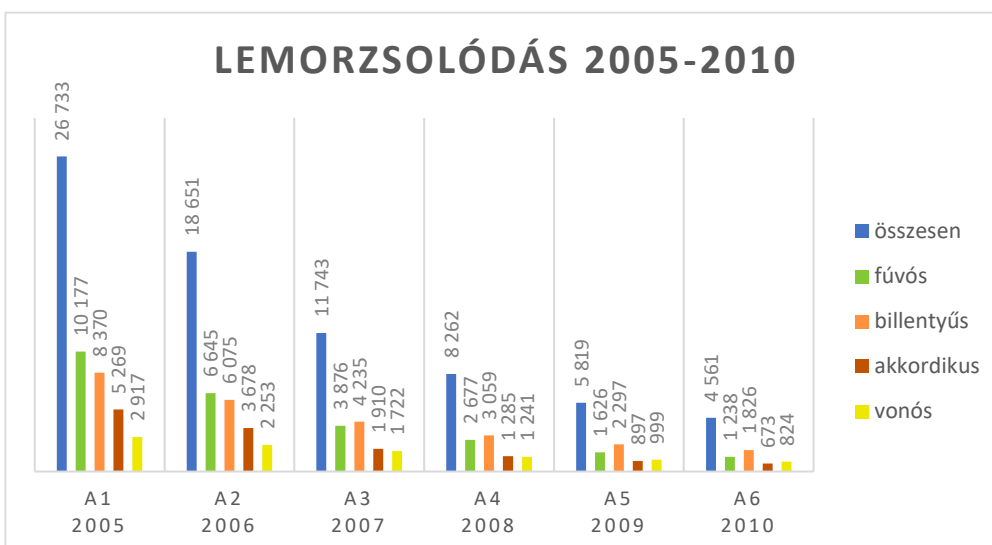
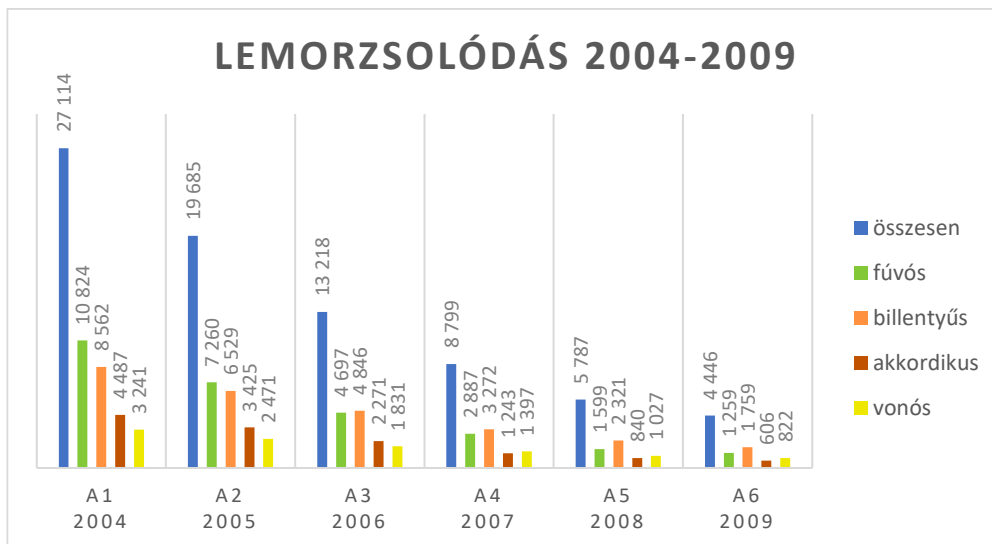

Zeneiség és kreativitás (akkordikus)

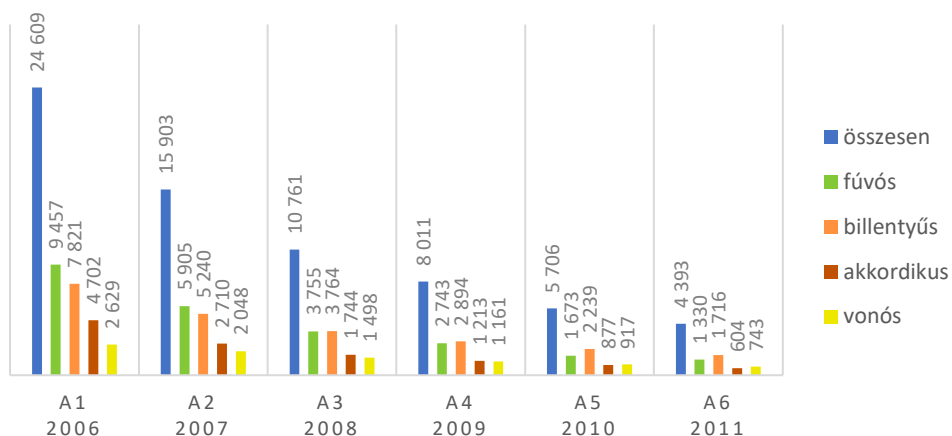

6.9 Köznevelési statisztika grafikonjai

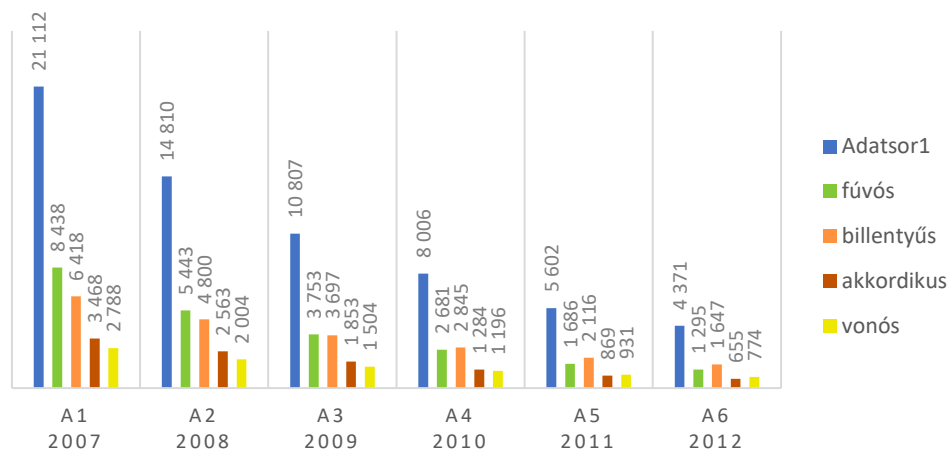
Itt jelenítem meg azokat a grafikonokat, amelyek kiegészítik a „Problémafelvetés” című alfejezetet (3.1). Az Oktatási Hivaltól kikért adatok alapján készítettem, melyek tartalmaznak az alapfokú művészetoktatásban zeneművészeti ágban klasszikus zene ágon tanulók számát tanszak szerinti bontásban előképző, alapfok és továbbképző évfolyamokra vonatkozóan a 2004 – 2022. októberi köznevelési statisztika alapján.

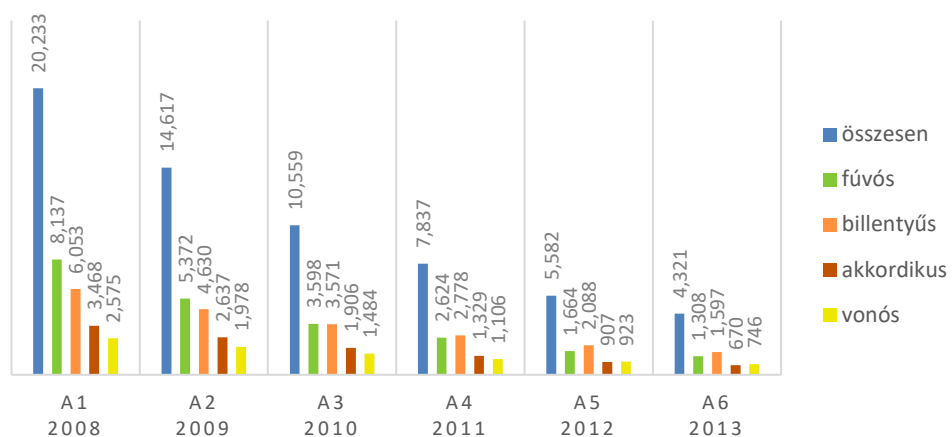
LEMORZSOLÓDÁS 2006-2011

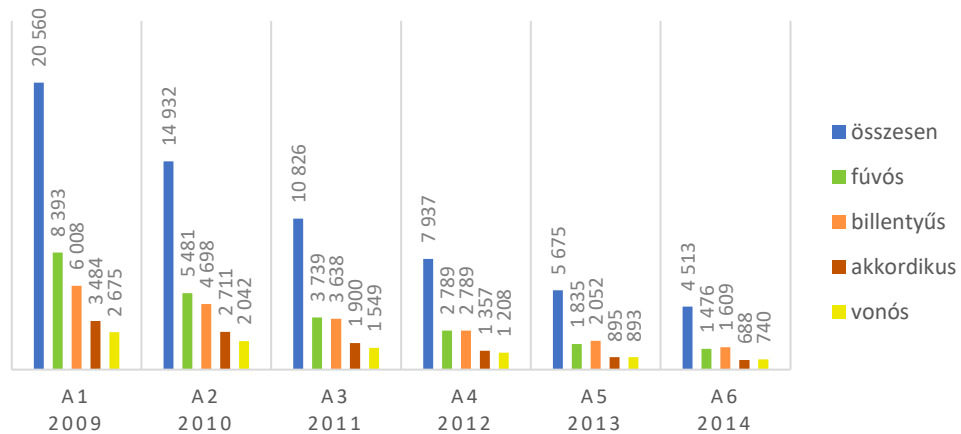
LEMORZSOLÓDÁS 2007-2012

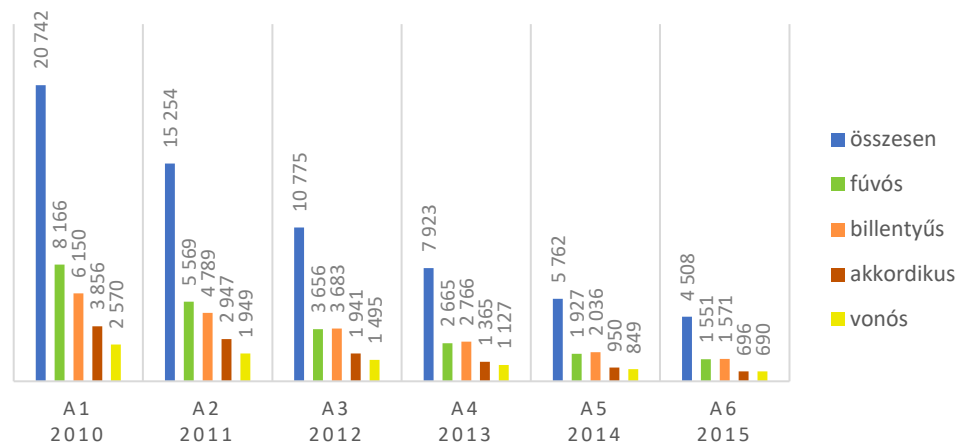
LEMORZSOLÓDÁS 2008-2013

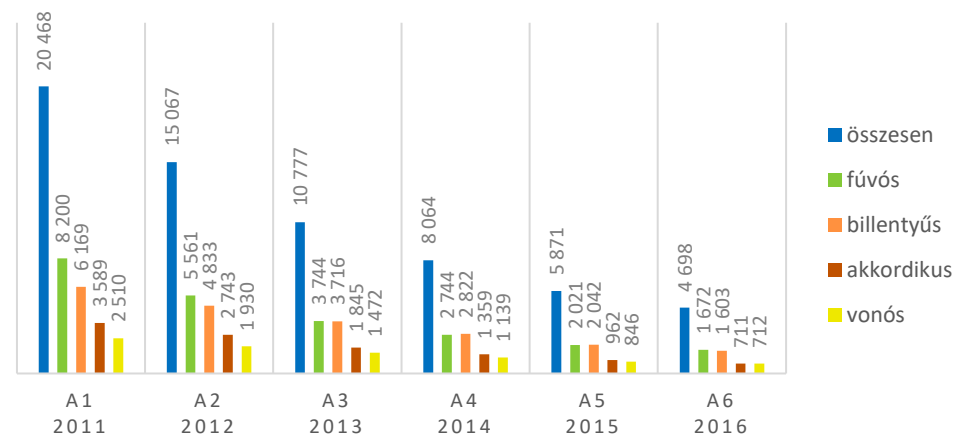
LEMORZSOLÓDÁS 2009-2014

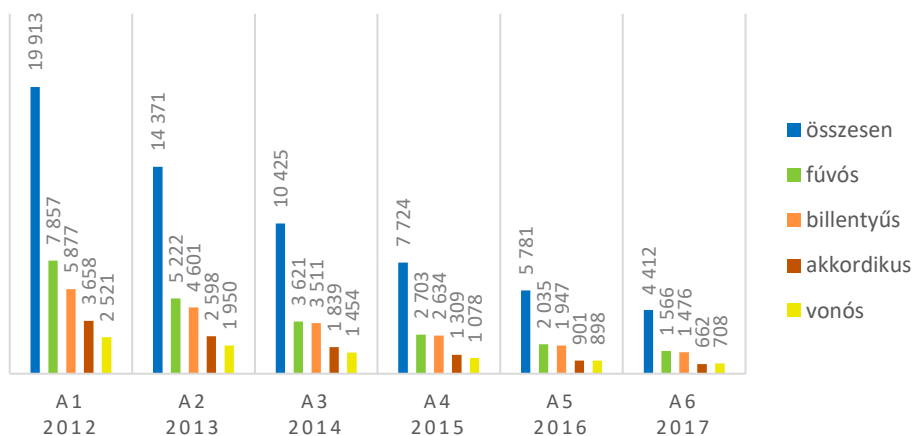
LEMORZSOLÓDÁS 2010-2015

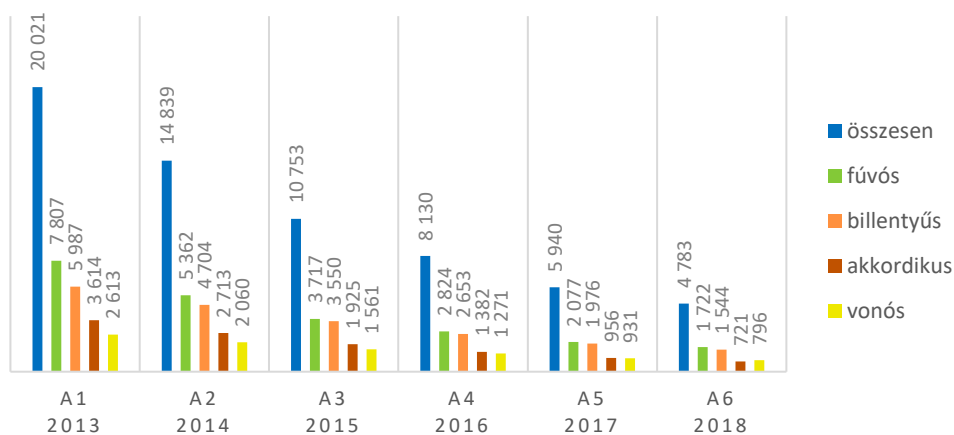
LEMORZSOLÓDÁS 2011-2016

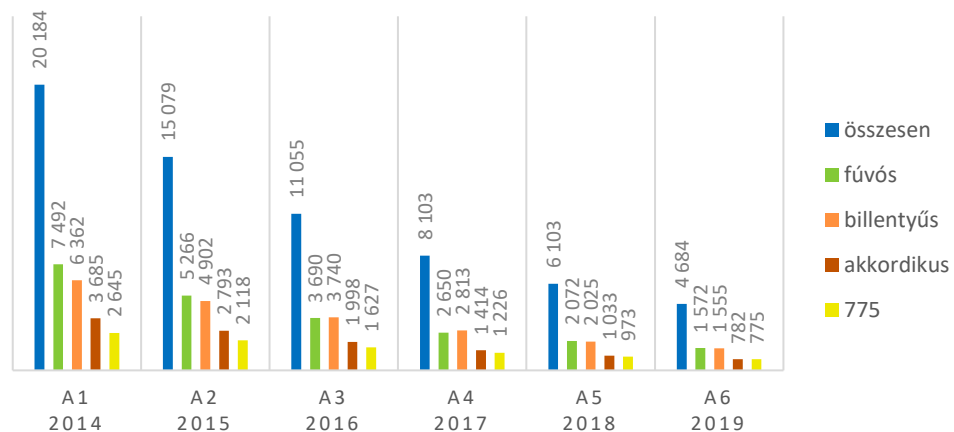
LEMORZSOLÓDÁS 2012-2017

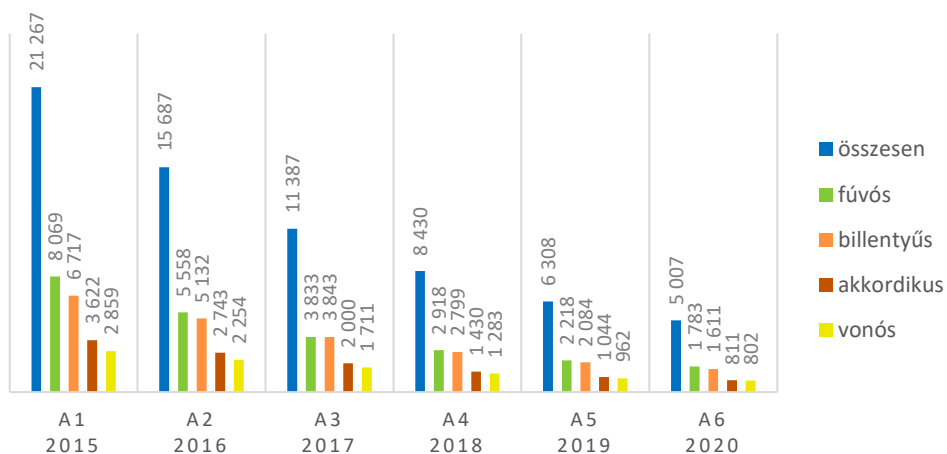
LEMORZSOLÓDÁS 2013-2018

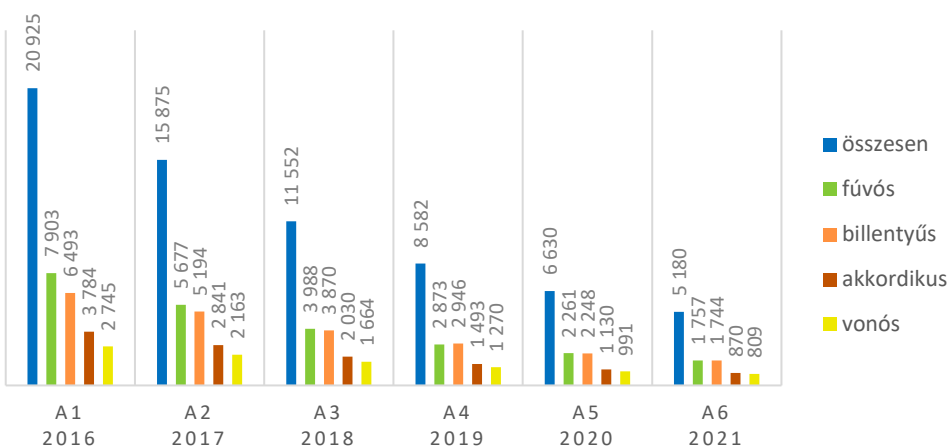
LEMORZSOLÓDÁS 2014-2019

LEMORZSOLÓDÁS 2015-2020

LEMORZSOLÓDÁS 2016-2021

LEMORZSOLÓDÁS 2017-2022

